

(6)

SOCIALNÄMNDEN 2013-03-26
PROTOKOLLSUTDRAG

ANKOM

2013-04-15

Dnr: 1.S.1-274/2013
Besluts-Årsta-Vantörs Stadsdelsförvaltning

Justerat 2013-04-02

Marie Ljungberg Schött (M) och Bengt Roxne (S)

STOCKHOLMS STAD	
Kommunstyrelsen	
Registraturet	
Ink.	2013-04-09
Dnr:	325-576/2013
Till:	ZVL

§ 11

Förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd

Dnr 3.1-4/2013

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd.
2. Ärendet överlämnas för vidare beslut till kommunfullmäktige.

Ärendet

Gällande riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd genomgick en översyn och beslutades av kommunfullmäktige 25 maj 2010. Därefter har förändringar som påverkar arbetet med ekonomiskt bistånd skett i lagstiftningen och i omvärlden. Samtidigt har de granskningar som genomförts av socialtjänstinspektörerna visat att det finns behov av ytterligare förtydliganden i de delar som rör handläggningen. Sammantaget innebär dessa faktorer att en ny översyn av riktlinjerna är nödvändig.

Förvaltningen hade redovisat ärendet i ett tjänsteutlåtande daterat 1 mars 2013.

Förslag till beslut

Ordföranden Marie Ljungberg Schött m.fl. (M), ledamoten Ann-Katrin Åslund (FP), ledamoten Stina Bengtsson (C), ledamoten Ewa Samuelsson (KD) och tjänstgörande ersättaren Bengt Roxne m.fl. (S) föreslog att nämnden skulle besluta enligt förvaltningens förslag till beslut.

Ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) framlade ett annat förslag till beslut som innebär återremiss av ärendet och föreslog att nämnden skulle besluta enligt detta förslag.

Tjänstgörande ersättaren Jackie Nylander (V) framlade ytterligare ett annat förslag till beslut och föreslog att nämnden skulle besluta enligt detta förslag.

Beslutsgång

Ordföranden tog först upp förslaget att återremittera ärendet.

Nämnden beslutade utan omröstning att avslå förslaget att återremittera ärendet.

Ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) reserverade sig mot detta beslut och deltog därefter inte i beslutet om ärendet.

Ordföranden ställde därefter förslagen till beslut mot varandra.

Nämnden beslutade utan omröstning enligt ordföranden Marie Ljungberg Schött m.fl. (M), ledamoten Ann-Katrin Åslund (FP), ledamoten Stina Bengtsson (C), ledamoten Ewa Samuelsson (KD) och tjänstgörande ersättaren Bengt Roxne m.fl. (S) förslag till beslut.

Reservation

Ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) reserverade sig mot nämndens beslut enligt följande.

1. Socialnämnden beslutar att förslaget till riktlinjer remitteras för synpunkter till de organisationer som ingår i överenskommelsen med Stockholms stad på det sociala området samt till andra relevanta organisationer.
2. Socialnämnden beslutar att ärendet återremitteras för omarbetning med beaktande av organisationernas synpunkter och av vad som anförts nedan.
3. Socialnämnden beslutar att ta fram förslag till riktlinjer för de som har behov av långvarigt försörjningsstöd.
4. I övrigt anför nämnden följande:

Vi välkomnar att riktlinjerna revideras och att ny lagstiftning, rättsfall, JO-utlåtanden och socialtjänstenspektörernas synpunkter beaktas. Det är också positivt att förvaltningen så tydligt betonar kvaliteten, behovet av barnkonsekvensanalyser och kvinnofridsperspektivet samt lyfter fram att en individuell behovsprövning ska göras.

Om man inte läser inledningstexten, utan går direkt på ett avsnitt om hur en bestämmd fråga ska handläggas, visar det sig dock att de stolta ambitionerna inte alltid avspeglas i de konkreta riktlinjerna.

Vi anser att förslaget till riktlinjer behöver belysas ur ett brukarperspektiv. Det bör skickas på remiss till idéburna sektorn för att få synpunkter på de problem och möjligheter som enskilda människor möter i sin kontakt med socialtjänsten. Remissinstanser bör vara de organisationer som ingår i överenskommelsen med staden på det sociala området, men även RSMH och andra föreningar som möter och representerar människor som söker försörjningsstöd.

Några frågor vi vill ta upp inför omarbetning av förslaget:

Begreppet förändringsplan, i stället för det tidigare arbetsplan. Vad klienten och socialtjänsten gemensamt ska arbeta för anges förstås i en arbetsplan, men vad – eller vem – är det som ska "förändras"? Det finns ett skuldbeläggande i skrivningarna som rör försörjningshinder. Personer som är arbetslösa ska göra vad de kan för att kunna återgå till arbetsmarknaden, men arbetslöshet har även med konjunktur och andra yttre faktorer att göra. Problemet får inte individualiseras på ett sätt som gör att insatserna utformas utan respekt för den enskildes integritet.

Skrivningarna i avsnittet om arbetslinjen (s. 17) ger närmast intryck av att skälet till arbetslöshet är att den enskilde inte vill ta ansvar.

Vi ifrågasätter vidare begreppet "motprestationer" som uttryck för åtgärder som syftar till egen försörjning. För att ha rätt till försörjningsstöd krävs att den sökande gör vad den kan för att bli självförsörjande, vilket är prestationer till nytta för honom eller henne själv. Detta är inte detsamma som att prestera något i utbyte mot det utbetalade försörjningsstödet, vilket vore ett lönearbete.

Även avsnittet om vikten av att familjer som är nyanlända till Sverige och Stockholm snabbt skaffar egen försörjning får det att låta som om de inte ville det. Nyanlända vill oftast inget hellre än att kunna börja jobba, men möter hinder av olika slag som bl.a. arbetsförmedlingen och socialtjänsten kan hjälpa till att övervinna.

En bra föreslagen förändring är att det ska skrivas in om den enskilde har en annan uppfattning i någon fråga, till exempel vilken insats som är lämplig, och att det alltid ska dokumenteras. Samtidigt ska ju insatserna alltid formas efter den enskildes behov och så långt det är möjligt i samråd med den enskilde. Det är här inte helt klart hur handläggaren ska förhålla sig. Det bör för övrigt noteras att socialtjänsten generellt inte har kompetens på arbetsmarknadsfrågor. Det kan därmed finnas anledning till försiktighet i fråga om vilka åtgärder en viss person ska vidta för att få arbete.

Det anges (s. 37) att om en person har lånat eller fått pengar för att finansiera en utlandsresa är det att betrakta som inkomst. Vi menar att det kan finnas angelägna skäl där personer har fått pengar av släkt eller vänner för att kunna besöka en svårt sjuk eller döende släkting, medverka till begravning, eller vid familjeåterförening hämta hem barn, som inte ska påverka behovet av försörjningsstöd. Vi ifrågasätter vidare om resor utomlands ska behandlas annorlunda än inrikesresor till motsvarande kostnad (se även s. 93-94).

Det bör tas fram riktlinjer för de som har behov av långvarigt ekonomiskt stöd. Vi anser att tillgång till SL-kort och till en enklare, ev. begagnad, dator med internet-uppkoppling numera är något som en låginkomsttagare normalt kan kosta på sig och som i dagens Stockholm krävs för att uppnå en skälig levnadsstandard. Det är dessutom i praktiken en förutsättning för att kunna söka arbete på ett effektivt sätt.

Vi hade också gärna sett ett tydligare resonemang om socialtjänstens roll som yttersta skyddsnät. Skälen för, konsekvenserna av, och tillämpningen av proportionalitetsprincipen vid avslag på ansökningar hade behövt problematiseras mer.

Reservation

Tjänstgörande ersättaren Jackie Nylander (V) reserverade sig mot nämndens beslut enligt följande.

1. Socialnämnden godkänner i huvudsak förslaget till revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd.
2. Socialnämnden beslutar att ta fram riktlinjer för de som har behov av långvarigt stöd.
3. Ärendet överlämnas för vidare beslut till kommunfullmäktige.
4. Därutöver anför nämnden följande:

Det är stor skillnad att leva under en kort period med ekonomiskt bistånd mot att under lång tid vara tvungen att klara sig ekonomiskt med försörjningsstöd. Vi menar att staden ska ta fram speciella riktlinjer för dessa grupper. Bland annat handlar det om att bredband ska ingå i normen för alla hushåll och att dator ska ingå i normen för barnfamiljer. Stadens satsning på e-tjänster blir annars inte åtkomliga för alla.

SL-kort ska också ingå i normen för alla. Det är inte rimligt att människor som lever med ekonomiskt bistånd får stadsdelsarrest. Ur barns perspektiv drabbar det hårt att föräldrar inte kan åka med kollektivtrafiken. Barnen blir i praktiken uteslagna från kostnadsfria kultur- och fritidsaktiviteter i staden, exempelvis det populära Rum för barn i Kulturhuset eller den årliga Kulturfestivalen.

Det är mycket bra och helt nödvändigt ur ett integritetsperspektiv att förvaltningen nu förtydligar att hembesök måste motiveras utifrån varje sökandes individuella situation.

Särskilt uttalande

Tjänstgörande ersättaren Bengt Roxne m.fl. (S) lämnade följande särskilda uttalande.

Nu reviderar socialförvaltningen riktlinjerna för det ekonomiska biståndet. Men nya riktlinjer kommer inte lösa alla problem i Stockholms socialtjänst som lider av sviterna efter kraftiga nedskärningar. Bristen på resurser inom socialtjänsten får lika tydliga konsekvenser för personalen och klienterna. Socialsekreterarna i

Stockholm vill och kan göra mer men får inte rätt förutsättningar. Sju av tio socialsekreterare i Stockholm upplever att de inte kan göra sitt jobb fullt ut. Resurserna motsvara inte målen och kraven vi har på socialtjänsten.

I fackförbundet SSR:s senaste undersökning kan vi se att resultatet i Stockholms är mer alarmerande än i övriga landet. Även socialcheferna larmar om att resursbristen hotar socialtjänsten. Fackförbundet Vision visar sin chefsrapport att det saknas medel för att kunna leva upp till politikernas målsättning för socialtjänsten och att diskrepansen mellan önskade resultat och tilldelade resurser upplevs som "ett ständigt krig". Samtidigt anser få, en av tio chefer, att det helt och hållet finns förutsättningar för att ta sig an utmaningarna. Åtta av tio uppger att det handlar om resursbrist.

Den undersökning som vi Socialdemokrater genomförde under våren 2012 visar hur en allt större andel av socialtjänstens personal upplever ett tryck att vara mer restriktiva i behandlingen av ansökningar. Drygt 80 procent av de tillfrågade socialsekreterarna ansåg att de ekonomiska förutsättningarna omöjliggjorde ett bra arbete att det finns ett tryck uppifrån att bli mer restriktiv. Undersökningen visar behovet av att stärka socialtjänstens arbete för att få ett bättre förebyggande arbete och för att kunna garantera rättssäkerhet.

Det är allvarlig kritik som riktas och som måste tas på allvar. Det är viktigt att när nya arbetsuppgifter läggs på stadsdelarnas socialtjänst att det också tillförs ekonomiska resurser för detta. Socialtjänstlagen skall styra arbetet och budgeten måste möjliggöra detta. Resurser ska motsvara den nivå att rättssäkerheten för medborgarna kan garanteras. Hälften av socialsekreterarna i SSR:s enkät svarar nej på frågan om de man anser att man klarar kvaliteten och rättssäkerheten på sin arbetsplats, enligt lagens intentioner.

Dessa resultat speglas även i stadens medarbetarenkät gjord bland socialförvaltningens personal. I den framkommer att bland annat att endast 57 procent anser att arbetsbelastningen är rimlig och att endast 62 procent är nöjda med sin nuvarande arbetssituation. Detta illustrerar väl att resurserna inte matchar ambitionerna.

En högst rimlig ambition är att inget barn ska behöva halka efter i skolan på grund av föräldrarnas ekonomiska situation. Som en del av vår kunskapssatsning föreslår vi därför att kostnader för dator och internetuppkoppling ska inkluderas i normen för barnfamiljer. Stockholm har ur ett nationellt perspektiv ett högt kostnadsläge. Det höga kostnadsläget drabbar stadens fattigaste människor hårdast. Därför är det lovvärt att majoriteten äntligen har fört in bredbandsomkostnader i riktlinjerna för ekonomiskt bistånd.

Bredband är viktigt för att kunna vara en aktiv del i samhället. Detsamma gäller den fysiska förflyttningen. Även personer som har ekonomiskt bistånd som sin försörjning är i behov av att kunna röra sig utanför sitt bostadsområde, för att söka

jobb eller upprätthålla sociala kontakter. Helt enkelt leva ett normalt liv. Det handlar om att möjliggöra människors rörlighet. Att inte ha råd med ett SL-kort kan göra det svårare att söka jobb. Det är ett brott mot bärande delar i en arbetslinje att begränsa människors möjlighet att ta jobb. Därför anser vi att det är viktigt att stor hänsyn, inte minst när det gäller jobbsökande, tas till behovet av SL-kort för den som får ekonomiskt bistånd.

Vid protokollet

A handwritten signature in cursive script, appearing to read "Lisbeth Westerlund".

Lisbeth Westerlund
sekreterare

SOCIALFÖRVALTNINGEN

AVDELNINGEN STADSÖVERGRIPANDE SOCIALA FRÅGOR

11,
TJÄNSTEUTLÅTANDE (11)
DNR 3.1-4/2013
SID 1 (5)
2013-03-01

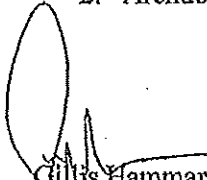
Handläggare: Annelie Sjöberg
Telefon: 08-508 25 008

Till
Socialnämnden

Förslag till revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd.
2. Ärendet överlämnas för vidare beslut till kommunfullmäktige.

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Fredrik Jurdell
Avdelningschef

Sammanfattning

Gällande riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd genomgick en översyn och beslutades av kommunfullmäktige 2010-05-25. Därefter har förändringar som påverkar arbetet med ekonomiskt bistånd skett i lagstiftningen och i omvärlden. Samtidigt har de granskningar som genomförts av socialtjänstinspektörerna visat att det finns behov av ytterligare förtydliganden i de delar som rör handläggningen. Sammantaget innebär dessa faktorer att en ny översyn av riktlinjerna är nödvändig.

Tjänsteutlåtandet innehåller en kortfattad redogörelse av förändringarna.

Ärendets beredning

Ärendet har utarbetats inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor och samråd har skett med juridiska avdelningen vid stadsledningskontoret.

Bakgrund

Riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen och utgår från lagstiftning, rättspraxis och beslut om tillämpningar i kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen. Syftet med riktlinjerna är likabehandling i staden när det gäller bidragsnivåer, krav på den enskilde och insatser som erbjuds från socialtjänstens sida. Riktlinjerna ska samtidigt ge stöd och vägledning för arbetet.

Nuvarande riktlinjer genomgick en översyn och beslutades av kommunfullmäktige 2010-05-24. Därefter har förändringar skett i lagstiftningen och i omvärlden. Verksamhetsområdet är känsligt för utvecklingen i samhället och det sker ständigt förändringar som påverkar handläggningen. Samtidigt har de granskningar som genomförts av socialtjänstinspektörerna visat att det finns behov av ytterligare förtydliganden i de delar som rör handläggningen. Sammantaget innebär dessa faktorer att en ny översyn av riktlinjerna är nödvändig.

Föreslagna förändringar i korthet

Förslaget till reviderade riktlinjer innehåller relativt omfattande textmässiga förändringar som främst består av förtydliganden och uppdateringar av de nu gällande riktlinjerna. Ordningen och kapitelindelningen har ändrats för att skapa ett mer pedagogiskt flöde från inkommen ansökan till beslut.

Handlägningsprocessen

Socialtjänstinspektörerna granskade under 2011 och 2012 arbetet med ekonomiskt bistånd i staden. I deras rapporter framkom bland annat att det långsiktigt socialt arbete med inriktning på att den enskilde ska bli självförsörjande har att stå tillbaka för den andra uppgiften, att pröva rätten till bistånd under tiden. Man fann också brister vad gäller individuella bedömningar, bristfälligt innehåll i utredningar innan insatser erbjuds och i dokumentationen, brister i arbetsplaners innehåll och i uppföljningar.

I förslaget till riktlinjer har därför ett kapitel lagts till som beskriver handlägningsprocessen på ett tydligare sätt. I det kapitlet har det bland annat gjorts förtydliganden som rör socialtjänstens ansvar att utreda och att tillhandahålla individuellt anpassade insatser i syfte att den enskilde ska nå självförsörjning. Det har också lagts till en mer utförlig beskrivning av flödet från ansökan, utredning, insats och uppföljning och vad som behöver ingå i varje del av handlägningsprocessen.

Vikten att matcha rätt insats mot den sökandes individuella behov har lyfts fram. Förtydliganden avseende socialtjänstens dokumentationsskyldighet har gjorts.

Delaktighet

I socialtjänstinspektörernas rapporter framgick också att man inte i tillräcklig utsträckning erbjuder de sökande att vara delaktiga i den egna utredningen och planeringen. Individens rätt till delaktighet har därför förtydligats i förslaget och det har skrivits in att i de fall den sökandes uppfattning skiljer sig från socialtjänstens, i fråga om exempelvis vald insats, så ska detta tydligt dokumenteras.

Socialstyrelsens föreskrifter, allmänna råd m.m.

Riktlinjerna har i flera delar ytterligare anpassats efter Socialstyrelsens vägledningar, till exempel i fråga om regler som gäller för egna företagare och ansökan om ID-kort.

JO och domar

Skrivningarna i riktlinjerna har anpassats utifrån domar och uttalanden av JO som kommit senare än 2010-05-24. Exempel på avsnitt som påverkats är rutinerna för hembesök och kontoutdrag (se nedan).

Ny lagstiftning

Nytilkommen lagstiftning som påverkar handläggningen av ekonomiskt bistånd har arbetats in i riktlinjerna. De största förändringarna är tillkomsten av lex Sarah och etableringsreformen (se nedan).

Lex Sarah

Den 1 juli 2011 infördes nya bestämmelser om lex Sarah i socialtjänstlagen. Ett avsnitt om detta har lagts in i förslaget till nya riktlinjer.

Barnperspektivet har ytterligare förtydligats

Det har också lyfts fram att berörd förälder ska göras delaktig i analysen av barnets bästa kopplat till beslutet.

Prostitution

Ett stycke om sökanden som befinner sig i prostitution har lagts till under avsnittet "Kvinnofrid".

Hembesök

Med anledning av uttalanden från JO har det förtydligats att hembesök måste motiveras utifrån varje sökandes individuella situation.

Kontoutdrag

Med anledning av uttalanden från JO har det förtydligats att om den sökande så önskar har han eller hon möjlighet att stryka uppgift om vad en betalning avser

och socialtjänsten kan enbart vid särskilda skäl begära att den sökande redovisar även vad betalningarna avser.

Värnplikt

Samtliga skrivningar som rör värnplikt har tagits bort då detta inte längre är aktuellt.

Boende och hushållstyper

Förtydliganden har gjorts i de stycken som rör bostad, boende och hushållstyper då handläggare i flera fall uppfattat de tidigare skrivningarna som för otydliga.

Olika gruppers förutsättningar för rätt till bistånd

Förtydliganden har gjorts, främst rörande företagare där en anpassning gjorts till socialstyrelsens skrivningar och EU-medborgare där den tidigare texten ibland missuppfattats eller upplevts som snårig.

Etableringsreformen

Den nytilkomna etableringslagen och hur den påverkar handläggning och bedömning av ekonomiskt bistånd för flyktingar har förts in i riktlinjerna.

Nödprövning och akut bistånd

Förtydliganden har gjorts bland annat rörande handläggningen och när nödprövning ska ske.

Begravningskostnader

Avsnittet har förtydligats och anpassats till Socialstyrelsens vägledningar vad gäller kostnadsposter som ingår i de 50 % av prisbasbeloppet som är satt som det tak som biståndet som regel inte bör överstiga.

Bredbandskostnader

Utifrån beslut i budget 2013 har ett stycke lagts till om att bistånd till bredbandskostnader ska beviljas till familjer med barn som går i skolan och som har den kostnaden.

Stämpelavgifter/identitetskort

Stycket har förtydligats och anpassats efter Socialstyrelsens vägledningar där det föreskrivs att ID-kort ska beviljas vid behov.

Spelberoende

Avsnittet om spelberoende har förtydligats och stämts av mot stadens riktlinjer för missbruk.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förslaget till nya riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd.

Bilaga

Handläggning av ekonomiskt bistånd - riktlinjer, förslag till revidering.

Bilagor. nr.

2, 3, 4.

är makulerade.

14 B
XUS

Handläggning av ekonomiskt bistånd

RIKTLINJER

Antagna av KF xxxx-xx-xx

Ersätter riktlinjer 2010-05-24

Innehåll

1. ALLMÄNT OM UPPDRAGET	9
Inledning	9
Allmänna utgångspunkter	9
Socialtjänstlagen	9
Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd m.m. (samtliga dokument går att hitta på www.socialstyrelsen.se)	10
Riktlinjernas syfte och tillämpning	11
Stadens övriga styrdokument	12
Lex Sarah	12
Barnperspektiv	12
Våld i nära relationer	13
Prostitution	13
Felaktiga utbetalningar (FUT)	14
Struktur i akten – förvaring av inkomna handlingar	14
Sekrefess	14
2. HANDLÄGGNINGSPROCESSEN – UTREDNING, FÖRÄNDRINGSPLAN OCH UPPFÖLJNING	16
Ansökan	16
Att inleda en utredning	17
Utredning	17
Vägar till självförsörjning – förändringsplaner och insatser	18
Utredning av behovet av stöd för att finna vägar till självförsörjning ..	18
Stöd till självförsörjning	18
Förändringsplaner	19
Uppföljning	19
Utredning av rätten till bistånd under tiden	19
Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd	20
Beslut om ekonomiskt bistånd och försörjningsstöd	21

Avslag på ansökan om ekonomiskt bistånd	21
Överklagan	22
Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd	22
Återsökning hos Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten	23
Återkrav enligt socialtjänstlagen	23
Registrering i paraplysystemet	28
Samhörighet	28
Försörjningshinder och ändamål	28
Avslagsbeslut	28
Avslutsorsak	29
Överklagade beslut	29
Aktualitet	29
Avskrivning av ärende	29
Registrering av avslagsbeslut	29
3. OM INNEHÅLLET I UTREDNINGEN	31
Information och dokumentation	31
Information	31
Bekräftelse på mottagen information	31
Dokumentation	31
Journalanteckningar	32
Grundutredning och förändringsplan	32
Förebygga felaktiga utbetalningar	32
Kontroller	33
Allmänt om kontroller	33
Hur genomförs kontrollerna vid ansökan om bistånd?	35
Identitet	35
Boende/Hushållsgemenskap/Vistelse utomlands	36
Inkomstuppgifter	38
Utländska inkomster eller tillgångar	39
Tillgångar	39
Inkomstberäkning	42
Inkomster som i sin helhet reducerar ekonomiskt biståndet	43
Inkomster som delvis reducerar ekonomiskt biståndet	44
Inkomster som inte reducerar ekonomiskt bistånd	44
Överskjutande inkomst från tidigare månader	44
Ekonomisk ersättning till hushåll som har uppdrag som familjehem ..	45
Tillgångar	45

Utgifter	47
Hushållstyper	47
Sammanboende med hushållsgemenskap	47
Giftna men ej sammanboende	48
Delad bostad och ungdom med egen inkomst som bor hemma	49
Gymnasiestuderande ungdom	49
Inneboende	49
Underårig som bildat familj	50
Hushåll med underåriga barn	50
Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna	50
Bistånd till barn och ungdom vid övergång från yngre till äldre åldersgrupp	50

4. OLIKA GRUPPERS FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR RÄTT TILL EKONOMISKT BISTÅND .....

Arbetslösa	51
Personer som har sagt upp sig	51
Att stå till arbetsmarknadens förfogande	52
Sökanden som inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande	52
Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa	53
Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning	53
Kommunalt vårdnadsbidrag	53
Unga Arbetslösa	53
Företagare eller personer med fria yrken	54
Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård	55
Hyreskostnad	55
Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. fotboja	56
Kontraktsvård	56
Samhällstjänst	57
Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten	57
Reskostnader	57
Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende	57
Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom	58
Sjukersättning eller aktivitetsersättning	58
Personer med sociala och medicinska problem	58
Personer med missbruksproblem	59
Personer med psykisk ohälsa	59
Personer med äldre försörjningsstöd eller pension	59

Studerande.....	60
Vuxenstuderande.....	60
Studerande som har familj	60
Kurslitteratur	60
Studerande under studieuppehåll	61
Yrkesvux	61
Ungdomar under 21 år som går i skolan	61
Utländska medborgare	62
Allmänna bestämmelser	62
Personer Med uppehållstillstånd som ansöker om ekonomiskt bistånd	63
Personer Utan uppehållstillstånd som ansöker om ekonomiskt bistånd	63
Asylsökande som ansöker om ekonomiskt bistånd.....	64
Flyktingar som omfattas av etableringslagen och som ansöker om ekonomiskt bistånd	64
EU-medborgare som ansöker om ekonomiskt bistånd.....	67
5. FÖRSÖRJNINGSSTÖD	72
Riksnorm	72
Förhöjning av normen.....	73
Försörjningsstöd till övriga kostnader	74
SL-resor.....	74
Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa	75
Boende och boendekostnader.....	75
Hemförsäkring.....	80
Hushållsel.....	80
Ekonomiskt bistånd vid utlandsvistelse	81
Ekonomiskt bistånd vid vistelse på institution	81
Avgift vid sjukhusvård.....	81
Egenavgift vid vård och behandling	81
Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende.....	81
Fickpengar.....	82
Fickpengar till barn ska inte beviljas då föräldern har barnbidrag.....	82
Kläder och skor	82
Kostnader i samband med egen bostad	82
Tillfällig vistelse i kommunen	82
Nödprövning och akut bistånd.....	83
Vid avslag på försörjningsstöd.....	83
Sökanden har haft tillräckliga inkomster	83

Övrigt reducerat försörjningsstöd.....	84
Beslut som löper över flera månader	84
Löpande beslut	85
6. BISTÅND TILL LIVSFÖRING I ÖVRIGT.....	86
Begravningskostnad.....	86
Bredbandskostnad/Internetuppkoppling.....	88
Dator	88
Diskmaskin	88
Flyttkostnader	89
Färdtjänstavgift.....	89
Förskole- och skolbarnsomsorgsavgift.....	89
Glasögon eller kontaktlinser	89
Hemtjänstavgift.....	90
Hemutrustning	90
Komplettering	90
Grundutrustning.....	90
Begränsad grundutrustning	91
Hel grundutrustning	91
Juridiska kostnader och stämpelavgifter/identitetskort.....	92
Advokatkostnader	92
Stämpelavgifter/identitetskort.....	92
Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet.....	92
Klädutrustning inför institutionsvistelse	92
Behov av särskilda kläder eller skor	93
Läkarvård och medicinkostnad	93
Magasineringskostnad	93
Psykoterapikostnader mm.	93
Behandling av spelberoende, etc.....	94
Resor	94
Rekreationsresor.....	94

Lägerverksamhet mm. för barn	94
Resa till begravning.....	95
Återföreningsresor.....	95
Återvandningsresor.....	95
Resor i samband med umgänge med barn	95
Reparationskostnader	96
Skolkort – SL	96
Skulder.....	96
Spädbarnsutrustning	97
Tandvård	97
Akut tandvård.....	98
Nödvändig uppehållande tandvård.....	98
Tekniska hjälpmedel.....	99
Telefonabonnemang.....	99
Depositionsavgift	99
8. BILAGOR	101

I. Allmänt om uppdraget

Inledning

Kommunfullmäktige i Stockholms stad har befogenhet att besluta om riktlinjer som är styrande för nämndernas verksamhet vilket anges i kommunallagen. Detta dokument innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd i staden. Utgångspunkten för arbetet är socialtjänstlagen (SoL) och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd ifrån vilka stadens riktlinjer utgår. Det är kommunernas socialnämnder som ansvarar för handläggningen och i Stockholm utförs uppgifterna inom socialtjänsten av stadsdelsnämnderna och socialnämnden. I dokumentet används fortsättningsvis begreppet socialtjänsten som sammanfattning för dessa nämnder.

Socialtjänstens huvudsakliga uppgift är att bidra till att hitta lösningar på människors försörjningsproblem med fokus på att den enskilde långsiktigt ska kunna försörja sig själv och leva ett självständigt liv. I utredningsarbetet inom ekonomiskt bistånd ingår både en ekonomisk utredning och en utredning av hela livssituationen.

Allmänna utgångspunkter

Socialtjänstens arbete regleras i huvudsak av socialtjänstlagen (SoL), förvaltningslagen (FL), offentlighets- och sekretesslagen (OSL) och kommunallagen (KL). Ytterligare gäller för socialtjänstens verksamhet av en rad andra lagar som bidragsbrottslagen (BidrL), lagen om underrättelseskyldighet, äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, föräldrabalken (FB), lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, förordning om ersättning till vissa nyanlända invandrare, förordning om statlig ersättning för insatser till vissa utlännningar, hälso- och sjukvårdslagen (HSL), socialförsäkringsbalken (SPB) m.fl.

Ytterligare anvisningar kan hämtas från förarbetena till respektive lag. Vägledning kan också erhållas från prejudicerande domar. Ny lagstiftning och rättsliga utslag i domstol finns inte kontinuerligt inarbetade i riktlinjerna men måste fortlöpande beaktas.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd är utöver lagstiftningen styrande och vägledande för arbetet.

Socialtjänstlagen

Mål och principer

Socialtjänstens mål och lagens intention regleras i portalparagrafen (1 kap. 1 § SoL). Målet är att den enskilde ska kunna leva ett självständigt liv. Inrikt-

ningen för arbetet ska vara att frigöra och utveckla individens egna resurser. Varje människa har själv ansvar för sitt liv och socialtjänsten ska inte ta över den enskildes ansvar. *Frivillighet och självbestämmande* ska vara vägledande i kontakten med den enskilde.

Socialtjänstens verksamhet ska präglas av *helhetssyn och kontinuitet*. Detta innebär bland annat att den enskildes sociala situation och de problem som personen upplever ska ses i förhållande till hela den sociala miljön. Hänsyn ska inte bara tas till familjen utan även den enskildes situation när det gäller arbete, bostad och fritidsaktiviteter. Socialtjänsten ska sträva efter att finna en samlad lösning på de sociala svårigheterna i den enskildes situation.

God kvalitet

Socialtjänstens insatser ska vara av god kvalitet (3 kap. 3 § SoL). Kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten i enlighet med de lagar och andra föreskrifter som styr verksamheten. Socialstyrelsen ger exempel på vad som menas med god kvalitet;

- Att den enskilde anser sig bli bemött med respekt
- Att den enskilde får tillräcklig information så att den kan ta till vara på sina rättigheter och att verksamheten bedrivs så att den enskildes rättsäkerhet garanteras
- Att insatserna utformas efter den enskildes behov och så långt det är möjligt i samråd med den enskilde
- Att insatserna utformas så att de inriktas på att frigöra och utveckla den enskildes resurser
- Att barnperspektivet särskilt beaktas i verksamheten

Rätten till bistånd – 4 kap 1 § socialtjänstlagen

Ekonomiskt bistånd är samhällets yttersta skyddsnät för människor som inte själva kan tillgodose sina behov och är tänkt som en tillfällig lösning i det akuta skedet. Den enskilde har själv ett eget ansvar för sitt liv. Detta innebär att utnyttja alla de möjligheter som finns för att själv klara sin försörjning innan rätten till bistånd träder in. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Insatserna för den enskilde ska inte bara avhjälpa det aktuella behovet utan även underlätta för den enskilde att själv klara sin försörjning i framtiden.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd m.m. (samtliga dokument går att hitta på www.socialstyrelsen.se)

- SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete
- SOSFS 2011:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah

- SOSFS 2009:22 Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som beviljat våld
- SOSFS 2006:5 Dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS.

Socialstyrelsens föreskrifter är styrande för socialtjänstens arbete. Med utgångspunkt i dessa föreskrifter har Socialstyrelsen tagit fram en handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten (2010)" som syftar till att underlätta vid tillämpningen av det regelverk som gäller inom detta område.

- SOSFS 2003:5 ändrad genom SOSFS 2009:23 Allmänna råd om Ekonomiskt bistånd. Med utgångspunkt i de allmänna råden om ekonomiskt bistånd har Socialstyrelsen tagit fram en handbok "Ekonomiskt bistånd - stöd för rättstillämpning och handläggning (2003)".
- Socialstyrelsens vägledning "EG-rätten och socialtjänsten", 2008.
- Socialstyrelsens vägledning "Värkningsförebyggande arbete - stöd till socialtjänsten och andra aktörer", 2008.
- Socialstyrelsens vägledning "Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd", 2003
- Socialstyrelsens vägledning "Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten", 2012

Riktlinjernas syfte och tillämpning

Syftet med riktlinjerna är rättssäkerhet och likabehandling. Det gäller så väl bidragsnivå, förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd som vilka insatser som ska erbjudas från socialtjänstens sida. Utifrån socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd ger riktlinjerna stöd och vägledning för handläggningen av ekonomiskt bistånd i staden.

Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet men ska inte tolkas som absoluta regler. Enligt Socialtjänstlagen ska en individuell behovsprövning alltid göras och om sakliga skäl föreligger motiverar detta avsteg från riktlinjerna. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov som kan tänkas uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov. Ytterligare vägledning bör hämtas från rättsfall samt socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter.

Stadens övriga styrdokument

Arbetet påverkas även av stadens övriga riktlinjer och styrdokument.

- FUT-vägledningen "Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott" 2011
- Riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna
- Rutin för samarbete och informationsöverföring mellan stadsdelsförvaltningarna respektive Socialtjänstförvaltningen och Jobbtorg Stockholm, 2008
- Rutiner för samverkan mellan socialjouren och stadsdelsförvaltningarna gällande logiärenden, 2007 (uppdaterad 2009)
- Överenskommelse och rutin för samarbete mellan stadsdelsförvaltningarna och Stiftelsen Hotellhem gällande Hotellhem för familjer med minderåriga barn, 2009

Lex Sarah

Den 1 juli 2011 infördes nya bestämmelser om lex Sarah i socialtjänstlagen. Syftet med bestämmelserna är att säkerställa att personer som behöver insatser från socialtjänsten får insatser av god kvalitet. Bestämmelserna innebär:

- skyldighet för anställda att medverka till god kvalitet
- rapporteringsskyldighet av missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden
- anmälningsskyldighet till Socialstyrelsen vid allvarliga missförhållanden eller påtaglig risk för allvarliga missförhållanden

Rutiner för lex Sarah ska finnas vid varje stadsdelsnämnd/socialnämnd. Ytterligare vägledning i arbetet med lex Sarah kan hämtas från socialstyrelsens föreskrifter samt i stadens riktlinjer för lex Sarah.

Barnperspektiv

I hushåll där det finns barn och ungdomar ska deras situation alltid uppmärksammas. När beslut rör barn ska särskilt beaktas vad hänsyn till barnens bästa kräver och i ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut fattas. Berörd förälder ska göras delaktig i analysen av barnets bästa kopplat till beslutet. I synnerhet vid avslagsbeslut måste det tydligt dokumenteras hur detta övervägande har skett och vilka ställningstaganden som gjorts. Utgångspunkten är alltid att föräldrarna inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet.

I samband med att en barnkonsekvensanalys görs är det viktigt att väga in att forskningsresultat har visat att en stark positiv faktor för barnen är om

föräldrarna får ett arbete och en fast inkomst. För mer information, se även "Barnperspektiv och Ekonomiskt bistånd – Handbok", Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning 2009, som finns på stadens intranät.

Våld i nära relationer

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att alla som utsätts för brott och deras närstående får stöd och hjälp. I 11 kap. 5 § SoL förtydligas att socialtjänsten särskilt ska beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående och att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna kan vara behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten ansvarar också för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i biståndshushållen i samband med mäns våld mot kvinnor i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld. Viktigt i dessa ärenden är att våga se, våga fråga och våga agera.

Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende får kvinnans ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller inte. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ska däremot behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, dvs. om kvinnan själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose hennes ekonomiska behov. I det akuta skedet är dock skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Att hänvisa till mannens försörjningsskyldighet är olämpligt.

Ärenden som rör en kvinnas våld mot en närstående man eller våld i samkönade relationer handläggs på motsvarande sätt.

Vid handläggning av ekonomiskt bistånd utgörs samhörigheten i paraplysystemet av hushållet, det vill säga både kvinnan och mannen, men i samband med familjevåld är det lämpligt att istället lägga upp separata personakter på kvinnan och mannen.

Prostitution

Även sökanden som befinner sig i prostitution behöver särskilt uppmärksammas. Socialtjänsten måste ha grundläggande kunskaper i ämnet och det är viktigt med lyhördhet och att våga ställa frågor. Även i dessa fall kan det finnas en hotbild att ta hänsyn till vid handläggning och bedömning.

Felaktiga utbetalningar (FUT)

Fel ska så långt möjligt förebyggas genom noggrannhet i handläggningen. Om fel ändå uppstår är målsättningen att staden ska få tillbaka de felaktigt utbetalda pengarna och förhindra att bistånd fortsatt betalas ut på felaktiga grunder. Alla handläggare har skyldighet att uppmärksamma felaktigheter i alla ärenden och indikera att en FUT-utredning ska inledas, samt medverka till att uppgifter som behövs för FUT-utredningen blir kända.

Finns det misstanke om brott ska polisanmälan göras enligt 6 § BidrL. Kommunen får inte avstå från att göra polisanmälan för att personen har återbetalat det felaktigt utbetalda beloppet.

FUT-utredningen ska bedrivas åtskild från eventuell parallell biståndsutredning och alltid göras av annan handläggare. Utförliga handläggningsrutiner återfinns i vägledningen "Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott"

Struktur i akten – förvaring av inkomna handlingar

För att underlätta arbetet bör det finnas en logisk och enhetlig gemensam ordning för förvaring av olika handlingar i personakten. Det ska gå snabbt och enkelt att hitta relevanta dokument i personakten. Upplägget ska även underlätta aktvård och gallring. Inkomna handlingar ska som regel inte rensas. Dubbletter, journalanteckningar eller andra dokument som återfinns i original i databasen kan rensas men däremot inte dokument som kräver underskrift för att bli original. Ytterligare vägledning återfinns i Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom Socialtjänsten, 2010" samt i gällande hanteringsanvisningar för stadsdelsförvaltningarna med aktuella gallringsföreskrifter.

Sekretess

Bestämmelser om sekretess inom socialtjänsten finns i offentlighets- och sekretesslagen. Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. (1 kap. 26 § OSL) Undantag från sekretessen kan göras när det finns ett samtycke från den enskilde. Det finns även undantag som regleras i lag. Inför utlämnande av sekretessbelagda uppgifter ska en sekretessprövning alltid göras.

I enlighet med lagstiftningen framgår inte tidigare aktualitet på annan stadsdelsförvaltning eller enheten för hemlösa i paraplssystemet. Det som framgår är:

- om en person tidigare har varit aktuell på den egna förvaltningen eller
- om en person är aktuell på annan förvaltning

Sekretess råder mellan förvaltningarna.

2. Handlägningsprocessen – utredning, förändringsplan och uppföljning

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag

- Stödja människor i att finna vägar till självförsörjning.
- Pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden

I detta avsnitt anges riktlinjer för ärendehandläggningen. I utredningen ingår även att verifiera och kontrollera inkomna uppgifter vilket beskrivs utförligare i kapitel 3 "Om innehållet i utredningen".

Mer utförlig vägledning om ramarna för ärendehandläggning och dokumentation finns i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om handläggning och dokumentation och Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten", 2010.

Ansökan

Utgångspunkten för utredningen är ansökningsblanketten, som ska vara fullständigt ifylld. En ofullständigt ifylld ansökningsblankett får inte utgöra underlag för utbetalning av bistånd.

Den sökande ska få tydlig vägledning om hur blanketten ska fyllas i. Informationsbladet "Information om ekonomiskt bistånd" bör användas.

Huvudregeln är att ansökningsblanketten ska användas. En skriftlig ansökan i annan form eller en muntlig ansökan gäller dock i princip också och ställning måste tas till varje ansökan. Det är viktigt att skilja mellan en ansökan och ett rådgivande samtal. Om förhållandet är oklart ska handläggaren kontrollera med den sökande om det föreligger en ansökan eller inte. Om så är fallet ska den sökande uppmanas att redogöra för sina förhållanden genom att fylla i ansökningsblanketten för att en utredning ska kunna genomföras.

Om en ofullständig ansökan inkommer ska den som huvudregel kompletteras av den sökande. Detta kan ske genom att den sökande kallas till kontoret eller genom att en kopia på ansökan skickas hem till den sökande för komplettering. Även denna kopia ska skrivas under av den sökande. Kopien häftas ihop med originalet. I vissa fall kan beslut om avslag fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar till att en utredning kan genomföras. Handläggaren ska aldrig skriva på ansökningsblanketten. Om ytterligare uppgifter kommer från sökande muntligt ska detta dokumenteras i journal som biläggas ansökan.

I de fall där handläggaren kommit fram till att sökanden saknar förmåga att fylla i en ansökan, till exempel på grund av funktionsnedsättning, kan undantag göras från det kravet på sökanden. Detta ska då tydligt dokumenteras. I sådant fall ska handläggaren själv, med den sökandes samtycke, inhämta alla relevanta uppgifterna enligt 7 § FL innan beslut fattas. Dokumentation av inhämtade uppgifter ska ske i journalanteckning.

Att inleda en utredning

När en ansökan om ekonomiskt bistånd inkommer ska nämnden alltid utan dröjsmål inleda en utredning. Nämnden har inte rätt att neka till att ta emot ansökningar.

Utredning

Begreppet utredning gäller för all verksamhet som behövs för att göra det möjligt för en myndighet att fatta beslut eller lämna begärt yttrande i ett ärende. Utredning används också som ett sammanfattande begrepp för den slutliga dokumentation som själva utredandet utnynnar i. Syftet är att ge beslutsfattaren ett tillförlitligt beslutsunderlag för valet av bistånd.

Utredningar som rör ekonomiskt bistånd sker med stöd av 11 kap. 1 § SoL. Grunden för en utredning är att ta reda på orsakerna till att den enskilde inte kan försörja sig själv. I samband med första ansökan om bistånd ska därför en grundutredning göras som syftar till att kartlägga vilka behov som finns och vilka möjligheter och resurser den enskilde har att själv tillgodose dessa. Handläggaren måste skaffa sig en helhetsbild av försörjningshinder, resurser och behov. Utredningen ska vara tillräckligt omfattande för att ge tillfredställande underlag för beslut, men inte mer genomgripande än vad som är nödvändigt för utredningens syfte. Den enskilde ska ges reellt inflytande i utredningsprocessen och utredningsarbetet ska göras tillsammans med honom eller henne.

När utredningen är klar ska den både utnynna i ett beslut rörande rätten till bistånd samt en förändringsplan (tidigare kallad arbetsplan) innehållande vad som behövs för att nå målet självförsörjning. Det är viktigt att komma ihåg att beslut endast får baseras på information som finns dokumenterad. Om den enskilde har en annan uppfattning i någon fråga, till exempel gällande vilken insats som är lämplig, ska detta alltid dokumenteras. I varje utredning som görs rörande familjer ska barnens situation särskilt uppmärksammas.

Löpande utredningar om rätten till bistånd görs därefter inför varje beslut och utgår från den dagsaktuella situationen och från uppgifterna i grundutredningen. Ny ansökan krävs vid varje tillfälle. När situationen för den en-

skilde förändras eller om biståndsbehovet blir långvarigt bör ny grundutredning göras.

I arbetet med grundutredningar ska stadens framtagna kartläggningsinstrument för ekonomiskt bistånd användas.

Vägar till självförsörjning – förändringsplaner och insatser

Utredning av behovet av stöd för att finna vägar till självförsörjning

Grundutredningens primära fokus är att undersöka vad den enskilde behöver göra för att bli självförsörjande och vilket stöd socialtjänsten bör erbjuda. Utredningen ska beskriva det aktuella försörjningshindret, den enskildes resurser, på vilka områden det föreligger stödbehov och hur detta ska tillgodoses.

Stöd till självförsörjning

De allra flesta som har behov av ekonomiskt bistånd saknar arbete. Många av dessa är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt. Den som sökt arbete på ett strukturerat sätt under en tid utan att få ett arbete ska erbjudas insatser för att öka den enskildes möjligheter att få arbete.

Arbetslinjen ska gälla. Enskilda ska kunna försörja sig genom arbete och vid behov stöttas för att klara detta. Arbetslinjen innebär att individens förmågor snarare än oförmågor sätts i fokus. Utgångspunkten är att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Därför blir verksamhetens främsta uppgift att genom aktiva, individuellt anpassade insatser och genom motivations- och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar. Enskilda kan inte välja att leva på ekonomiskt bistånd framför att ta ett arbete. Den som inte kan arbeta ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras ansöka om sjukersättning.

Den sökande ska erbjudas relevanta insatser och ställas inför krav på motprestationer utifrån sina förutsättningar. Verksamma insatser ska tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers anställningsbarhet och återinträde på arbetsmarknaden. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga. Vid arbetsträning inom exempelvis barn- och äldreomsorg ska det göras en bedömning av om arbetsträningen är lämplig också utifrån kvalitetskraven i verksamheten.

De insatser som ska erbjudas är beroende av vilket hinder för självförsörjning den enskilde har. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen där fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret och på den snabbaste vägen till egen försörjning. Detta

innebär att individen kan få välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete.

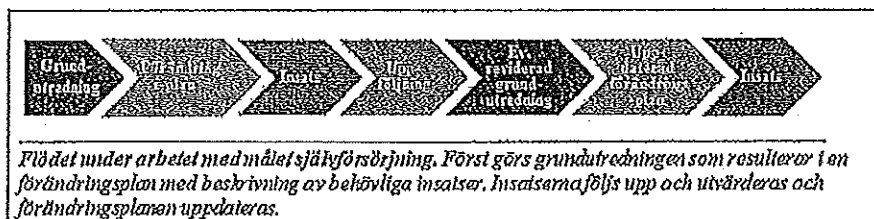
Det är viktigt att familjer som är nyanlända till Sverige och Stockholm snabbt skaffar sig egen försörjning då forskning har visat att barn i familjer med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i biståndsmottagande familjer. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det särskilt viktigt att kvinnor erbjuds stöd och insatser i lika stor utsträckning som män.

Förändringsplaner

Arbets sättet ska vara strukturerat och en förändringsplan ska alltid upprättas som ska baseras på den information som framkommit i grundutredningen. Det ska framgå vilka insatser den enskilde ska erbjudas och vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att ekonomiskt bistånd ska kunna utgå. En förändringsplan ska innefatta samliga behov av förändring som är nödvändiga för att uppnå självförsörjning. Förutom arbete kan detta innebära till exempel att skaffa ett billigare boende om det nuvarande bedöms vara för dyrt eller söka sjukersättning, bostadsbidrag etc. Den sökande ska vara delaktig i utformandet av förändringsplanen och om han eller hon har en avvikande mening om något som står i den så ska det dokumenteras.

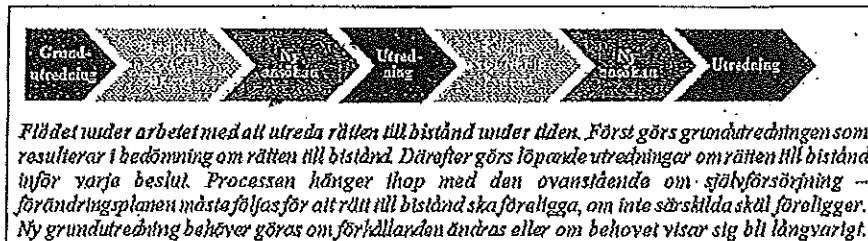
Uppföljning

Förändringsplanen ska regelbundet följas upp, datum för uppföljning ska framgå i dokumentet, och insatsens resultat ska utvärderas. Planen ska justeras utifrån resultat och framgång. Nya insatser kan då beslutas.

Utredning av rätten till bistånd under tiden

Grundutredningens andra, parallella fokus är att utreda den enskildes rätt till bistånd under den tid det tar innan denne blir självförsörjande.

För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd ska den sökande stå till arbetsmarknadens förfogande. Sammanfattat innebär detta att den enskilde är inskriven på Arbetsförmedlingen, aktivt söker arbete samt vid behov deltar i arbetssökarverksamhet, praktik, av kommunen anordnad arbetsverksamhet, svenskundervisning eller annan lämplig insats i enlighet med upprättad förändringsplan. Människor har i regel betydande resurser även då det många gånger finns problem i livet av olika slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är ett allvarligt missbruk och svår psykisk ohälsa. Personer som av socialtjänsten bedöms som att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget.

För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli arbetsföra eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjuka personer som behöver ekonomiskt bistånd ska kunna få samma insatser som sjuka med sjukpenning. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutstöd kan användas som vägledning. För att arbetsoförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i aktiviteter. Insatser ska erbjudas i samverkan med konsultläkare, vårdcentraler, försäkringskassa och psykiatrimottagningar. För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsföra. Vid långvarig eller kronisk sjukdom som innebär arbetsoförmåga krävs medverkan till att erhålla ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning med krav på rättsäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Prövningen av rätten till bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras.

Följande frågeställningar ska utredas:

- *Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?*
En bedömning ska göras av om den sökande kan anses uppfylla de krav som kan ställas på henne eller honom i syfte att uppnå självförsörjning.
- *Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?*
Annat sätt kan exempelvis vara genom försörjningsskyldiga, genom inkomster eller tillgångar, genom socialförsäkringsförmåner, studiestödformer eller andra ersättningar. I vissa fall ska behovet tillgodoses genom andra huvudmän såsom Försäkringskassan, Landstinget, Migrationsverket eller Kriminalvården.
- *Vilket bistånd ska beviljas?*
Utöver riksnormen som fastställs av regeringen ska med utgångspunkt från lagen och stadens riktlinjer en bedömning göras av vilket behov som föreligger, och vad som är en skälig levnadsnivå för den enskilde.

Beslut om ekonomiskt bistånd och försörjningsstöd

Beslut om bistånd ska fattas på grundval av utredningen. Ställning ska tas till ansökan om ekonomiskt bistånd och om rätt till detta föreligger. Ställning ska också tas till vad som behövs för att personen ska bli självförsörjande och individens skyldighet att bidra till självförsörjningsmålet. Om personen inte deltar är det i de flesta fall grund för avslag.

Alla beslut ska vara formulerade tydligt och begripligt för den enskilde och meddelas denne omgående. Av beslutet ska det klart framgå vad den enskilde ansökt om och vad som beviljats respektive avslagits.

Avslag på ansökan om ekonomiskt bistånd

Om sökanden inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till ekonomiskt bistånd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före deras rätt till ekonomiskt bistånd och föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär.

Observera att i de fall där sökanden inte beviljas fullt bistånd aktuell månad på grund av normöverskott tidigare månader så ska ett avslagsbeslut fattas rörande det tidigare normöverskottsbeloppet.

De skäl till att sökt bistånd ska avslås och som anges som motivering för avslag ska vara sakliga. Skälen ska anges på ett sådant sätt att den enskilde förstår orsaken till beslutet.

Även när det ekonomiska biståndet avslås helt eller delvis bör alla lämpliga insatser och stöd till egenförsörjning sättas in.

Beslut om bistånd enligt Socialtjänstlagen är myndighetsutövning. Den sökande ska alltid underrättas om ett avslagsbeslut enligt 1 § eller 5 § kap. 4 SoL. Beslutet ska alltid vara skriftligt och motiveringen ska framgå. Beslutsdokumentet i original sparas i akten och en kopia skickas eller överlämnas till den sökande. Det finns inget som hindrar att man färdigställer två originaldokument av beslutet varav man ger ett till den enskilde och behåller det andra i akten. Besvärshänvisning ska lämnas liksom hjälp med överklagandet om den sökande behöver och begär det.

Av beslutet ska följande framgå:

- Vad ansökan avser, dvs. ändamålet
- Hänvisning till § i socialtjänstlagen.
- Eventuell tidsperiod.
- Motivering till avslaget. I de fall det finns flera skäl till avslag ska samtliga avslagsgrunder skrivas in i beslutet och en närmare motivering i det enskilda fallet ska framgå av texten. Därefter väljs och registreras den tyngst vägande registreringskoden nedan.
- Hur beslutets konsekvenser för eventuella barn har övervägts och vilka ställningstaganden som gjorts.

Överklagan

Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas och ändras i sin helhet, ska socialtjänsten överlämna överklagandet till förvaltningsrätten utan dröjsmål. I normalfallet bör tiden inte överstiga en vecka. Om överklagan kommer in för sent ska den myndighet som fattat det överklagade beslutet avvisa överklagan. Däremot ska beslutsmyndigheten inte ta ställning till om ett beslut är överklagbart, om den enskilde har rätt att överklaga beslutet, eller ha synpunkter på skrivelsen, som att det exempelvis saknas underskrift, utan i dessa fall överlämna överklagan direkt till förvaltningsrätten.

Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd

Huvudprincipen är att bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas utan återbetalningsplikt för den enskilde. Undantag från denna princip regleras i 107 kap. 5 § SFB och 9 kap. 1 och 2 §§ SoL.

Samtliga beslut om återkrav eller återsökning ska bevakas. Vid återsökning ska beslutet hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten följas upp. Vid återkrav ska eventuell utebliven återbetalning utredas, se vidare om ersättningstalan i avsnittet nedan.

Återsökning hos Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten

Kommunen kan återsöka bistånd som den enskilde beviljas under den tid Försäkringskassan/pensionsmyndigheten prövar en periodisk förmån som kan komma att utbetalas retroaktivt. Villkoret är att den enskilde för motsvarande period som Försäkringskassans beslut om ersättning avser fått minst 1000 kronor till sin och sin familjs försörjning genom bistånd från kommunen. (107 kap. 5 § SFB)

Om Försäkringskassan felaktigt till den enskilde betalar ut retroaktiv ersättning som kommunen har rätt till kan socialtjänsten kräva Försäkringskassan på skadestånd på motsvarande belopp. Juridiska avdelningen bistår förvaltningarna i denna process.

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kan själv ge förskott på sökt pension (112 kap. 2 § SFB) om det är troligt att förmånen kommer att beviljas men beslut eller uträkning av ersättningen dröjer. Denna möjlighet ska undersökas innan ekonomiskt bistånd beviljas som förskott på sökt pension.

Formella krav på återsökning enligt socialförsäkringsbalken

När det gäller bistånd som kan komma att återsökas hos Försäkringskassan enligt 107 kap. 5 § SFB vid utbetalning av retroaktiv periodisk ersättning finns inga formella krav utom de som följer av förvaltningslagen. Den enskilde ska vara informerad om att utbetalt belopp kommer att återsökas.

Handläggning av återsökning

Återsökning sker genom att *begäran om utbetalning för retroaktiv tid* görs till Försäkringskassan. En begäran om utbetalning per förmån och beslutstillfälle (avseendemånad) måste göras. Följande uppgifter ska framgå:

- Förnamn, efternamn och personnummer för den försäkrade
- Uppgifter om förmån och period (avseendemånad)
- Totalt belopp av ekonomiskt bistånd som har betalats ut till hushållet för perioden/månaden
- Det ska även framgå om ytterligare någon begäran om utbetalning, för hela eller delar av samma period, gällande annan förmån har sänts in
- Uppgifter om nämnden (kontaktperson, tel., adress, pg/bg-nr)
- Nämndens (det vill säga ansvarig tjänstemans) underskrift, datum och namnförtydligande

Återkrav enligt socialtjänstlagen

Reglerna kring återkrav och handläggningen kring detta är omfattande och detaljerad och det är viktigt att handläggningsanvisningarna följs noggrant. Akut utbetalning av matpengar som gjorts av sociala eller medicinska skäl ska inte återkrävas. Om den akuta hjälpen ges på grund av att någon tillfälligt

ligtvis är förhindrad att disponera sina inkomster eller tillgångar kan det dock återkrävas. Även akut hjälp till exempelvis en hyresskuld för att undvika avhysning kan återkrävas om hushållet har inkomster över norm. Återkrav får inte göras mot framtida bistånd.

De formella kraven är absoluta och får inte åsidosättas. Vid en eventuell prövning i förvaltningsrätten innebär åsidosättande av de formella kraven att talan inte kan fullföljas. Det finns tre sätt för kommunen att få tillbaka utbetalt bistånd.

1. Bistånd med villkor om återbetalning enligt 9 kap. 2 § st. 1 SoL som förskott på förmån etc.
  2. Bistånd med villkor om återbetalning gäller enligt 9 kap. 2 § st. 2 SoL och bara om bistånd lämnats i annat fall än 4 kap. 1 § SoL.
- Punkterna beskrivs vidare under respektive rubrik.

3. Krav till den enskilde om återbetalning av bistånd som han eller hon fått för mycket eller på oriktiga grunder enligt 9 kap. 1 § SoL.

Återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL görs vanligtvis inom ramen för en FUT-utredning om en person beviljats bistånd genom:

- att lämna oriktiga uppgifter.
- underlåtenhet att lämna uppgift.
- eller på annat sätt förorsakat att bistånd beviljats obehörigen eller med för högt belopp.
- personen tagit emot bistånd som socialtjänsten utbetalat felaktigt eller med för högt belopp och skäligen borde ha förstått det.

Ytterligare information om återkrav enligt detta lagrum finns i "vägledning-
en för att utreda och förebygga felaktiga utbetalningar och bidragsbrott".

Återkrav enligt 9 kap. 2 § st 1. socialtjänstlagen

Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan ske på tre grunder:

1. Bistånd som förskott på förmån eller ersättning.
2. Bistånd till enskild som är indragen i arbetskonflikt.
3. Bistånd till enskild som på grund av förhållanden som han/hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster eller tillgångar.

Som förmån eller ersättning räknas förmåner från Försäkringskassan som exempelvis sjukersättning, aktivitetsersättning, livränta, BTP (bostadstillägg för pensionärer), sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning, vårdbidrag och underhållsstöd. Andra ersättningar eller förmåner kan till exempel vara lön (gäller även statlig lönegaranti vid konkurs), arbetslöshetsersättning, studiestöd. Situationer som avses under punkten 3 är till ex-

empel liknande den under bankkonflikten 1990 då enskilda inte kom åt pengar på bankkonton eller om det uppstår felaktigheter i de tekniska system som används vid löneutbetalning eller banktransaktioner.

Den väntade inkomsten måste antas ge ett överskott efter avdrag för den enskildes löpande levnadsomkostnader om ett återkrav ska vara meningsfullt. Kan det inte bli ett sådant överskott eller finns inte återbetalningsförmåga inom överskådlig tid ska det inte beslutas om återkrav.

Återkrav av förmån eller ersättning bygger helt och hållet på överenskommelse mellan kommunen och den enskilde. Om utbetalaren av förmånen eller ersättningen kräver det behövs även fullmakt. Möjligheten att återkräva måste därför undersökas och bedömas från fall till fall. Det ska preciseras i överenskommelsen mot vilken utbetalning som återkrav gäller.

Handläggning – förskott på förmån eller ersättning

- Skriftlig överenskommelse görs med den enskilde om att biståndet ska återbetalas och hur återbetalning ska ske (särskild mall finns).
- Skriftlig fullmakt upprättas vid behov och i de fall utbetalaren av förmånen eller ersättningen begär det. Observera att den enskilde när som helst ensidigt kan säga upp fullmakten.
- Observera också att det är två beslut som ska fattas och att detta gäller vid varje biståndstillfälle och biståndsmånad:
  1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.
  2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § SoL första stycket.Besluten ska vara skriftliga och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
- Sökanden ska informeras om att beslut om återkrav inte kan överklagas. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalning prövas i förvaltningsrätten på initiativ av kommunen.
- Varje biståndsbeslut registreras i paraplysystemet. Observera att det måste registreras att det återbetalas vid registreringen av utbetalningen.
- Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den enskilde innan biståndet utbetalas.

Återkrav enligt 9 kap. 2 § st 2/bistånd enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen

Dessa återkrav är endast tillämpliga för hushåll som har egna inkomster eller tillgångar och därför inte kan anses vara berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller för bistånd till något som är utöver skälig levnadsnivå. När bistånd prövas enligt 4 kap. 2 § SoL, måste även prövning med avslag ha gjorts enligt 4 kap. 1 § SoL.

4 kap. 2 § SoL kan undantagsvis användas när kommunen ger ekonomiskt hjälp fast rätt till bistånd enligt 1 § kap. 4 SoL inte föreligger. Bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL kan villkoras med återbetalning men får bara återkrävas om det beviljats med sådant villkor. Följande situationer kan bli aktuella för återkrav enligt 4 kap. 2 § och 9 kap 2 § st. 2 SoL:

- Hushåll med realiserbara tillgångar.
- Hushåll med egen försörjning/inkomst över norm.

För att undvika allvarliga sociala konsekvenser kan exempelvis bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning beviljas till hyresskuld där behovet kunnat tillgodoses genom egen inkomst och där återbetalningsförmåga finns.

Handläggning - bistånd enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen med villkor om återbetalning

- Skriftlig överenskommelse görs med den enskilde om att biståndet ska återbetalas och hur återbetalning ska ske (särskild mall finns).
- Observera också att det är två beslut som ska fattas och att detta gäller vid varje biståndstillfälle och biståndsmånad:
  1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.
  2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § st. 2 SoL.Besluten ska vara skriftliga och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
- Sökanden ska informeras om att beslut om återkrav inte kan överklagas. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalning prövas i förvaltningsrätten på initiativ av kommunen.
- Varje biståndsbeslut registreras i paraplysystemet. Observera att det måste registreras att det återbetalas vid registreringen av utbetalningen.
- Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den enskilde innan biståndet utbetalas.

Ersättningstalan enligt 9 kap. 3 i socialtjänstlagen

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ SoL kan kommunen med stöd av 9 kap 3 § SoL väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten. Talan ska väckas så snart det står klart att den enskilde inte betalar och senast inom tre år från det biståndet utbetalades. Om kommunen inte har väckt talan inom tre år från det att biståndet utbetalades och personen inte återbetalar skulden saknas möjlighet för kommunen att få skulden återbetald.

Talan får inte bifallas av förvaltningsrätten om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt.

Innan talan väcks ska förvaltningen skicka två betalningspåminnelser och den enskildes aktuella ekonomiska situation utredas så långt det är möjligt. Den enskilde ska alltid erbjudas möjlighet att presentera och diskutera sina ekonomiska förhållanden.

Visar genomförd utredning att det är styrkt eller troligt att den enskilde har betalningsförmåga ska talan väckas. Visar utredningen att den enskilde för tillfället inte kan betala kan återkravet ligga vilande under en period. Är det troligt att den enskildes betalningsförmåga inte inom tre år från det biståndet utbetalades kommer att förbättras kan återkravet efterges. Observera att beslut om ersättningstalan måste fattas av nämnden eller nämndens sociala delegation.

Ansökan ska göras vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt och innehålla följande uppgifter (särskild mall finns i paraplyssystemet):

- Namn, adress och telefon till den nämnd som söker och handläggaren
- Beslutsdatum
- Den ersättningsskyldiges namn, personnummer, adress och telefon
- Vilken typ av återkrav det är (§ i SoL)
- Bistånd som har beviljats
- Belopp som yrkas
- När biståndet som återkrävs utbetalades
- Uppgift om de två betalningspåminnelserna som har skickats
- Utredning som visar att den enskilde har betalningsförmåga
- Yrkande (stadsdelsnämnden yrkar att förvaltningsrätten ålägger XX att till stadsdelsnämnden återbetala...)

Kopior på ansökningsblanketter eller utredning som visar den enskildes ekonomiska förhållanden när biståndet utbetalades och förvaltningens beslut samt överenskommelse om återbetalning ska bifogas ansökan. Om den enskilde betalt tillbaka del av återkravet ska det redovisas.

Eventuell förvaltningsrättsdom i kommunens favör utgör underlag för ansökan om utmätning hos Kronofogdemyndigheten.

Kraveftergift

Om det är uppenbart att förhållandena ändrats så att den enskilde inte inom tre år från det biståndet utbetalades tid kommer att kunna återbetala får kommunen enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis efterge återkrav. Detta beslut går inte att överklaga.

Registrering i paraplysystemet

Dokumentation och utbetalning görs i paraplysystemet som även är stadens socialregister.

För att kunna garantera rättsäkerheten och möjliggöra resultatuppföljning och planering ska anvisningarna för registrering av alla uppgifter i paraplysystemet följas noggrant. Det gäller såväl uppgifter i samband med biståndsansökan, som försörjningshinder, ändamål och avskrivningsorsaker, som uppgifter i samband med handläggningen av felaktiga utbetalningar.

Särskild lathund finns för paraplysystemet under länken "dokumentation" i inloggningsfönstret.

Samhörighet

Sammanboende, gifta eller registrerade partner utgör en ekonomisk enhet avseende ekonomiskt bistånd. I samhörigheten ingår enbart de vuxna i hushållet vilket innebär att barn och ungdomar som omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet inte registreras i socialregistret. Barnens personuppgifter ska dock matas in i paraplysystemet för normberäkningens och statistikens skull.

Försörjningshinder och ändamål

I samband med att beslut fattas ska den sökandes försörjningshinder och ändamålet med det sökta biståndet registreras i enlighet med de för staden fördefinierade kriterierna.

Försörjningshindret anges för båda sammanboende vuxna i samhörigheten. I de fall samhörigheten består av:

- en kvinna och en man så registreras alltid kvinnan som person 1.
- två kvinnor eller två män registreras alltid den äldsta som person 1.

Försörjningshinder och ändamål finns som bilagor till riktlinjerna. Anvisningar om registrering återfinns även i vissa fall direkt i riktlinjerna. Ytterligare anvisning till registrering av försörjningshinder finns i "Instruktion för hur Socialstyrelsens registreringar av försörjningshinder används i Stockholm stad"

Områdeskoder ska registreras eftersom dessa uppgifter är viktiga för stadsdelarna ur resursfördelningssynpunkt, för planering och kartläggningar.

Avslagsbeslut

Den väsentligaste grunden för ett avslagsbeslut ska registreras.

Avslutsorsak

När avslutsorsaken registreras ska alternativet "Okänt" användas restriktivt. I samband med uppföljningen är avslutsorsaken en viktig kunskap och ska som huvudregel utredas. Förteckning över avslutsorsaker, se bilaga.

Överklagade beslut

Alla överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras. Registreringen sker i enlighet med särskilda instruktioner för registrering av överklagade beslut gällande ekonomiskt bistånd. Som huvudregel avslutas inte ett ärende innan beslut från domstolen har inkommit, om det inte är nödvändigt för att möjliggöra handläggning på annan förvaltning.

Aktualitet

I enlighet med lagstiftningen framgår inte tidigare aktualitet på annan stadsdelsförvaltning eller enheten för hemlösa i paraplysystemet. Det som framgår är:

- om en person tidigare har varit aktuell på den egna förvaltningen eller
- om en person är aktuell på annan förvaltning

Det som särskilt bör uppmärksammas är att ungdomar som fyllt 18 år och som ingår i sina föräldrars hushåll och får bistånd via dem inte framgår som aktuella i paraplysystemet. Teoretiskt kan dessa ungdomar samtidigt vända sig till annan förvaltning och söka bistånd som en självförsörjande vuxen.

När det gäller en FUT-utredning sker den enbart i den drabbade förvaltningens intresse och den påverkar inte ärendeansvaret mellan stadsdelsförvaltningarna. En FUT-utredning kan bedrivas vid en förvaltning samtidigt som den det gäller är aktuell för ekonomiskt bistånd vid en annan. Sekretess råder mellan förvaltningarna.

Avskrivning av ärende

Det bör också uppmärksammas att om ett ärende skrivs av direkt efter att en utbetalning är gjord kan den sökande teoretiskt vända sig till annan förvaltning och söka bistånd för samma period. Ärenden får alltså inte avslutas under pågående avseendeperiod med undantag för om ny förvaltning tar kontakt för att de ska aktualisera ärendet hos sig.

Registrering av avslagsbeslut

Det finns nio registreringskoder för avslag varav åtta anger vanligt förekommande avslagsgrunder. Den nionde ska undantagsvis användas när ingen övrig passar.

Avslagsformuleringarna måste i allmänhet kompletteras med en närmare motivering till varför denna bedömning gjorts. Ett resonemang behöver föras om vad som framkommit och det ska framgå att en bedömning har gjorts i det enskilda fallet.

Avslag på NN:s ansökan om ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § eller 5 § SoL till...

- ... eftersom sökanden inte står till arbetsmarknadens förfogande.
- ... eftersom sökanden inte har medverkat till utredningens slutförande.
- ... eftersom sökandens behov tillgodoses genom egna inkomster i form av lön, ersättning eller bidrag från Försäkringskassan eller tidigare beviljat bistånd.
- ... eftersom sökandens behov helt eller delvis kan tillgodoses genom att sökanden söker andra bidrag sökanden kan ha rätt till.
- ... eftersom sökandens behov helt eller delvis kan tillgodoses genom makars försörjnings skyldighet gentemot varandra.
- ... eftersom detta inte kan anses nödvändigt för att tillförsäkra den sökande en skälig levnadsnivå (behovet avses inte i socialtjänstlagen)
- ... eftersom sökanden inte vistas i kommunen¹
- Avslag på grund av andra orsaker.
- Följer inte introduktionsprogrammet (ska ej användas eftersom introduktionsersättningen har upphört)

Överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras i paraplssystemet.

---

¹ Denna avslagsformulering ska endast användas när den sökande bedöms tillhöra annan kommun, och får inte användas när någon vänt sig till fel stadsdelsförvaltning. Den enskilde ska i det fallet hänvisas till rätt stadsdelsförvaltning, vilket innebär ett muntligt administrativt beslut som inte kan överklagas. Om den enskilde är missnöjd ska han eller hon hänvisas till socialstyrelsens tillsynsfunktion. Eventuell ansökningsblankett kan vidarebefordras till rätt stadsdelsförvaltning.

3. Om innehållet i utredningen

Information och dokumentation

Information

Information som ges till sökande ska vara tydlig, lätt att förstå och tillgänglig för så många som möjligt. Information som riktar sig till särskilda grupper, såsom personer som inte behärskar svenska språket eller har en funktionsnedsättning, ska vara anpassade efter deras behov och tolk ska användas vid behov.

För att förebygga att den sökande oavsiktligt gör fel vid ansökan ska varje sökande ges tydlig information både om sin rätt till bistånd, om kravet på motprestation och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Information ska även lämnas om handlägningsprocessen och de kontroller som görs.

Sökanden ska informeras om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden, samt om att lämnade uppgifter registreras i stadens socialregister. Den sökande har då möjlighet att överväga om han eller hon ska avstå från att ansöka. Informationsbladet "Information om ekonomiskt bistånd" bör användas.

Den skriftliga informationen ska kompletteras med en muntlig genomgång och den sökande ska ges möjlighet att ställa frågor.

Bekräftelse på mottagen information

Alla sökande ska underteckna dokumentet "Bekräftelse på mottagen information". Bekräftelsen ska finnas i varje personakt och får inte rensas. Om ansökan görs av ett par ska de skriva på varsin bekräftelse.

Det är viktigt att informationsrutinen följs eftersom den information som ges till den sökande har en mycket viktig betydelse för bedömningen av uppsåt och oaksamhet när det gäller bidragsbrott.

Dokumentation

Socialtjänsten är skyldig att dokumentera handläggning och genomförande, vilket är särskilt viktigt i samband med myndighetsutövning. All dokumentation sker i paraplysystemet. Den enskilde ska hållas underrättad om den dokumentation som förs om honom eller henne och rätten att ta del av denna. Om den enskilde anser att någon uppgift är oriktig ska detta antecknas. Det är viktigt att dokumentationen förs på ett sådant sätt att den är begriplig

för den sökande. Egenuppfunna förkortningar och liknande är därför olämpligt.

Dokumentationen ska omfatta dels de omständigheter som rör den enskildes hjälpbehov, dels på vilket sätt utredningen gjorts, till exempel hur man inhämtat uppgifterna. Den ska genomföras på ett sådant sätt att det framgår hur ärendet fortlöper och hur besluten genomförs och vara saklig, objektiv och utformas med respekt för den enskilde.

Dokumentationsskyldigheten är en fråga om den enskildes rättssäkerhet och en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna följa upp och utvärdera sina insatser. Fördjupad vägledning kan erhållas från Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten", 2010.

Journalanteckningar

Journalanteckningarna ska göra det möjligt att följa ärendets gång. Inkommen information och uppgifter av betydelse för bedömning och beslut ska dokumenteras liksom vilken information som lämnats till den sökande samt vilka överenskommelser som gjorts.

Exempel på vad journalerna bör innehålla är; när och på vilket sätt kontakter har förekommit med den enskilde och andra som har lämnat uppgifter i ärendet, om ett barn berörs av ärendet och i så fall hur barnperspektivet har beaktats, när en handling har kommit in eller upprättats, om ställföreträdare, ombud eller biträde har medverkat, om tolk har anlitats och om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig.

Utgångspunkten är att anteckningarna ska innehålla tillräcklig och relevant information för att andra handläggare ska kunna handlägga ärendet utan att inkonsekvens eller missförstånd uppstår. Den sökande ska kunna ta del av och förstå anteckningarna.

Grundutredning och förändringsplan

I samband med att ett ärende aktualiseras ska grundutredning alltid göras, och dokumenteras enligt stadens kartläggningsinstrument för ekonomiskt bistånd. Grundutredningen ska utgöra underlag för den förändringsplan som ska upprättas. Se vidare i kapitel 2.

Förebygga felaktiga utbetalningar

I uppdraget ingår även att genom noggrannhet vid handläggningen aktivt arbeta för att motverka felaktiga utbetalningar. Arbetet ska präglas av tydlig information, grundliga kontroller samt korrekt dokumentation och registrering i paraplysystemet.

Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan uppstå till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter, inte bor på angiven adress, genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering.

Om en felaktig utbetalning har gjorts ska detta alltid utredas och återkrävas när det är möjligt enligt lag. Vid misstanke om brott ska även polisanmälan göras. Misstankar om felaktig utbetalning dokumenteras som inkommande information i utredningstyp FUT och lämnas vidare till utredaren av felaktiga utbetalningar (FUT-utredare). För ytterligare information om arbetet med att utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott se vägledningen, "Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott" som finns på stadens intranät.

Kontroller

Allmänt om kontroller

I samband med ansökan om ekonomiskt bistånd är det som huvudregel den sökandes sak att visa att han eller hon har rätt till det bistånd som söks. Att kontrollera uppgifter som den sökande lämnar i samband med ansökan ingår som en del i utredningen innan beslut fattas. Utgångspunkten är ansökningsblanketten, vilken alltid ska vara fullständigt ifylld. En ofullständigt ifylld ansökningsblankett får inte utgöra underlag för utbetalning av bistånd.

Det mest kostnadseffektiva är att göra nödvändiga kontroller redan innan beslut om utbetalning fattas. Vissa omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar bör särskilt uppmärksammas. Det gäller att den sökanden egentligen är sammanboende, inte antas bo på angiven adress, att barn som uppges ingå i hushållet inte vistas i hushållet, att den sökande har inkomster av anställning eller svartarbete, undanhåller tillgångar eller samtidigt uppbär ekonomiskt bistånd i annan kommun.

Godkännande av att olika kontroller görs sker i huvudsak genom att den sökande undertecknat ansökningsblanketten. I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Sådana kontroller ska godkännas av den sökande. Om den sökande har lämnat muntligt godkännande ska detta dokumenteras i journalanteckning. Om den sökande inte lämnar godkännande måste socialtjänsten ta ställning till om beslutsunderlaget är tillräckligt eller inte. Om inte, kan beslut om avslag fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar till utredningen.

I avsnittet beskrivs först vilka kontroller som är viktiga i utredningen och avslutas med en mer ingående beskrivning av hur kontrollerna genomförs.

Innan varje beslut

När en ansökan inkommer bör följande kontroller alltid utföras innan beslut fattas:

- Att ansökan är fullständigt och korrekt ifylld.
- Att ansökan är ankomststämplad.
- Att planeringen följs, till exempel närvaro på Jobbtorg, SFI eller läkarintyg vid sjukskrivning
- Att det finns verifikationer/underlag för samtliga inkomster och utgifter.

Viktigt är även att vara uppmärksam på förändringar som den sökande själv gör på ansökan, vad gäller tillgångar, inkomster, adress eller hushållsgemenskap. En del kontroller är svåra att göra, exempelvis om det finns anledning att anta att det finns pension eller fastighet i utlandet. En av grundkontrollerna vid ansökan om ekonomiskt bistånd är FK-bilden i paraplysystemet. I FK-bilden visas utbetalningar från Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten samt om sökande har ansökt om studiemedel från centrala studiemedelsnämnden (CSN). Observera att alla ersättningar inte syns i FK-bilden. Om sökande inte har för avsikt att studera ska ansökan återkallas hos både CSN och skolan innan bistånd kan beviljas

I samband med nybesöket

Utredningen i samband med nybesöket är den mest grundläggande. Det som primärt måste utredas är om den sökande kan anses tillhöra kommunen och förvaltningen. Detta är särskilt viktigt i de fall sökanden saknar egen bostad och bor inneboende eller i andra hand. I de fall sökanden har flyttat till Stockholm ska boendesituationen och övriga förhållanden utredas för bedömning av vilken kommun som har ansvaret. Fram till dess att det är klart vem som har ansvaret har vistelsekommunen det fulla ansvaret.

Inför ett nybesök görs i princip kontroller i två led:

1. Först och främst ska det konstateras att den som ansöker om bistånd är den person han eller hon säger sig vara och i förekommande fall att uppehållstillstånd eller uppehållsrätt finns. Vistelsen är därefter det avgörande för om den enskilde kan ha rätt till bistånd hos förvaltningen.
2. Om grundförutsättningarna ovan är uppfyllda fortsätter utredningen och den enskilde ska visa att han eller hon uppfyller förutsättningarna för att vara berättigad till bistånd. Kontrollerna omfattar alla som ingår i hushållet.

Följande kontroller ska alltid göras:

- Identitet
- Medborgarskap och uppehållstillstånd/uppehållsrätt

- Uppgifter om boende och vistelse
- Uppgifter om folkbokföring
- Hushållssammansättning/civilstånd
- Vårdnadshavare för barn boende i hushållet
- Barnens boende, skolgång/barnomsorg och ev. extra arbete
- Eventuell tidigare aktualitet vid annan socialtjänst
- Inkomster
- Tillgångar
- Tidigare försörjning/orsak till behov av bistånd

Särskild noggrannhet är av vikt när ungdomar 18-20 år söker bistånd för egen del men kan omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet.

Regelbundet för att upptäcka eventuella förändringar

Följande kontroller bör göras regelbundet, minst var tredje månad eller vid förändringar, för att säkerställa att rätt person får rätt ersättning och därmed förhindra felaktiga utbetalningar.

• Boende/utlandsvistelse	• Tillgångar/lösöre.
• Hushållsgemenskap	• Fordon
• Arbetsförmåga och hälsa	• Företag
• Barns sysselsättning	• Fastighet
• Inkomstuppgifter	

Hur genomförs kontrollerna vid ansökan om bistånd?

Identitet

Denna kontroll görs i samband med att sökanden är kallad till besök och ska som regel göras vid varje byte av ordinarie handläggare. Följande giltiga legitimationshandlingar är godkända för socialtjänsten:

• ID-kort.	• Svenskt provisoriskt utfärdade pass.
• Svenskt körkort.	• Uppehållstillstånd med fotografi från migrationsverket.
• Svenskt Europapass.	
• Svenskt främlingspass.	
• Svenskt resedokument.	

Om den enskilde saknar ovan nämnda legitimationshandlingar kan identiteten styrkas genom: utländskt pass, utländskt körkort eller annan legitimationshandling. Utländska legitimationshandlingar behöver i vissa fall lämnas för översättning. Vid tveksamhet om utländska identitetshandlingars giltighet bör Migrationsverket kontaktas för konsultation.

Skyddade personuppgifter

Personer som är förföljda och utsatta för hot eller våld kan få sina adress- och personuppgifter skyddade genom olika bestämmelser i lagstiftningen. Den som har skyddade personuppgifter kan inte sökas på databaser och myndigheterna får heller inte lämna uppgifter om personen. Det innebär inte att uppgifter som personer med skyddade personuppgifter lämnar inte ska kontrolleras och utredas. Vid utredning om rätt till bistånd måste sökanden i stor utsträckning själv medverka. Sökanden ska själv inhämta handlingar och uppgifter från olika myndigheter för att vara berättigad till bistånd.

Boende/Hushållsgemenskap/Vistelse utomlands

Boende och vistelsetillhörighet kontrolleras genom hyreskontrakt, aktuell hyresavi och folkbokföring. Vid tveksamheter kring en persons boende eller hushållsgemenskap oavsett kontraktsform bör detta utredas med hembesök. Se vidare nedan under rubriken hembesök. Syftet är att utreda bostadsförhållande och vistelse samt bedöma om den uppgivna hyreskostnaden kan anses rimlig. Hembesök i samband med flytt från en stadsdelsförvaltning till en annan görs av mottagande förvaltning innan första hyran beviljas av avlämnande stadsdel. Vid andrahandskontrakt eller inneboendekontrakt ska kontroll alltid göras i fall förstahandshyresgästen är aktuell och beviljas hyra, för att förhindra dubbelutbetalningar.

Vid kontroll av folkbokföringsadress bör även kontroll göras om personen angett en tillfällig adress. Om den sökande inte är folkbokförd på den adress som anges i ansökan, men uppger sig vara stadigvarande bosatt där, ska han eller hon uppmanas ändra folkbokföringsadress. Vid bedömning av stadsdeltillhörighet gäller riktlinjerna om ärendansvar för Stockholms stad.

Hembesök

Huvudsyftet med hembesök är att utreda om den sökande har en rimlig hyreskostnad i förhållande till sitt boende, om denne har tillgång till lägenheten samt hur hushållssammansättningen ser ut. För boendesituationen eller hushållsgemenskapen är det ofta inte nödvändigt med ett hembesök, men det görs om det behövs för att i det enskilda ärendet för att få ett tillräckligt underlag för beslut. Om personen är sammanboende men inte uppgett det tidigare eller inte bor på den adress som uppgivits så kan slutsatsen bli att den hyreskostnad som han eller hon uppgivit inte är rimlig. Hushållssammansättningen påverkar även det resterande biståndets storlek. Om den sökande inte är ensam hemma i lägenheten vid hembesöket är det viktigt att handläggaren är noga med att inte röja några sekretessbelagda uppgifter. Besöket ska ske med respekt för den enskildes integritet. Handläggare får till exempel inte på eget bevåg öppna dörrar eller skåp. Däremot ska samtal föras öppet kring syftet med besöket och den enskilde ska ges möjlighet att själv styrka omständigheterna kring sitt boende. Be den sökande att själv

visa på vilka sätt han eller hon kan styrka sitt boende eller hur många som bor i bostaden. Om personen inte har tillgång till lägenheten och inte bedöms vistas i stadsdelen har han eller hon inte heller rätt till bistånd. Om en person inte tillåter ett hembesök ska socialtjänsten inte insistera. Personen ska däremot informeras om konsekvenserna av att boendeförhållandena inte kan utredas. Det som framkommer och observeras under besök ska dokumenteras. Dokumentationen ska vara objektiv och saklig.

Att tänka på före hembesöket:

- Syftet med besöket ska vara klarlagt och det ska dokumenteras varför det är nödvändigt med ett hembesök i det enskilda fallet.
- Det ska vara klart vad det är man behöver undersöka och vilka frågor man behöver svar på.
- Det är lämpligt att handläggaren kallar den enskilde till besök på kontoret, ställer sina frågor och dokumenterar svaren. Utifrån besök kan sedan ett hembesök göras i direkt anslutning till besöket för att verifiera lämnade uppgifter. Detta förutsätter att den sökande lämnar sitt samtycke till hembesöket.
- Handläggarna ska vid hembesök ta med kopior av handlingar ur akten om det behövs. Originalhandlingar ska aldrig tas med.
- För att handläggarna ska veta att de kommer att träffa rätt person vid ett besök är det lämpligt att ta med kopia av ett pass- eller körkortsfoto på den sökande.
- Hembesök görs av två handläggare. Detta är nödvändigt utifrån säkerhet och bevisning.
- Enhetens säkerhetsrutiner ska följas.

Utlandsvistelse

Vid misstanke om att den sökande vistas utomlands eller har vistats utomlands under den period som han eller hon uppburit ekonomiskt bistånd så ska den enskildes egen beskrivning begäras. Det kan ske vid ett möte eller skriftligen. Den enskildes beskrivning kan jämföras och kontrolleras genom:

- Extra närvaro kontroll på Jobbtorg, skola, Arbetsförmedling eller annan aktivitet.
- Kopia på pass, ibland har den enskilde dubbelt medborgarskap och därmed två pass.
- Specificerat kontoutdrag, biljettköp, utlandsuttag och utlandsköp kan framgå.
- Sökande kan lämna in specifikation från mobilräkning, personliga kvitton eller annat som visar att den vistats i Sverige.
- Uppgift om barns närvaro på skola eller dagis.

Om personen lånat eller fått pengar för att finansiera resan är det att betrakta som inkomst som hade kunnat användas till den dagliga försörjningen och som kan påverka rätten till bistånd.

Inkomstuppgifter

Inkomstuppgifter kontrolleras genom att den enskilde lämnar: kontoutdrag, specifikationer till inkomster och deklaration. De uppgifter som inkommer till socialtjänsten behöver verifieras och jämföras med tidigare redovisade uppgifter, exempelvis deklarationen. Socialtjänsten kan vid behov be den sökande att lämna medgivande till att socialtjänsten kontakter exempelvis arbetsgivare eller försäkringsbolag.

Kontoutdrag/kontoöversikt/årsbesked

Kontoutdrag bör redovisas regelbundet i samband med ansökan varje månad eller minst var tredje månad. Om den enskilde önskar har den möjlighet att styrka uppgift om vad en betalning avser och socialtjänsten kan enbart vid särskilda skäl begära att den sökande redovisar även vad betalningarna avser. Det förekommer att den sökande lämnar in kontoutdrag som han eller hon själv har skrivit ut från internet. Om det finns anledning att anta att kontoutdraget är manipulerat ska sökanden inkomma med ett utdrag utställt från banken och med bankens stämpel.

Kontoöversikt som visar vilka konton den sökande har på en och samma bank ska i regel krävas in. I januari skickar bankerna ut årsbesked till samtliga kunder. Årsbeskedet innehåller uppgifter om konton, fonder/aktier, bankfack etc. Bankfack utreds genom att socialtjänsten följer med personen till banken för att visa innehållet i bankfacket. Socialtjänsten bör begära att den sökande lämnar in en kopia på årsbesked i samband med nybesök och därefter minst en gång per år.

Specifikationer

- *Lönespecifikationer*: Ska begäras in och kontroller göras gällande utbetald lön, ackumulerad lön, eventuella avdrag för ex. mat, arbetskläder, gymkort, förskottsbetalning och SL-kort. Om sökanden haft semester eller varit tjänsteledig utan lön kan också framgå av specifikationen.
- *Alfa- eller A-kassa*: Sökanden ska lämna specifikationer för samtliga veckor och ta ut alla dagar han eller hon har rätt till. Kontroll kan göras direkt med resp. A-kassa eller Alfa-kassan.
- *Föräldrapenning och sjukpenning*: Vid föräldrapenning och sjukpenning kan handläggaren göra kontroll med Försäkringskassan gällande att den enskilde tar ut det högsta belopp han eller hon har rätt till samt att full ersättning tas ut (7 dagar per vecka). Observera att familjen även kan erhålla jämställdhetsbonus.

- *Handikappersättning och vårdbidrag:* Beslutsunderlag för handikappersättning och vårdbidrag ska begäras för att kontrollera vilka fördyrade levnadskostnader ersättningen eller bidraget avser täcka.
- *Bostadsbidrag:* Begär in Försäkringskassans beslut om slutgiltigt bostadsbidrag. Beslutet behöver jämföras med beviljas bistånd. Beslutet innebär att den som uppburit bostadsbidrag antingen ska:
  - Återfå belopp (om han eller hon fått för lite)
  - Återbetala (om han eller hon fått för mycket)
  - Rätt summa har utbetalats

Utländska inkomster eller tillgångar

Möjligheterna att få fram uppgifter varierar från land till land. Migrationsverkets hemsida (LIFOS), landets ambassad i Sverige eller Sveriges ambassad i landet kan ge hänvisning om vilka handlingar som är möjliga att begära in och vilka myndigheter som kan tillhandahålla dessa. Socialtjänsten bör vara extra uppmärksam på fall där det finns indikationer på att den enskilde har inkomster eller tillgångar i utlandet, exempelvis:

- Ofta åker utomlands.
- Uppehållit sig länge i utlandet.
- Klarat sin försörjning utan att kunna redogöra för detta eller styrka hur.
- Det inkommer en anmälan om det.

Tillgångar

Uppgift om eller indikation på att en person har tillgångar kan fås via deklarationen, specifikationen till hemförsäkringen eller årsbesked/kontoöversikt. Ytterligare uppgift om tillgångar kan fås via bil- respektive företagsregistret. I vissa fall kan även hembesök göras vid misstanke om väsentliga tillgångar i hemmet. Om personen har skulder hos Kronofogden kan socialtjänsten kontakta dem för att ta del av eventuella tillgångsutredningar eller beslut om betalningsföreläggande. Kronofogden kan lämna uppgifter rörande om en person har gjort inbetalningar på skulder vilket kan tyda på att personen har andra inkomster.

Deklaration

I samband med nybesök samt vid ansökan för maj varje år ska en kopia på deklarationen lämnas in. Där framkommer uppgift om inkomst, ränteinkomster och ränteutgifter, pensionssparande, utdelning/vinst vid försäljning av aktier. Ytterligare framkommer om personen betalat fastighetsavgift, ska komplettera deklarationen med ytterligare blanketter, till exempel för företagare eller om personen pantsatt föremål och betalar ränta till pantbank.

Deklarationen ska lämnas in med samtliga sidor 1-4. Om personen har tappat sin deklaration kan kopia begäras från Skatteverket. Personer som inte

deklarerat ska inkomma med kopia på samtliga kontrolluppgifter från Skatteverket.

Om personen varit aktuell inkomståret jämförs redovisade inkomster med uppgifterna på deklarationen. Observera att ränteutgifter kan tyda på innehav av bostadsrätt eller fastighet. På deklarationen framgår om personen får skatteåterbäring eller ska betala in ytterligare skatt. Utbetalning av skatteåterbäring ska följas upp vid kommande ansökningar om bistånd. För vidare information se deklarationsgenomgången på intranätet.

Värdering av lösöre

Lösöre är lös egendom som utgörs av fysiska föremål som kan flyttas. Det är i ens besittning om man har det i hemmet, garaget, bilen, bankfacket eller bär det på sig.

Det är ofta svårt för socialtjänsten att bedöma om lösöret är en lätt realiserbar tillgång och kan användas till den enskildes försörjning. I första hand ska den som söker bistånd själv värdera lösöret och visa huruvida det är en lätt realiserbar tillgång. Det kan vara lämpligt att handläggaren konsulterar stadens bostadsnämnd. En konsultation kan även göras med Kronofogdemyndigheten eller försäkringsbolag som gör liknande utredningar.

Pantsatta föremål

I deklarationen framgår om en person under året pantsatt föremål och därmed betalar ränteutgifter till pantbanken. Den sökande ska redovisa saker som den har realiserat som genererat fysiska pengar genom pantsättning under pågående biståndsperiod. Sökande ska inkomma med handling i form av:

- *Låneinformation (historik) från pantbanken.* Där framgår oftast följande: nytt lån, lösta lån, lånedatum, senaste omsättning, lösendatum, beskrivning, kapital, ränta, avgifter samt skuld. Det ska kunna gå att följa löpande för hela den begärda perioden.

Om den sökande enbart kommer in med räntebesked ska även låneinformation begärs in eftersom räntebesked inte alltid avslöjar alla engagemang i pantbanken.

Beräkning av inkomsten/tillgången och dess påverkan på biståndet:

- Tillfället då föremålet pantsattes (beloppet som personen fick från pantbanken)
- Om föremålet blir inlöst, ses föremålet som en tillgång och påverkar rätten till bistånd. Värdet på föremålet är oftast högre än vad personen har fått i pantsättning.
- Om föremålet säljs på auktion ska ytterligare inkomst räknas om den säljs för mer än vad personen fick när den pantsatte föremålet.

Detta medför att pantsatte föremål kan påverka vid två tillfällen.

Fordon

Transportstyrelsen har uppgifter om en person äger fordon, en persons fordonshistorik, ett fordonets ägarhistorik. Uppgifterna kan sökas via personnummer, registreringsnummer eller ett företags organisationsnummer. Från Transportstyrelsen kan man även begära kopia på den handling som upprättats och skickats in för att genomföra ägarbytet.

Vid fordonssinnehav är det den enskilde som ska anmodas att själv visa fordonets värde. Detta kan ske genom att denne låter värdera fordonet eller uppvisar ett inköpskvitto. Sökande ska sälja bilen till ett marknadsvärdespris. För bedömning av om ett fordon är att anse som en lätt realiserbar tillgång och för uppskattning av dess värde kan värderingsfunktioner på internet användas. Detta utlåtande bevisar inte fordonets värde utan ger ett uppskattat värde. Jämförelse med motsvarande fordon som annonseras för försäljning på marknaden kan även vara vägledande. Kan göras exempelvis på www.blocket.se.

Företag

För att utreda personer med företag se vidare under avsnittet "företagare eller personer med fria yrken" sid 54.

Värdering av fastighet, tomt, villa och bostadsrätt

För bedömning av tillgång i form av fastighet, tomt, villa, eller bostadsrätt se vidare under avsnittet om boende och boendekostnader.

Arv

Om stadsdelsnämnden får kännedom om att en person fått arva kan bouppteckningen och bouppteckningen begäras in från klienten för att få ta del av hur arvet har fördelats. Dessa uppgifter kan även begäras från Skatteverket, men då krävs kännedom om den avlidnes personnummer.

Barns sysselsättning

Denna kontroll görs i huvudsak genom samtal med den sökande om barnen och deras situation. Socialtjänsten kan begära att den sökande lämnar intyg om skolgång för barnen. Kontakt kan även tas med utbildningsförvaltningen gällande barnets skolplacering. Vid misstanke om att hemmavarande barn över 18 år inte längre går i gymnasiet kan kontroll göras med CSN om utbetalning av studiemedel. Barns inkomster och tillgångar behöver även utredas regelbundet. Se även under avsnittet om barns inkomster och tillgångar nedan.

Äktenskapsskillnad

Vid ansökan om äktenskapsskillnad ska sökande inkomma med kopia på ansökan och senare med domen. Den sökande ska även inkomma med bodelningshandlingar. Om sökanden inte har barn beviljar domstolen skilsmässa omgående, annars är det minst sex månader och max 12 månaders betänketid. I samband med dom bör sökandes nuvarande boendeförhållanden utredas. Makarna är försörjningsskyldiga gentemot varandra tills dess att dom om äktenskapsskillnad meddelas. Om den ena parten inte fullföljer sitt ansvar kan en ansökan om stämning lämnas till tingsrätten.

Migrationsverket

Migrationsverkets utredning gällande uppehållstillstånd innehåller generell uppgifter om sökandes civilstånd, ekonomiska situation, om personen kom som anknytning och om den anhöriga uppgett att han/hon kan försörja personen etc. Om det finns skäl kan socialtjänsten begära in utredningen som ligger till grund för uppehållstillståndet från den sökande.

Förfrågan hos annan socialtjänst

Om en person tidigare har varit aktuell för ekonomiskt bistånd eller en FUT-utredning hos en annan stadsdel/kommun kan det finnas behov av att inhämta uppgifter därifrån.

Inkomstberäkning

Behov av försörjningsstöd beräknas i normalfallet så att normen läggs ihop med godkända utgifter för hyra, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor och avgift för A-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt erhålls hushållets totala norm. Från denna avräknas hushållets alla nettoinkomster månaden innan ansökningsmånaden. Mellanskillnaden utgör hushållets behov av försörjningsstöd.

Vid bedömningen av behovet av ekonomiskt bistånd ska hushållets samtliga faktiska inkomster räknas. Inkomsterna bör i regel beräknas utifrån de inkomster hushållet hade kalendermånaden före den månad som beräkningen avser. Om det upptäcks inkomster som inte redovisades föregående månad kan även dessa påverka beräkningen av biståndet.

Vid nybesök kan det vara nödvändigt att göra en grundligare utredning. Det kan till exempel vara lämpligt att värdera inkomsterna olika beroende på hur hushållets ekonomi sett ut en tid bakåt och vid vilka tidpunkter olika inkomster erhållits.

Avdrag för förskott på lön eller förmåner, exempelvis lunchkuponger, ska inte täckas med försörjningsstöd. Undantag kan göras i de fall utredningen visar att förskottet tagits på grund av omständigheter som normalt skulle ha

beaktats vid prövning av rätten till bistånd. Restriktiviteten inskränker inte socialtjänstens skyldighet att ge tillfälligt bistånd till livsuppehållet om annars en akut nödsituation skulle uppstå.

Inkomster som i sin helhet reducerar ekonomiskt biståndet

- Aktivitetsstöd
- Arbetslöshetsersättning/Ersättning från alfa-kassan
- Avgångsvederlag
- Barnbidrag inklusive flerbarnstillägg
- Bostadsbidrag, BTP (bostadstillägg för pensionär)
- Etableringsersättning inkl bostadsersättning
- Extra försäkringsförmåner till exempel AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring), AFA-försäkring (vid sjukskrivning) eller STP/ITP (särskild tilläggspension/övriga avtalspensioner).
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ideell del för "sveda och värk"
- Habiliteringsersättning ("flitpeng")
- Hemvårdsbidrag eller hemsjukvårdsbidrag - räknas som inkomst för den person som mottar bidraget för utfört arbete
- Hyresdel från inneboende
- Jämställdhetsbonus
- KBH (kommunalt bostadstillägg för funktionsnedsatta)
- Kommunalt vårdnadsbidrag
- Lön eller sjuklön från arbete
- Pension, livränta
- Räntor och utdelningar
- Sjukersättning och aktivitetsersättning
- Sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning
- Skatteåterbäring
- Studiehjälp: studiebidrag, studiemedel
- Underhållsbidrag, underhållsstöd, efterlevandestöd
- Utryckningsbidrag (kriminalvård)
- Vårdbidrag, skattepliktig del (eventuell resterande del, utgör merkostnader för barnets funktionsnedsättning)
- Vårdnadsbidrag
- Äldreförsörjningsstöd

Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma, exempelvis en persons insättningar.

Skatteåterbäring räknas inte som inkomst om den tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten.

Inkomster som delvis reducerar ekonomiskt biståndet

- Familjehemsersättning: Hela arvodesdelen räknas som inkomst samt ²⁵/₁₂ % av gällande prisbasbelopp, som utgör ersättning för bostad i omkostnadsersättningen per månad och barn.
- Stipendier som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera ekonomiskt bistånd får göras från fall till fall.

Inkomster som inte reducerar ekonomiskt bistånd

- Extra tillägg till studiebidrag till gymnasiestuderande ungdomar
- Stipendier eller fondmedel som utbetalats efter en social bedömning, till exempel från FVO eller kommunen
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ekonomisk del avsett för särskilt ändamål som till exempel ersättning för läkar- eller tandvårdsbehov som uppkommit av skadan.
- Handikappersättning
- Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort
- Merkostnadsersättning vid vårdbidrag
- SFI-bonus
- Skatteåterbäring som tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten

Beträffande SFI-bonus måste den sökande kunna styrka att en utbetalning eller pengar på kontot härrör sig från detta.

Beträffande handikappersättning och merkostnadsersättning vid vårdbidrag är det viktigt att kontrollera vilka kostnader ersättningen ska täcka, då dessa kostnader således inte ska täckas av ekonomiskt bistånd.

Överskjutande inkomst från tidigare månader

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den sökande känner till kommunens beräkningsgrunder. För sökande som aldrig eller inte under lång tid varit i kontakt med socialtjänsten kan det inte krävas att han eller hon i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå på försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett normöverskott som uppkommit genom summering av sökandens inkomster flera månader bakåt. Om det tidigare överskottet varit stort ska dock särskild prövning göras.

Det bör påpekas att en person som vid sista inkomstillfället vet att han inte har sin försörjning tryggad framåt har ett eget ansvar att efter förmåga planera för de nödvändigaste utgifterna. En person som exempelvis fått av-

gångsvederlag motsvarande sex månadslöner får anses ha ett eget ansvar att sörja för sin försörjning under motsvarande tid eller fram till nytt arbete eller till utbetalning av arbetslöshetsersättning.

Vid nyansökan är det rimligt att titta på inkomster ett par månader tillbaka också av skälet att kunna göra en helhetsbedömning av sökandens ekonomiska situation.

Det är med hänsyn till eventuella överskott viktigt att sökande kontinuerligt, men särskilt i början av kontakten, får information om regler för beräkning av biståndet och att i princip alla inkomster räknas, som exempelvis retroaktiva utbetalningar och överskjutande skatt. Har den sökande varit medveten om hur förvaltningen räknar i samband med prövningen kan ansökan avslås om han eller hon haft inkomst över eller i nivå med normen.

Ekonomisk ersättning till hushåll som har uppdrag som familjehem

Vid beräkning av familjens behov ska det placerade barnet och omkostnadsersättningen, med undantag för $\frac{25}{12}$ % av gällande basbelopp som utgör ersättning för bostad per månad, inte tas med. Den del av ersättningen som utgör arvode, ska efter avdrag för skatt betraktas som inkomst och reducera behovet av bistånd.

För familjehem som blivit särskilt förordnad vårdnadshavare enligt avtal gäller samma beräkningssätt som för familjehem.

Tillgångar

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan han eller hon har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, guld, dyrbara konst- eller samlarföremål, etc.

Bil

Om bilen är en förutsättning för att den sökande ska kunna ta sig till och från sitt arbete eller om den behövs i arbetet kan bistånd beviljas trots bilinnehav. I övrigt bör krav ställas på att bilen avyttras efter högst 1 månad om en avyttring ger ett överskott.

Om ekonomiskt bistånd beviljas trots innehav av bil ska bistånd till kostnader för bilen inte beviljas. Milersättning som utbetalas på lön räknas inte som inkomst då den ska täcka de faktiska driftskostnaderna för bilen.

Bostadsrätt/Villa

För information om bostadsrätt och villa se vidare i avsnittet om boende och boendekostnader

Fritidshus/fastighet

Ekonomiskt bistånd till personer som äger fastighet, eller andel av fastighet, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten. Fastigheten ska omgående lämnas till mäk-lare för försäljning. Ett beslut om rådrum ska skickas till den sökande.

Om det finns särskilda skäl, fel säsong, tvist i samband med försäljning, etc., kan rådrum för försäljning förlängas. Biståndet ges med villkor om återbe-talning. Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning.

Bankmedel, aktier, obligationer

Huvudprincipen är att bistånd inte ska beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper. Undantag ska göras för komplet-terande bistånd till personer med varaktigt nedsatt arbetsförmåga med sjuk-ersättning, så kallade förtidspensionärer, om de är berättigade för lång tid framåt till exempel på grund av hög hyra och inte bedöms kunna flytta. Des-sa kan inte förbättra sin ekonomi och på sikt bygga upp en egen reserv för oförutsedda utgifter på samma sätt som personer utan bestående funktions-nedsättning.

Vid ansökan om bistånd får personer med varaktigt nedsatt arbetsförmåga med sjukersättning ha en kapitaltillgång som uppgår till högst halva basbe-loppet för ensamstående och hela basbeloppet för makar eller sammanbo-ende.

Om ansökan gäller bistånd till livsföringen i övrigt ska eget sparkapital all-tid tas i anspråk innan bistånd beviljas.

Bosparande

Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms som kortvarigt, högst tre månader. Undantag kan även göras om den sökande saknar egen bostad eller behöver ha ett visst bosparande för att kunna bo kvar i sin lägenhet. I dessa fall godtas endast innestående kapital i bosparande eller liknande upp till den nivå som krävs för bibehållen kötid eller för att kunna bo kvar.

Pensionssparande

Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid prövas. Om detta är omöjligt, vilket det i många fall är, ska den enskilde ges bistånd.

Barns inkomster och tillgångar

Hemmavarande barns och skolungdomars *inkomster* av eget arbete ska enligt 4 kap. 1a § SoL inte beaktas som inkomst till den del som understiger ett halvt prisbasbelopp per kalenderår. Till skolungdomar räknas ungdomar som inte fyllt 21 år som studerar i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning. Detta gäller även ensamkommande flyktingbarn.

Om barn har inkomster utöver vad barnet själv får disponera, bör inkomsten räknas av mot barnets del i familjens kostnader inklusive boendekostnaden. För beräkning av boendekostnaden, se avsnittet om boende. Om barn har inkomster i form av exempelvis barnpension eller av kapital, som ränta och avkastning, ska de avräknas mot hela familjens behov.

Barns *tillgångar* i form av kapital, fastighet eller dylikt ska inte räknas om de står under överförmyndarens kontroll, om inte överförmyndaren ger sitt samtycke till uttag. Uttag ska i så fall göras för barnets försörjning enligt norm. Hyresdel ska inte räknas.

Barn får ha sparkapital på upp till 15 % av basbeloppet. Syftet är att detta ska kunna användas för större kostnader för barnets räknning som exempelvis cykel, idrottsutrustning eller lägerverksamhet.

Utgifter

De enda utgifter som ska räknas in i månadsbehovet är de som omfattas av försörjningsstödet. Utgift för exempelvis underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar ska inte inräknas.

Om en av parterna i ett sammanboende har inkomst och är underhållsskyldig för barn sedan tidigare ska fastställt underhållsstöd räknas bort från gemensamt disponibel inkomst innan ekonomisk behovsprövning sker. Eftersom denna person har inkomst kan han inte få underhållsstödet nedsatt eller uppskjutet. Den som saknar inkomst ska däremot ansöka om nedsättning eller uppskov av underhållsstöd.

Hushållstyper

Sammanboende med hushållsgemenskap

Det finns två typer av sammanboende med hushållsgemenskap. Den ena typen är vuxna som oavsett kön lever under äktenskapsliknande förhållanden. Mellan dessa gäller hushållsgemenskap som innebär ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet. En gemensam ansökan och bådas sammanräknade inkomster ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehov. Det innebär till exempel att om bara den ene har inkomst får han eller hon stå också för sin sammanboendes kostnader så långt inkomsten räcker. Först

därefter kan eventuellt kompletterande bistånd beviljas. Endast om särskilda skäl finns kan man räkna separat på någon som lever i denna typ av hushållsgemenskap. I så fall ska halva normen för makar/sammanboende användas och hälften av övriga gemensamma utgifter räknas in i månadsbehovet.

Den andra typen av hushållsgemenskap är mer begränsad. Det gäller personer som bor ihop och delar vissa kostnader men inte har ekonomiskt ansvar för varandra, till exempel vuxna barn som bor kvar hemma eller vänner eller nära släktingar som delar lägenhet. För denna grupp används en särskild norm som är beräknad utifrån storleken på hushållet, så kallad sammanboende-var-för-sig-norm. Konstruktionen på denna norm innebär att de personliga kostnaderna inom normen beviljas som för ensamstående, men de hushållsgemensamma kostnaderna beviljas endast med den andel av hushållet som den sökande utgör, barnen inräknade. Om flera vuxna delar hushåll varav några är par så ska de som utgör par räknas enligt sammanboendekostnad och de som är ensamstående enligt sammanboende-var-för-sig-norm.

Hushållsgemenskap gäller normalt från den dag sammanflyttning sker. Exempel på situationer när hel hushållsgemenskap gäller redan från första månaden är när ett par väntar barn eller då de sökt och stått i kö för att få bostad tillsammans. Om sammanboendet är oplanerat och osäkert kan undantag från principen om ekonomisk hushållsgemenskap göras upp till sex månader. Avsteg från principen kan också göras om det ur rehabiliteringssynpunkt eller av andra sociala skäl framstår som viktigt med delad ekonomi.

Hushållsgemenskap gäller till dess parterna flyttar isär. Under vissa förhållanden, se nedan om Gifta men ej sammanboende, gäller den även efter parterna flyttat isär.

Gifta men ej sammanboende

Gifta makar är enligt lagstiftning försörjningspliktiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av bistånd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd och hänsyn ska inte tas till fördyrade omkostnader på grund av skilda hushåll. Bistånd beviljas endast till en boendekostnad. Även under betänketid vid skilsmässa är makar försörjningspliktiga gentemot varandra och gemensamma barn oavsett hur de väljer att bo. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till bistånd.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makarna har gemensam ekonomi, exempelvis vid en familjevåldssituation, eller då någon av makarna är oför-

mögen att ta sitt ansvar för resten av familjen ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer.

Försörjningsplikt kan inte hävdas gentemot den som får försörjningsstöd.

Delad bostad och ungdom med egen inkomst som bor hemma

För personer som delar boende och har viss hushållsgemenskap men inte lever under äktenskapsliknande förhållande ska sammanboende-var-för-sig-norm tillämpas. Normtypen är aktuell för till exempel kamrater som delar lägenhet, föräldrar som bor hos barn eller ungdomar med egen inkomst som bor kvar hemma. Vid sammanboende-var-för-sig-norm beror normbeloppets storlek av antal personer som bor i bostaden. Vid fastställande av hushållsstorlek ska samtliga hushållsmedlemmar inklusive underåriga barn medräknas.

Gymnasiestuderande ungdom

Föräldrarna har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar i åldern 18 till 20 år som går i skolan i grundutbildning, och i de fallen ska den unge räknas in i familjens behov och normen för 15-20-åringar användas. Försörjningsplikten gäller till dess gymnasiestudierna avslutas eller den unge fyller 21 år och oavsett om den unge har egen bostad eller inte.

Socialtjänsten ska normalt inte vid biståndsprövning ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra utredas.

Sociala förmåner som underhållsstöd och barnbidrag eller studiebidrag ska alltid komma den unge till godo. Möjligheten att utse en god man kan beaktas om den unges intressen särskilt behöver bevakas. Om den unge fyllt 16 år kan han eller hon själv ansöka om god man.

Inneboende

För sökande som är inneboende räknas inte ha hushållsgemenskap med den/den som han eller hon är inneboende hos. För att betraktas som inneboende ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera eget rum i bostaden, även om en individuell bedömning alltid behöver göras utifrån omständigheterna. Dessa sökanden ska ha bistånd enligt vanlig norm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter som till exempel telefon, förbrukningsvaror, ingår i hyran kan normen anpassas efter det.

Underårig som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underåriga själv blir förälder. Däremot har de inget försörjningsansvar för barnbarnet.

Vid giftermål övertar make försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 år. Om maken inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

Hushåll med underåriga barn

Föräldrarna ska ta ut full föräldrapenning till dess barnomsorgsplats erbjuds. Fyra veckor får sparas fram till det år föräldrapennningen senast får tas ut enligt Försäkringskassans regler. Sparade dagar kan användas bland annat till barnets inväning i förskoleverksamhet eller skola. Vid parallellt deltagande i arbetssökarverksamhet får ersättningsdagarna delas upp mellan föräldrarna.

Den som har bistånd i avvaktan plats i förskoleverksamhet är skyldig att ta första anvisning av plats, även i annan stadsdel om avståndet är rimligt, för att ha rätt till fortsatt bistånd. Undantag från denna princip kan göras om barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av förskoleverksamhet eller av senareläggning av inträdet i verksamheten. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg.

Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc.

Beträffande umgängesbarn se under kapitel två, "Merkostnader för umgänge med barn"

Bistånd till barn och ungdom vid övergång från yngre till äldre åldersgrupp

När ett barn övergår från yngre till äldre åldersgrupp ska det nya normbeloppet räknas från och med den månad barnet fyller år, oavsett när i månaden det inträffar. Åldern måste därför observeras vid varje utredningstillfälle och särskild uppmärksamhet ägnas ärenden där löpande bistånd utbetalas.

4. Olika grupper förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd

Arbetslösa

Den som är arbetslös och söker ekonomiskt bistånd ska erbjudas stöd i sitt arbetssökande genom strukturerade insatser för att öka den sökandes möjligheter att få en anställning. De insatser som ges ska alltid föregås av en individuell bedömning av personens behov och förmåga.

En utredning för att klargöra förutsättningarna för självförsörjning ska göras. Utifrån denna görs en planering tillsammans med den enskilde och en tidsbegränsad förändringsplan ska upprättas. I arbetet ska stöd- och motivationssamtal ingå, liksom även en skyldighet för den arbetslöse att redovisa sitt arbetssökande. Förändringsplanen ska regelbundet följas upp och eventuella korrigeringar ska göras i samband med utvärderingen.

Kraven på en arbetslös biståndssökande kan ingå som ett led i prövningen antingen jämlikt 4 kap. 1 § SoL eller 4 kap. 4-5 §§ SoL. Det är viktigt att det i utredning och beslut anges vilka lagrum som tillämpas.

Stadsdelsnämnderna bör uppmäna till och underlätta för flytt till arbete. Med utgångspunkt i barnets bästa och utifrån kunskapen om att barn med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i familjer som uppbär ekonomiskt bistånd, kan det vara motiverat att även barnfamiljer flyttar för att föräldrarna långsiktigt ska kunna försörja sig genom arbete. Arbetets varaktighet och omfattning måste övervägas, liksom konsekvenserna av en flytt för övriga familjemedlemmar.

Personer som har sagt upp sig

Om den sökande blivit arbetslös på grund av att denne sagt upp sig på egen begäran är huvudprincipen att ekonomiskt bistånd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som uppsägningen medför. Om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till bistånd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning inträder. Om den sökande åberopar att denne har haft synnerliga skäl att säga upp sig ska denne uppmänas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättning hävd. En bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

För personer som har sagt upp sig på egen begäran men inte har rätt till arbetslöshetsersättning gäller motsvarande princip, dvs. om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till ekonomiskt bistånd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning skulle ha inträtt om denne hade omfattats av sådan ersättning.

Att stå till arbetsmarknadens förfogande

Socialtjänsten kan som huvudregel kräva att en arbetslös person står till arbetsmarknadens förfogande på heltid och söker arbete aktivt. Detta innebär att vara anmäld på Arbetsförmedlingen, söka arbete inom pendlingsavstånd i hela mälardalen och tacka ja till varje arbete som anvisas som han eller hon anses kunna klara av. På den som arbetar deltid kan krav ställas på heltidsarbete, om det är möjligt att få.

Ett arbete är enligt 11 § lagen om arbetslöshetsförsäkring lämpligt om

- skäligen hänsyn tagits till den sökandes förutsättningar för arbetet och andra personliga förhållanden
- anställningsförmånerna är enligt kollektivavtal eller om sådant inte finns, i vart fall är skäliga i förhållande till de förmåner arbetstagare med likvärdiga uppgifter får vid jämförbara företag och föreskrifter om förebyggande av ohälsa och olycksfall följ
- arbetet inte hänför sig till arbetsplats där det råder arbetskonflikt till följd av stridsåtgärder

I kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande ingår också att delta i kompetenshöjande insatser, exempelvis arbetsmarknadsutbildning, praktik, arbetsrehabiliterande åtgärder eller annan kompetenshöjande verksamhet för att höja sin kompetens och förbättra sina möjligheter att få ett arbete. Även grundutbildning i svenska och arbetssökarverksamheter räknas hit. För all arbetsträning och praktik som sker med stöd av 4 kap. 1 och 4 §§ SoL ska samverkan ske med Arbetsförmedlingen så att deras kompetens tas tillvara i bedömning om vad som är lämplig utformning. Studier i svenska språket är i dessa fall en av flera möjliga insatser för att öka den enskildes möjligheter till anställning. Samma krav på motprestationer ska ställas som för arbetslösa i övrigt enligt ovan, och den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete.

Sökanden som inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande

Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven på att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller vägra delta i exempelvis arbetspraktik eller arbetssökarverksamhet, påverkar detta rätten till bistånd för hela hushållet. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl.

Vid frånvaro på grund av sjukdom mer än fem dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg. Efter sex tillfällen med korttidsfrånvaro eller efter fyra veckors sjukskrivning ska ett rehabiliteringsarbete påbörjas. På motsvarande sätt ska sjukdom styrkas vid frånvaro för vård av sjukt barn. Skriftlig dokumentation ska alltid uppvisas beträffande besök hos läkare eller myndighet som hindrar deltagande i arbetssökarverksamhet.

Ordinarie förskolas eventuella semesterstängning utgör inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds alternativ barnomsorgsplats.

Beträffande ledighet från arbetssökarverksamhet eller praktik i samband med helgdagar är det de av riksdagen beslutade helgdagarna som gäller.

Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa

Den som har ersättning från A-kassa eller Alfakassa riskerar att förlora denna om de deltar i kommunal aktivering. Olika regler gäller beroende på vilken kassa det gäller. Den sökande måste ha fått ett godkännande från sin kassa, vilket ska styrkas med ett intyg, för att kunna delta i av kommunen anordnad verksamhet. Konsekvensen av att annars ställa krav på att denna grupp ska delta i aktiviteter är att behovet av bistånd kan öka.

Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning

Barnet ska omgående anmälas till barnomsorgskön och bekräftelse på platsansökan ska visas upp. Så snart det är praktiskt möjligt ska den hemmavarande föräldern ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Detta innebär att så snart barnomsorgsplats erbjuds ska den accepteras. För tid efter att barnomsorgsplats erhållits föreligger ingen rätt att vara föräldraledig viss tid. Lagen om föräldraledighet reglerar endast förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Kommunalt vårdnadsbidrag

Om en familj väljer att avstå från offentligt finansierad barnomsorg för att i stället ansöka om vårdnadsbidrag ska det inte räknas som ett hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid.

Unga Arbetslösa

I 4 kap. 4 § SoL finns möjligheter att ställa andra krav på i första hand yngre personer, under 25 år, som får ekonomiskt bistånd och som inte fått fäste på arbetsmarknaden. Den utvidgade möjligheten gäller även personer som fyllt 25 år men som är i de närmaste åren därefter och av särskilda skäl är i behov av kompetenshöjande insatser. Särskilda skäl är exempelvis sociala och medicinska svårigheter. Bestämmelsen gäller endast de som är mer långvarigt arbetslösa och som inte kan få lämplig arbetsmarknadsåtgärd och som inte heller bedöms kunna få någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd inom rimlig tid. Långvarig arbetslöshet kan leda till sådana problem att det utifrån individuella omständigheter bedöms innebära särskilda skäl för insatser.

Syftet med praktik eller andra kompetenshöjande åtgärder ska vara att förhindra passivisering i ett långvarigt bistandsberoende. Deltagandet ska vara

ett led i en medveten strategi att närma sig arbetsmarknaden och krav på en viss aktivitet ska föregås av individuell bedömning av behov och förmåga. Insatsen ska vara tidsbegränsad och dokumenteras i en förändringsplan.

Kraven och den kompetenshöjande insatsen ska vara tidsbegränsad och utformas i samråd med den unge och Arbetsförmedlingen. Beslut enligt 4 kap. 4 § SoL går inte att överklaga med förvaltningsbesvär. Om den unge utan godtagbart skäl avböjer eller uteblir från verksamheten kan biståndet avslås eller nedsättas enligt 4 kap. 5 § SoL. Beslut enligt 5 § går att överklaga med förvaltningsbesvär.

Om kommunen har avtal med staten om övertagande av ansvaret för unga arbetslösa upp t.o.m. 24 år, gäller avtalet eller avtalen tillsammans med särskild lagstiftning. Finns inte avtal med staten gäller reglerna i 4 kap. 4 och 5 §§ SoL.

Företagare eller personer med fria yrken

Ekonomiskt bistånd beviljas generellt inte till den som är egen företagare. Företagare konkurrerar med andra näringsidkare och om bistånd beviljas skulle det leda till att den näringsidkare som inte behövde ta ut lön skulle få en otillbörlig konkurrensfördel. En person som har företag eller uppdrag i företag ska alltid eventuella inkomster och tillgångar i företaget utredas.

Om en person bedriver eget företag och ansöker om ekonomiskt bistånd kan socialtjänsten hänvisa personen att ta ut avtalsenlig lön eller ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. I varje enskilt fall behöver individuell prövning göras. I detta ingår att bedöma vilket resultatet blir för den enskilda om bistånd beviljas eller inte. För ytterligare vägledning se RÅ 2000 ref 37.

Undantag kan göras om:

- Behovet av bistånd är högst tre månader, därefter ger företaget åter inkomster.
- Företagaren uppbär eller har uppburit aktivitetsstöd ("starta eget bidrag") från Arbetsförmedlingen under sex månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom tre månader.
- Verksamheten i företaget ger viss inkomst och den sökande bedöms inte ha möjlighet att kunna få ett arbete på den ordinarie lönearbetsmarknaden inom överskådlig tid.

Aktiebolag kan representera en realiserbar tillgång liksom vissa handelsbolag eller enskilda firmor. En del enskilda firmor representerar ingen tillgång och bedriver i princip ingen verksamhet. I dessa fall ska den sökande avregistrera firman hos bolagsverket och skatteverket. Det är svårt att kontrollera inkomster som en enskild kan ha via sitt företag, därför kontrolleras i för-

sta hand om han eller hon har ett företag eller ett funktionärsuppdrag/styrelseuppdrag i ett företag/förening. En person som har funktionärsuppdrag uppbär i regel någon form av ersättning för sitt engagemang i företaget. Kontroll gällande om den enskilde innehar F-skattsedel, är registrerad för moms eller har ett företag bör ske. Kontakta skatteverket eller bolagsverket om det finns oklarheter gällande företaget. Om företagsnamnet är känt kan information även finnas på internet.

Sökande med fria yrken såsom exempelvis konstnärer, författare, artister, och frilansarbetare har ofta F-skattsedel eftersom detta är ett krav från deras uppdragsgivare. Deras ansökan om försörjningsstöd eller annat ekonomiskt bistånd ska prövas på samma sätt som för andra hel- eller deltidsarbetslösa och samma krav på motprestationer ska ställas. Ytterligare vägledning finns på intranätet om företagare.

Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

För personer inskrivna inom kriminalvården ska kriminalvårdsmyndigheten svara för alla kostnader under verkställighetstiden. För hyra och andra kostnader förknippade med eventuell bostad gäller i vissa fall särskilda regler som beskrivs nedan. Sökandens möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas.

Häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar.

Personer som dömts till fängelsestraff ska själva ta reda på om de har möjlighet att omgående påbörja verkställigheten. I så fall ska detta ske. Vid ansökan om bistånd i avvaktan fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att den sökande inställer sig hos kriminalvården.

I samband med avslutning av kriminalvård ligger enligt 4 kap 1 § SoL ansvaret för bistånd på folkbokföringskommunen under en övergångsperiod (se 16 kap. 2 § SoL). En rimlig övergångsperiod kan vara cirka en månad. Därefter har vistelsekommunen ansvaret.

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt smittskyddslagen har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten. Observera att dömda till rättspsykiatrisk vård kan ha kvar rätten till vissa ersättningar från Försäkringskassan vilket bör utredas innan bistånd beviljas.

Hyreskostnad

Häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan tillgodoses på annat sätt. En sedvanlig ekonomisk prövning ska alltid göras.

Personer dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vägledande ska vara den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hela eller del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten.

Vid vårdtid på *högst sex månader* kan ekonomiskt bistånd till hyra beviljas om det är olämpligt eller omöjligt att hyra ut lägenheten i andra hand. Om den sökande hyr andrahandslägenhet eller inneboenderum kan bistånd beviljas om rätten att hyra kvarstår efter frigivning.

Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre.

Vid vårdtid som *överstiger sex månader* ska den sökande försöka få sin lägenhet uthyrd i andra hand då bostad efter frigivning ofta är betydelsefull för fortsatt rehabilitering. Den sökande bör även uppmanas att undersöka möjligheten att få ett "tillgodohavande" hos hyresvärden eller bostadsförmedlingen. Under tid sökanden försöker ordna lägenhetsfrågan kan bistånd till hyran beviljas.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. fotboja

Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i förberedelserna för frigivning, s.k. IÖV-utsluss.

Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklient och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från A-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd till sin försörjning. Om verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen, som avgifter, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter, ska inte beviljas då dessa bekostas av kriminalvårdsmyndigheten.

Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskriven i anstalt och har inte rätt till försörjningsstöd, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvården gäller.

Kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där kriminalvården och socialtjänsten upp-

rättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning vilket inträffar efter 2/3 av det alternativa fängelsestraffet.

Vid behandling på institution står kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädotrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska försörjningsstöd inte beviljas.

Om behandlingen sker i öppenvård bekostar kriminalvården enbart den behandling och de kontroller som följer av behandlingsplanen. Klientens behov av försörjningsstöd ska prövas av socialtjänsten. Kontraktsvård är en påföljd och om klienten avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Samhällstjänst

Samhällstjänsten ska utföras under den dömdes fritid under kontroll av frivårdsmyndigheten. Den dömda kan behålla sitt ordinarie arbete, studera eller vara aktivt arbetssökande. Att en biståndssökande person är dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid, och till exempel delta i praktik.

Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Personer som beviljas heldygnsvård eller behandling som en insats med stöd av socialtjänstlagen är berättigade till bistånd på samma villkor som andra. Försörjningsstödet ska dock reduceras för kostnader den sökande inte har under vårdperioden. Gällande vilket bistånd som beviljas, se vidare under "Försörjningsstöd, bistånd vid institutionsvistelse".

Reskostnader

Bistånd till resor i samband med institutionsvård, till exempel för informationssamtal, in- och utskrivning på institutionen samt möten med socialsekreterare, ska betalas ur förvaltningens konto för vårdkostnader. Observera att vissa resor kan ingå i vårdavgiften, till exempel resor till läkare eller tandläkare.

Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende

Barn under 18 år som inte kan bo hemma utan måste erhålla boende genom socialtjänstens försorg utanför hemmet ska ha ett placeringsbeslut där även omsorgen om barnet tillgodoses genom placeringen. Barnets boende och omsorg tillgodoses i dessa fall annars av vårdnadshavaren. Kostnaderna för uppehållet ska då täckas av vårdkostnaden och inte genom försörjningsstöd.

Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom

För att arbetsoförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i insatser, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Arbetslösa som är sjuka ska, om det utifrån medicinsk utredning bedöms lämpligt, erbjudas rehabiliterande insatser. Om Försäkringskassan gör bedömningen att personen har arbetsförmåga, men däremot inte personens läkare skall Försäkringskassans bedömning gälla för socialtjänsten.

För att vara berättigad till bistånd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Arbetslösa som är deltidssjukskrivna ska delta i arbetssökarverksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning.

Insatser ska erbjudas i form av samverkan med konsultläkare, vårdcentral, psykiatrimottagning och försäkringskassa. Den som inte kan arbeta på grund av sjukdom ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras ansöka om sjukersättning eller aktivitetsersättning.

Sjukersättning eller aktivitetsersättning

Om sjukdomen är av sådan art att sjukskrivande läkare bedömer arbetsförmågan inte kommer att återfås inom all överskådlig framtid kan ansökan om sjukersättning göras. Om den sökande är under 30 år kan ansökan om aktivitetsersättning göras om arbetsförmågan bedöms vara nedsatt minst ett år.

Försäkringskassan kan byta ut personens sjukpenning mot sjukersättning eller aktivitetsersättning när de bedömer att arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel. För att få sjukersättning krävs att arbetsförmågan är stadigvarande nedsatt, det vill säga för all överskådlig framtid. För att en person (19-29 år) ska få aktivitetsersättning gäller att arbetsförmågan ska vara nedsatt under minst ett år på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.

Personer med sociala och medicinska problem

Människor har i regel betydande resurser även i de fall där det kan finnas svårigheter. För att socialtjänsten ska ställa lägre krav än de som ställs på arbetslösa enligt ovan, ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är allvarligt missbruk eller svår psykisk ohälsa. Personer med denna typ av problematik har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget.

För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd ska den enskilde medverka i planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Personer med missbruksproblem

De allmänna reglerna om krav kan inte användas på samma sätt för sökanden som har allvarliga missbruksproblem. Om en sökande med denna typ av problematik inte medverkar, helt eller i stor utsträckning, i socialtjänstens arbete för att utarbeta en förändringsplan eller att göra en utredning så kan detta dock utgöra grund för att reducera biståndet (se även sid. 84).

Socialtjänsten kan inte ställa krav på att en person med allvarligt missbruksproblem ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad. Däremot kan krav ställas på att sökanden som visserligen har pågående missbruk, men som inte visar att de av medicinska skäl är arbetsoförmögna, deltar i arbetssökarverksamhet som förutsättning för rätt till bistånd.

Krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap. 4 § SoL kan tillämpas på personer med lindrigare missbruksproblem men ska inte ersätta vård och behandling. Däremot kan krav på sådant deltagande vara förebyggande vid begynnande missbruk eller utgöra komplement till andra insatser. Krav på sådant deltagande ska vara relevant och sakligt grundat på behov av kompetensutveckling. Det ska alltid föregås av ett övervägande av om den enskildes medverkan vid en denna arbetsplats är lämplig.

Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa och beteendemässiga störningar måste socialtjänsten först utreda de grundläggande problemen påverkan på den sökandes möjligheter att till exempel stå till arbetsmarknadens förfogande, innan ställning tas till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka hans eller hennes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med svår psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med andra enheter inom förvaltningen och med landstinget.

Liksom vad gäller personer med lindriga missbruksproblem kan det hos personer med lindrigare psykiska problem ställas krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap. 4 § SoL. Detta ska inte ersätta vård och behandling, men insatserna kan vara ett komplement eller ett led i rehabilitering. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling.

Personer med äldreförsörjningsstöd eller pension

Personer som är 65 år och äldre som har låg eller ingen pension och ansöker om försörjningsstöd ska hänvisas till Pensionsmyndigheten för att ansöka om äldreförsörjningsstöd istället. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan beslut hos Pensionsmyndigheten ska det återsökas.

Personer med pension eller äldreförsörjningsstöd som ansöker om ekonomiskt bistånd till exempelvis tandvård eller glasögon kan beviljas detta efter sedvanlig prövning av deras egna möjligheter att betala dessa utgifter.

Studerande

Vuxenstuderande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till bistånd. Vuxenutbildning ska finansieras genom det statliga studiemedelssystemet eller med aktivitetsstöd via Arbetsförmedlingen.

Ekonomiskt bistånd ska som huvudregel inte beviljas som studiefinansiering för reguljär utbildning eftersom detta kan medföra en inlåsningsseffekt. Utbildningen blir då ett mål i sig och den enskilde förlorar fokus på det primära målet självförsörjning genom arbete. Det snabbaste sättet till egen försörjning innebär ibland att individen får välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete.

Bistånd kan beviljas vid korta tidsbegränsade kurser inom ramen för de insatser som erbjuds arbetslösa, där den sökande samtidigt söker arbete. Den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete.

I undantagsfall kan dock, efter individuell behovsprövning, ekonomiskt bistånd beviljas för vuxenstudier. Den sökande ska då ändå alltid söka studiemedlets bidragsdel.

Studerande som har familj

Ekonomiskt bistånd beviljas som huvudregel inte under pågående studier. I familjer med två vuxna *som båda saknar arbete*, där den ena personen studerar med fullt studiemedel, dvs. uppbär lånedel, bidragsdel och eventuella tillägg, och den andra personen uppfyller förutsättningarna för rätt till bistånd kan familjen beviljas ekonomiskt bistånd som komplement till studiemedlen. Den studerandes månadsinkomst räknas ut genom att det sammanlagda beviljade studiemedelsbeloppet fördelas på det antal studiemånader som terminen omfattar enligt studiemedelsbeslutet.

Kurslitteratur

Om bistånd beviljas till studerande ingår även rimlig kostnad för böcker och annat studiematerial. Möjligheten att inköpa begagnade läromedel ska undersökas och utgångspunkten ska vara vad studerande i allmänhet har möjlighet att bekosta.

Studerande under studieuppehåll

Socialtjänsten ska begära att den som under studieuppehåll behöver ekonomiskt bistånd ska delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Den studerande ska kunna visa att den i god tid sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsebar situation som han eller hon kunnat planera inför.

Studiemedlen ska täcka levnadsomkostnaderna under terminerna till och med den dag terminen slutar enligt beslutet om studiemedel. Först därefter kan det bli aktuellt med ekonomiskt bistånd. Högskolestuderande har inget uppehåll mellan hösttermin och vårtermin och ska därför inte beviljas ekonomiskt bistånd för studieuppehåll då.

Vid studieuppehåll över sommaren ska försörjningsstödet vara reducerat för de första 30 dagarna. I det ingår matpengar, arbetsresor och eventuell hyra som förfaller till betalning under perioden. Motivet till reduceringen är att biståndet ska anses tillfälligt i avvaktan på lön från feriearbete samt att en månad normalt är den tid man får vänta på inkomst. Om behov kvarstår efter de första 30 dagarna kan beslut fattas om att bevilja fullt försörjningsstöd. Inkomster från extraarbete som utbetalas under månaden innan studierna avslutas ska räknas som inkomst inför uträkning av behovet första biståndsmånaden.

Om den sökande har fått arbete och ansöker om ekonomiskt bistånd i avvaktan på första lön eller arbetslöshetssättning beviljas försörjningsstöd mot återbetalning enligt 9 kap. 2 § SoL.

Yrkesvux

Yrkesvux är en särskild arbetsmarknadspolitisk satsning på yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom den kommunala vuxenutbildningen. Regeringen har infört ett utökat bidrag för denna utbildning inom ramen för studiemedlet. Arbetslösa som i enlighet med upprättad förändringsplan påbörjar en kurs inom yrkesvux kan beviljas kompletterande försörjningsstöd. En förutsättning för rätten till bistånd är att den sökande uppbär studiemedlets bidrags- och lånedel samt eventuellt tilläggsbidrag för barn.

Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrar har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess den unge fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

För en ungdom som har fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är för-

äldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan. I de fall föräldrarna har försörjningsplikt ska ungdomen räknas in som barn i hushållet, om det inte finns särskilda skäl för att ungdomen ska beviljas bistånd som eget hushåll.

Alla nyanlända i gymnasieåldern, 16-20 år, har möjlighet att börja studera på IVIK (invandrarintroduktion inom det individuella programmet) vilket ger gymnasiekompetens. Ungdomar under 21 år som studerar på IVIK omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet. För en ungdom som fyllt 18 år som i stället för gymnasiestudier väljer att börja läsa på SFI gäller samma regler som för övriga vuxna och ska hanteras som eget hushåll.

Ungdomar som saknar föräldrar med försörjningsansvar

Sökanden som har fyllt 18 år och som saknar föräldrar med försörjningsansvar, exempelvis ensamkommande flyktingbarn, kan beviljas bistånd till sitt uppehälle så länge de studerar på ungdomsgymnasium. Ungdomens inkomster och tillgångar ska bedömas på samma sätt som ungdomar som bor med sina föräldrar. För ensamkommande flyktingbarn har kommunen rätt att få statsbidrag. När den unge har fyllt 21 år eller slutat sina gymnasiestudier handläggs de som övriga vuxna sökande.

Utländska medborgare

Allmänna bestämmelser

En utländsk medborgare, med undantag från vissa EU-medborgare och deras anhöriga, får inte uppehålla sig i Sverige längre än tre månader från det datumet inresan till Sverige skedde, utan att ha ett uppehållstillstånd. I de fall en biståndssökande vistats i landet längre än så utan uppehållstillstånd och utan att ansöka om sådant, har kommunen underrättelseskyldighet till polisen enligt 7 kap. 1 § utlänningsförordningen. Underrättelseskyldigheten inträder första gången en nämnd vidtar en åtgärd i ett ärende om socialtjänst, till exempel registrerar en ansökan om ekonomiskt bistånd. Socialtjänsten bör också uppmana personen att kontakta Migrationsverket för att ansöka om uppehållstillstånd. Underrättelseskyldigheten gäller inte personer som sökt men fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd eller EU-medborgare med uppehållsrätt.

För EU-medborgare gäller särskilda regler som bland annat innebär att kravet på uppehållstillstånd inte avser dem. Istället gäller bestämmelser om uppehållsrätt, vilket regleras i utlänningslagen och utlänningsförordningen.

Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge och Liechtenstein. De omfattar dock inte medborgare från Schweiz, för vilka tidigare regler om uppehållstillstånd fortfarande gäller.

Reglerna om uppehållsrätt är endast tillämpliga på sådana EU- medborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i och därigenom utnyttjar den fria rörligheten. En medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land som gifter sig med en svensk medborgare ska ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för uppehållsrätt genom till exempel en anställning i Sverige, se avsnitt nedan.

Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha uppehållstillstånd eller visum redan vid inresa. För utländsk medborgare utan viseringsplikt krävs denna typ av uppehållstillstånd efter tre månaders vistelse i Sverige.

Nordiska medborgare likställs med svenska medborgare så länge de befinner sig i Sverige i enlighet med nordiska konventionen.

Mer information kan hittas på www.socialstyrelsen.se och www.migrationsverket.se.

Personer Med uppehållstillstånd som ansöker om ekonomiskt bistånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländsk medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd.

Utländska medborgare med uppehållstillstånd för besök ska bedömas på samma sätt som personer som befinner sig tillfälligt i landet utan uppehållstillstånd.

Studerande med uppehållstillstånd ska inte beviljas bistånd annat än i undantagsfall, i en akut nödsituation. Upphållstillståndet har beviljats under förutsättningen att försörjningen är tryggad under vistelsen i landet.

Personer Utan uppehållstillstånd som ansöker om ekonomiskt bistånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, till exempel turister, affärsresande och säsongsarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip är kommunen skyldig att avhjälpa en akut nödsituation. Yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem.

Om en person som har vistats i landet mer än tre månader och saknar uppehållstillstånd och inte heller ansöker om uppehållstillstånd kan det möjligen bli aktuellt med akut bistånd i avvaktan på avvisning eller utvisning.

Asylsökande som ansöker om ekonomiskt bistånd

Asylsökande ska hänvisas till Migrationsverket som beviljar bistånd i form av dagersättning enligt LMA. Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen. Under den tid det tar att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning har en utlänning rätt att få fortsatt bistånd enligt LMA vilket kan innebära rätt till dagersättning och kostnad för boendet. Rätten till bistånd upphör först när utlänningen lämnar landet enligt 11 § punkt 2 LMA.

Kommunen ansvarar för gruppen "Övriga som sökt uppehållstillstånd" i Sverige och omfattas av 1 § punkt 3 i LMA, det vill säga. "har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas". Migrationsverket beslutar om rätten att vistas i Sverige i avvaktan på beslut och det beslutet ska visas upp av den sökande. Dessa personer beviljas dagersättning enligt LMA. Det utbetalas av kommunen som har rätt att återkräva kostnaden från staten. Detta gäller även personer som tidigare haft uppehållstillstånd som upphört att gälla och som sökt nytt uppehållstillstånd. I de senare fallen kan det även bli aktuellt att bevilja hyra eller dylikt.

Dagersättningen ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror. Den ska även täcka utgifter för hälso- och sjukvård, tandvård samt läkemedel. Om särskilt angelägna behov uppstår kan särskilt bistånd lämnas för kostnader för vinterkläder, glasögon, kosttillskott, handikapputrustning, spädbarnsutrustning och begravningskostnad. Bistånd som kommunen utger enligt LMA ska återsökas från staten.

LMA och ekonomiskt bistånd kan inte utgå samtidigt.

Undantag från ovanstående ska göras för barn under 18 år som bor hos vårdnadshavare med uppehållstillstånd. Dessa ska ges bistånd enligt socialtjänstlagen.

Flyktingar som omfattas av etableringslagen och som ansöker om ekonomiskt bistånd

Om etableringsreformen

Arbetsförmedlingen ansvarar för samordning av insatser för nyanlända flyktingar enligt etableringslagen. En person har rätt till en etableringsperiod på

två år, som ska genomföras inom tre år från det att uppehållstillståndet beviljades. Under etableringsperioden kan individen ansöka om etableringsersättning hos Arbetsförmedlingen. Etableringsersättningen administreras av Försäkringskassan.

Målgrupp

Lagen om etableringsinsatser vänder sig till nyanlända i arbetsför ålder (20-64 år) som har fått uppehållstillstånd (UT) som flyktingar eller av flyktingliknande skäl samt kvotflyktingar. Även nyanlända i åldern 18-19 år, som saknar föräldrar i Sverige, omfattas av den nya lagen liksom vissa anhöriga till nyanlända flyktingar. Individen ska påbörja etableringen senast ett år från första folkbokföring i Sverige. Personer med nedsatt prestationsförmåga kan ingå i etableringen till 25, 50 eller 75 %.

Anhörig till flykting, som ansöker inom två år från det att den första individen beviljas uppehållstillstånd har rätt att ingå i etableringen. På grund av det ändrade rättsläget avseende krav på identifikationshandlingar för anhöriga som söker uppehållstillstånd har en undantagsregel införts. Det innebär att anhöriga till flyktingar ska omfattas av etableringslagen om den anhöriga ansökt om uppehållstillstånd senast 31 december 2013 och flyktingen först togs emot i en kommun efter 31 december 2008.

Den som anlände först förväntas planera familjens ankomst och boende. De anhöriga kan till Arbetsförmedlingen anmäla behov av hjälp med ny boställningsort inom sex månader.

Handläggning av flyktingar som omfattas av etableringslagen och som ansöker om ekonomiskt bistånd

Ansökningar om bistånd ska hanteras enligt samma regler och rutiner som för andra sökanden och samma krav på egenansvar och egen planering gäller även för denna grupp. I vissa delar skiljer sig emellertid situationen för de som omfattas av etableringsreformen från andra som uppbär ekonomiskt bistånd, till exempel avseende boende och sysselsättning. För att återsökning av statsbidrag inte ska missas är det viktigt att alla blir inregistrerade i sociala system ("Paraplyet") som flyktingar.

Väntan på etableringsersättning ("glappet")

Den som ansöker om ekonomiskt bistånd mellan det att uppehållstillståndet beviljas till första utbetalning av etableringsersättning och eventuella tilläggförmåner ska likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen och fullt försörjningsstöd beviljas om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt och kraven är uppfyllda.

Kompletterande ekonomiskt bistånd

Den som söker kompletterande ekonomiskt bistånd för att inkomsterna inom etableringsreformen inte är tillräckliga ska likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen. Sökanden som är sjukskrivna och därför inte ingår i "etableringen" kan kommunen söka statsbidrag för.

Förlorad etableringsersättning

Sökande som "hoppat av" sin etableringsplan har under minst ett års tid (inom en treårsram) möjlighet att gå in i etableringen igen och beviljas full etableringsersättning. I normalfallet bör därför avslag ges på ansökan om ekonomiskt bistånd med hänvisning till att behovet kan tillgodoses om den sökande återupptar etableringsplanen.

Etablerare med rätt till a-kassa

Den som uppbär etableringsersättning men samtidigt är berättigad till a-kassa har enligt etableringslagen rätt att själva välja vilken ersättning personen vill ha. För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd ska denne dock hänvisas till att välja den ersättning som ger högst inkomst.

Boende

Bostadsersättning för ensamstående utan hemmavarande barn inom etableringen lämnas till den som bor i bostad han eller hon äger eller innehar med hyres- eller bostadsrätt. Bostadsersättning kan även beviljas dem som har skriftliga, av hyresvärden godkända andrahandskontrakt. Etableringsersättning beviljas till bostadsersättning mellan 1 800 kr och 5 700 kr. Personer med hemmavarande barn söker bostadsbidrag enligt generella regler.

Boendekostnader

Ansökan om ekonomiskt bistånd till boendekostnader för personer inom etableringssystemet ska bedömas på samma sätt som andra sökande oavsett kontraktsform. Se vidare under avsnittet "boende och boendekostnader" sid 75. Om till exempel en familj inte blir självförsörjande inom etableringssystemet, på grund av sin något högre hyreskostnad, har socialtjänsten samma skyldighet att bevilja kompletterande bistånd som när det gäller exempelvis personer med låg a-kassa eller liknande.

Bostadslöshet

Samma egenansvar och krav på egen planering gäller som för andra sökanden. Personer som omfattas av etableringsreformen har möjlighet att ordna med annat boende med hjälp av Migrationsverket eller Arbetsförmedlingen beroende på var i processen de befinner sig. Om LMA fortfarande beviljas ska Migrationsverket kontaktas. Efter LMA-tiden, under de första sex månaderna från det att uppehållstillstånd beviljades, kan individen själv anmäla

behov av hjälp till ny bosättningsort till Arbetsförmedlingen. Om den sökande tackar nej till boende via Migrationsverket eller Arbetsförmedlingen kan detta vara grund för avslag på ansökan om bistånd till hotellboende eller motsvarande då behovet kan tillgodoses på annat sätt än genom ekonomiskt bistånd.

Extraarbete

Personer med etableringsersättning kan ta extrajobb utan att den inkomsten minskar deras ersättning. Socialtjänsten har dock inte möjlighet att ställa krav på att någon ska vara sysselsatt mer än till 100 %. Om den sökande har en heltidsplan med insatser inom etableringen, det vill säga 40 timmar i veckan, kan vi inte kräva att denne ska jobba extra utöver detta. Om den sökande däremot har en deltidspan är det möjligt att ställa krav på arbete upp till heltidssysselsättning.

Sjukskrivna och personer med nedsatt prestationsförmåga

Personer inom etableringen som är sjukskrivna heltid avslutas efter 30 dagar enligt regelverket. Treparsamtal inför detta avslut tydliggör situationen för alla parter och personen får veta vilka krav socialtjänsten ställer.

Ensamkommande flyktingbarn

Nyanlända (18-20) år som saknar föräldrar i Sverige har rätt att ingå i etableringen, men inom etableringen finns inte möjligheter att läsa på gymnasium. I Stockholm tillämpas praxis att ungdomar i den åldern uppmuntras välja gymnasiestudier och ekonomiskt bistånd kan därför beviljas för denna grupp. Kostnaderna kan återsökas genom statsbidrag. Se mer under avsnitt om "ungdomar som saknar föräldrar med försörjningsansvar" sid 62.

EU-medborgare som ansöker om ekonomiskt bistånd

Avgörande för socialtjänstens handläggning av sökande som är EU-medborgare är om personen i fråga har uppehållsrätt i Sverige. Med uppehållsrätt avses en rätt för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att under vissa förutsättningar vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd. Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda. En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år får permanent uppehållsrätt. Bedömning om personen uppfyller villkoren för uppehållsrätt eller inte görs av respektive socialsekreterare vid tiden för ansökan. För rätt till bistånd krävs dock att övriga krav enligt 4 kap. 1 § SoL är uppfyllda och det gäller alla familjemedlemmar i hushållet.

Utgångspunkten vid socialtjänstens handläggning är att en EU-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige ska behandlas på samma sätt som svenska medborgare. Vad gäller familjemedlemmar är deras rättsliga status avhängig av den person i familjen som på någon grund har uppehållsrätt. Personer

tillhörande kategorin ekonomiskt aktiva har en starkare rättslig ställning i fråga om uppehållsrätt och har rätt till socialt bistånd till skillnad från de EU-medborgare som inte är ekonomiskt aktiva.

För EU-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige, till exempel turister eller affärsresande, se vidare under avsnittet "personer utan uppehållstillstånd" sid 63.

Rätt till bistånd finns alltid i akuta nödsituationer. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen.

Mer att läsa om uppehållsrätt finns i Socialstyrelsens vägledning "EG-rätten och socialtjänsten" som kan hittas på www.socialstyrelsen.se.

Registrering och ansökan om uppehållskort

En EU-medborgare som har uppehållsrätt eller dennes familjemedlem som avser att stanna i Sverige under längre tid än tre månader ska enligt utlänningslagen registrera sig hos Migrationsverket. Registreringsskyldigheten gäller dock inte arbetssökande. Ett bevis om registreringen och ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort utfärdas omedelbart. Upphållskortet, som ska upprättas inom sex månader från ansökan, gäller i fem år från dagen för utfärdandet. Upphållskortet visar endast att EU-medborgaren vid tiden för anmälan/ ansökan uppfyllde villkoren. Det utgör alltså endast en presumtion på uppfyllda krav men socialsekreterare måste alltid själv ta ställning i fråga om uppehållsrätt när den enskilde EU-medborgaren inkommer med en biståndsansökan.

Utredning och beslut gällande EU-medborgare

Först utreds om personen har uppehållsrätt eller inte.

- Om nej:

Sökanden har inte rätt till ekonomiskt bistånd och ett avslagsbeslut ska fattas. Avslagsbeslutet ska innehålla en motivering till varför uppehållsrätt inte kan anses föreligga. Även om rätt till försörjningsstöd inte föreligger finns alltid rätt till bistånd om en akut nödsituation bedöms föreligga.

- Om ja:

Rätt till likabehandling gäller och biståndsbehovet ska utredas i vanlig ordning gällande den sökande och dennes familj.

Bedömning av om personen har uppehållsrätt

EU-medborgaren har uppehållsrätt om han eller hon är:

- Yrkesverksam
  - är arbetstagare eller egen företagare i Sverige eller

- har kommit till Sverige för att söka arbete och har en reell möjlighet att få en anställning eller
- *Ikke yrkesverksam*
  - är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkring om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige eller
  - har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige eller
- Är familjemedlem till EU-medborgare med uppehållsrätt i Sverige

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo. Med familjemedlem avses vidare släkting i rakt nedstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av dem för sin försörjning. Slutligen avses även släkting i rakt uppstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. En registrerad partner jämställs med make. Det ska noteras att familjemedlemmar inte behöver vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt.

Yrkesverksamma personer; arbetstagare

- arbetet ska utföras åt annan
- personen ska vara under dennes arbetsledning och
- arbetet ska ske mot ersättning

Den breda tolkningen av kriterierna innebär att även den som arbetar åt någon som praktikant, lärling, hembiträde eller au pair anses som arbetstagare. En mycket låg ersättning är inte heller något hinder. Det avgörande är istället om det arbete som utförs kan anses vara sådant som normalt hör hemma på arbetsmarknaden. Olika former av deltidsarbete, tidsbegränsade anställningar och säsongarbeten är alltså normalt tillräckliga för att personen som utför dem ska anses som arbetstagare.

När anställningen upphör är utgångspunkten att personen förlorar sin ställning som arbetstagare. Enligt 3 a kap. 1 § utlänningsförordningen finns dock vissa situationer där en person behåller sin uppehållsrätt som arbetstagare efter att anställningen har upphört. I dessa fall kvarstår rätten till likabehandling i fråga om socialt bistånd. Om arbetstagaren drabbas av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sin sjukdom eller olycksfall behåller personen sin uppehållsrätt under tid som han eller hon inte kan arbeta. Vid ofrivillig arbetslöshet behåller en person status som arbetstagare om den tidigare an-

ställningen varat mer än ett år och personen i fråga har anmält sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen. Om anställningen redan från början varit tidsbegränsad till mindre än ett år och personen i fråga blir ofrivilligt arbetslös under denna period anmäler sig som arbetssökande kvarstår ställningen som arbetstagare i sex månader. Detta förutsätter att arbetstagaren kan visa intyg om anställning eller liknande.

Yrkesverksamma personer; egna företagare

Egen företagare har i egenskap av ekonomiskt aktiva personer samma typ av rättigheter som arbetstagare. Egen företagare som är bosatta och verksamma i Sverige ska fullt ut likabehandlas när det gäller bistånd. Som instrument för att fastställa status som egen företagare använder Migrationsverket vid registreringsförfarandet registreringsbevis för företaget eller F-skattesedel och i förekommande fall ytterligare dokumentation som exempelvis hyreskontrakt för nödvändiga lokaler, marknadsplan, fakturor och kvitton på utförda tjänster inköpt material etc. Om omständigheterna talar för att en EU-medborgare som tidigare har fått ett registreringsbevis som egen företagare inte längre bedriver någon verksamhet finns ingenting som hindrar socialtjänsten från att begära ett förnyat registreringsbevis från Migrationsverket om det behövs för att i fortsättningen kunna bedöma rätten till bistånd.

Arbetssökande

En EU-medborgare har vidare uppehållsrätt om han eller hon är arbetssökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetssökande i regel rätt att vistas sex månader i medlemsstaten för att söka arbete. Samtidigt har EG-domstolen påpekat att om personen efter sex månader fortfarande söker arbete och har en reell möjlighet att få anställning kan han eller hon inte tvingas att lämna värdmedlemsstaten, jfr också 3a kap. 3 § punkt 2 utlänningslagen.

För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

En arbetssökande EU-medborgare som bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning har uppehållsrätt i Sverige och därmed rätt till bistånd på samma sätt som en svensk medborgare. En individuell prövning måste dock göras om bistånd ska utgå och i vilken omfattning. I bedömningen kan hänsyn tas till om den enskilde faktiskt har flyttat sitt egentliga bo och hemvist till Sverige och om den enskilde kan anses uppfylla kravet på att planera sin ekonomi. Om egentligt bo och hemvist inte är flyttat till Sverige och om personen bedöms befinna sig tillfälligt i Sverige kan bistånd begränsas till att avhjälpa en nödsituation. Till grund för en sådan begränsning ligger att

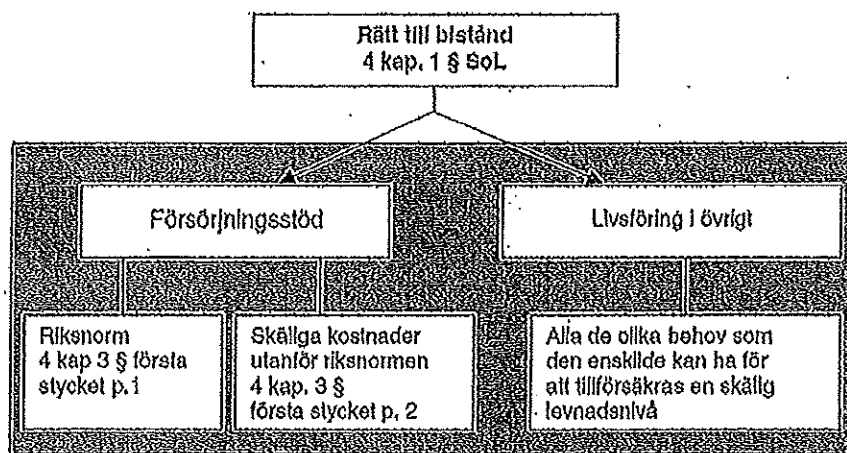
en person normalt sett har större möjligheter till försörjning i sitt eget hemland. Om det inte finns någon försörjningskälla i hemlandet eller annan anknytningspunkt saknas och personen har för avsikt att flytta permanent till Sverige samt bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning, finns inte grund för att begränsa biståndet till enbart akuthjälp.

Icke yrkesverksamma personer

Vidare har vissa studerande och personer, till exempel pensionärer, som har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och en heltäckande sjukförsäkring har uppehållsrätt. Tanken är att personer som tillhör kategorin icke yrkesverksamma själva ska disponera över tillräckliga medel så att de inte blir en belastning för det sociala systemet i värdlandet. Upphållsrätten gäller så länge villkoren för uppehållsrätt är uppfyllda. Omvänt gäller att en person inte har uppehållsrätt om villkoren inte är uppfyllda. Med kravet på tillräckliga tillgångar menas att en EU-medborgare löpande har tillgång till pengar så att de kan försörja sig utan att vara en belastning för det sociala biståndssystemet i mottagarlandet, det vill säga personens kontinuerliga försörjning ska vara tillgodosedd. Observera att det inte ställs några krav på att medlen för försörjning ska vara personens egna, däremot att den enskilde verkligen disponerar över medlen eller att exempelvis löpande utbetalningar kommer att ske. Handlingar som styrker tillgångarna kan vara banktillgodoshavanden, pensionsbevis eller andra handlingar som visar på en löpande inkomst. Om det är någon annan person som ställer tillgångarna till förfogande kan detta styrkas genom intyg samt uppgift om vilken inkomst eller vilka tillgångar den personen har.

5. Försörjningsstöd

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Det består av två delar, riksnorm och övrigt försörjningsstöd för ett antal regelbundet återkommande behovsposter. Genom det ekonomiska biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I förarbeten till lagen sägs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig.

Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör riksnormen omfattar sex budgetposter för vuxna och sju för barn och ungdomar. Kostnaderna för de olika posterna bygger på Konsumentverkets beräkningar av kostnaderna som respektive post är menad att täcka. I Stockholm tillämpas inte någon sänkning av beloppen för att barn äter lunch i förskola eller skola.

Följande poster ingår i normen:

- *Livsmedel*

Utgångspunkten är en näringsmässigt fullvärdig och varierad kost. Det förutsätts att all mat tillreds hemma. Vissa halvfabrikat ingår samt inköp av allt matbröd. Hänsyn har tagits till att ensamhushåll beräknas ha en något högre kostnad eftersom det kan bli dyrare med mindre förpackningar.

- *Kläder och skor*

Avser att täcka det vardagliga behovet av kläder och skor. Även kostnader för skoreparationer och viss kemitvätt ingår samt vissa tillbehör som paraply, armbandsur och väskor. Ryggsäckar för barn och skolungdomar ingår.

- *Lek och fritid*

Avser sådana aktiviteter som det är rimligt att alla får möjlighet till, både inomhus och utomhus, viss motion och kultur. För äldre barn och vuxna ingår kostnader för till exempel bio, diskotek, lyssna på musik, läsa böcker,

dansa och besöka simhall. För yngre barn ingår leksaker, spel, pussel, böcker, biobesök m.m. I posten ingår också cykel, skidutrustning för längdåkning och skridskor. För yngre barn beräknas att cykel och skridskor köps begagnade.

- *Barn och ungdomsförsäkring*

Denna normpost ingår endast i normerna för barn och ungdom.

- *Hälsa och hygien*

Avser kostnader för den personliga hygien, till exempel tvål, tandkräm, blöjor och mensskydd. Även produkter som till exempel plåster och solskyddsmedel ingår. Posten omfattar även hårklippning. Kostnad för preventivmedel ingår inte.

- *Förbrukningsvaror*

Avser varor som behövs för rengöring av bostaden och vård och skötsel av kläder och skor, till exempel disk- och tvättmedel, dammsugarpåsar, glödlampor och skokräm.

- *Dagstidning, telefon, TV-avgift mm.*

I denna post ingår kostnader för helårsprenumeration på en dagstidning, avgift för TV-licens och kvartals- och samtalsavgift för telefon eller kostnad för mobiltelefon och -samtal. Posten omfattar vissa kostnader för att skicka kort och brev. Kostnader för internetabonnemang och dator ingår inte.

Förhöjning av normen

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl ska försörjningsstödet enligt norm beräknas till en högre nivå. Det gäller när någon har förhöjda kostnader för en eller flera av de budgetposter som ingår i riksnormen och om dessa kostnader inte täcks av annan ersättning som handikappersättning, vårdbidrag eller underhåll. Bland annat motiverar följande skäl en förhöjning:

Merkostnader vid sjukhusvård

Se nedan under avsnittet om Avgift vid sjukhusvård.

Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar

Skälet till behov av särskild kost ska styrkas med läkarintyg. Det ska framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader, ska möjligheten till handikappersättning undersökas.

Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall detta är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnaden om det inte står helt klart att det ersätter vanlig mat och inte innebär någon merkostnad.

Merkostnader för umgänge med barn

Avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlemmar i hushållet. Tillägget beräknas utifrån det antal dagar barnet eller ungdomen vistas hos respektive förälder. Tillägget beviljas maximalt för *sex dagar per månad* och omfattar normposterna livsmedel, lek och fritid, hälsa och hygien och förbrukningsvaror.

Kostnader för umgångesperioder som överstiger fem sammanhängande dygn eller totalt sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna eller via att Försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet.

Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg från boföräldern. Om umgänget varje månad är mer omfattande än sex dagar eller om vårdnaden är gemensam ska den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut.

När barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna och halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning. Beträffande resor i samband med umgänge med barn, se avsnittet "Resor" under del fyra, "Bistånd till livsföring i övrigt".

Försörjningsstöd till övriga kostnader

Vid behov ska skälighetskostnad för nedanstående budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vid tillfälligt behov ska den sökandes tidigare och väntade inkomster beaktas vid behovsprövning av dessa poster med undantag av boendekostnad. Vad som avses som skälighetskostnad måste avgöras efter en individuell bedömning av vad som är skäligt för just den personen eller det hushållet.

SL-resor

Bistånd till SL-resor *beviljas inom ramen för försörjningsstödet för arbetsresor* om behov av resa föreligger för att kunna arbeta eller för att kunna delta i regelbundna aktiviteter för att komma i arbete. Personer som arbetar eller deltar i arbetssökarverksamhet inom gångavstånd från bostaden har inte rätt till bistånd för arbetsresor. Beträffande rimligt gångavstånd kan ca tre km tjäna som en utgångspunkt.

Om behov av regelbundna resor föreligger av andra skäl än arbetsrelaterade, som exempelvis behandling eller rehabilitering, ska det ändamålsregistreras som övrigt ekonomiskt bistånd, *SL-resor- ej arbetsrelaterade resor*.

Beroende på hur frekvent behovet av resor är kan bistånd beviljas antingen till förköpsremisor eller månadskort. Kostnaden för nödvändigt antal förköpsremisor ska jämföras med den för månadskort och billigaste alternativ ska väljas.

Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Bistånd till avgift till fackförening eller arbetslöshetskassa ska beviljas med det belopp som gäller för den organisation den sökande tillhör. Den sökande ska dock innan beslut fattas uppmanas att undersöka och återkomma med besked om möjlighet till reducerad avgift.

Boende och boendekostnader

Generellt

Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Behovsprövningen ska omfatta både den enskildes faktiska kostnad, behov av boende och bostadsstorleken. Den sökande ska uppmanas att folkbokföra sig på adressen där personen bor eftersom man enligt folkbokföringslagen ska vara skriven där man bor och vistas.

För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel styrka att föregående månads hyra är betald.

Om den sökande inte har ett förstahandskontrakt eller ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt på bostaden, dvs. bor i andra hand eller är inneboende, bör hembesök göras i samband med förstagångsansökan. Syftet är att utreda bostadsförhållande och vistelse samt bedöma om den uppgivna hyreskostnaden kan anses vara rimlig.

Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skälig standard och kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt. Ett skriftligt avtal mellan sökanden och förstahandshyresgästen ska alltid uppvisas. Detta bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek och vad som ingår i hyran. Lägenhetens adress ska framgå. Förstahandskontrakt eller hyresspecifikation bör begäras in, men kan inte uppställas som krav för rätt till försörjningsstöd.

Ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt ska eftersträvas, men kan inte krävas, utom i de fall då hushållet genom att hyra utan godkänt andrahandskontrakt går miste om bostadsbidrag. Det gäller barnfamiljer och personer 18-28 år som genom bostadsbidrag kan tillgodose sitt behov helt

eller delvis på annat sätt än genom försörjningsstöd. Om andrahandskontraktet inte är godkänt av fastighetsägaren bör hembesök göras för att kontrollera kontraktets riktighet, att lägenheten existerar, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande bör vara folkbokförd på adressen.

Bostadsrätt/villa/fastighet/tomt

Bostadsrätt eller villa är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster till försörjningen. Det gäller även om bostadsrätten förvärvats genom ombildning från hyresrätt. Om biståndsbehovet bedöms bli långvarigt, mer än tre månader, utgör detta skäl för försäljning av bostaden. Krav ska då ställas på att bostaden lämnas till mäklare för försäljning.

När socialtjänsten hänvisar till bostaden som en tillgång och ett hinder för rätt till bistånd, bör nämnden utgå från en individuell bedömning och ta hänsyn till de sociala konsekvenser som kan uppstå, framför allt för barnfamiljer. Vid en eventuell försäljning måste den sökande få skälig tid (minst fyra månader) på sig att sälja. Ett beslut om rådrum ska skickas till den sökande.

Vid krav på försäljning behöver hänsyn tas till följande

- Om försäljning bedöms kunna ge ett intäktsöverskott
- Möjligheten till att ordna annat boende
- Hänsyn till vilka sociala konsekvenser en flytt kan få

Ekonomiskt bistånd till personer som äger *fastighet/fritidshus*, eller andel av fastighet, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten. Fastigheten ska omgående lämnas till mäklare för försäljning. Ett beslut om rådrum ska skickas till den sökande. Om det finns särskilda skäl - fel säsong, tvist i samband med försäljning, etc. - kan rådrum för försäljning förlängas. Biståndet ges med villkor om återbetalning. Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning. När det finns ett skrivet förbehåll ska personen lämna en kopia på förbehållet. Förbehållet ska vara daterat från den period förbehållet började gälla.

Fastighetsinnehav framgår av deklarationen om den sökande var ägare till fastigheten den första januari inkomståret. Fastighetsregistret visar om en person har lagfart och därmed äger fastighet eller tomträtt. Genom förfrågan hos lantmäteriet kan socialtjänsten få uppgift om en person har lagfart för en fastighet eller tomträtt. Det finns inget centralt datoriserat register över om en person äger andel i bostadsrätt, utan registrering sker av varje bostadsrättsförening. Det kan däremot framgå om en person är folkbokförd i en fastighet som är en bostadsrättsförening. Om den enskilde har ett funktio-

närsuppdrag, är styrelsemedlem eller firmatecknare, i sin bostadsrättsförening kan socialtjänsten få uppgift om detta genom bolagsregistret.

Det är den enskilde själv som ska värdera sin fastighet, tomt- och bostadsrätt och visa underlag för socialtjänsten. Socialtjänsten kan kontakta mäklarföretag och fråga vad ett objekt kan ha för marknadsvärde.

Boendekostnader vid bostadsrätt eller villa

I övrigt gäller vad som ovan sägs om hyreslägenheter beträffande skälig kostnad, krav på flyttning och överväganden i samband med det samt att besvärshänvisning ska lämnas. Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen plus räntan på lån för lägenheten. I boendekostnad för villa ingår tillsammans med räntan eventuella kostnader för vatten, uppvärmning, sophämtning, försäkring och tomträttsavgäld.

Under förutsättning att den sökande har möjlighet att göra skatteavdrag räknas 70 % av räntan som kostnad. Sökande med lån på bostad alltid ska uppmanas söka skattejämkning för räntekostnaden. Inte i något fall ska amortering på lån räknas in i boendekostnaden då den utgör kapitalbildning.

Delad lägenhet

När syskon, nära släktingar eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna för inneboende.

Vid prövning av försörjningsstöd när sökanden delar lägenhet ska nettohyran delas på antal boende i lägenheten, inklusive barn.

Hyresrätt

Skälig boendekostnad är vad en låginkomsttagare på orten har möjlighet att kosta på sig. I Stockholm ska Försäkringskassans norm för genomsnittshyra vara vägledande men får inte ses som ett tak då individuella bedömningar ska göras. Högsta godtagbara hyresnivå enligt Försäkringskassans norm får dock inte överskridas annat än om synnerliga skäl bedöms föreligga.

Bistånd till avgift för parkeringsplats eller garage som ingår i hyran beviljas inte. Inte heller till avgift för medlemskap i hyresgästförening. Bistånd till kostnad för kabel-TV och andra tillval ska inte beviljas utom i de fall då den sökande inte har kunnat styra tillvalet. Bistånd till hyrestillägg för lägenhetsunderhåll som beställs under period då den sökande har bistånd ska inte beviljas.

Tillsammans med boendekostnaden ska även prövas om storleken på bostaden är skälig. Vägledande boendestandard, köket oräknat, är ett rum per person, vuxen eller barn. Vid fler än ett barn ska individuell bedömning ske, där det ska beaktas att barn med stigande ålder kan ha behov av möjlighet till avskildhet.

Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till familjemedlemmarnas antal.
- Sociala konsekvenser av en flyttning. Det gäller både barnfamiljer och ensamstående vuxna med till exempel funktionsnedsättningar eller sociala problem. För barnfamiljer måste beaktas konsekvenser för till exempel skolgång, barnomsorg, socialt nätverk.
- Sökandens ålder och hälsotillstånd samt möjlighet att klara av en flyttning.
- Sökandens möjlighet att bli godkänd som hyresgäst vid byte på grund av exempelvis arbetslöshet, betalningsanmärkningar.
- Bostadens bytesvärde.
- Sökandens möjlighet att i framtiden med egna inkomster själv klara den höga hyran.

Om socialtjänsten efter dessa överväganden kommer fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin bostadssituation ska skäligt rådrum ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt förbilliga boendekostnaden. Skäligt rådrum är fyra månader som kan förlängas om sökanden under denna tid har påbörjat byte av bostaden. Om sökanden har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka kostnaden ska bistånd till hyran nedsättas i nivå med vad som ovan sägs om vägledande hyreskostnad.

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående bistandsperiod och detta medför ökad boendekostnad ska detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den biståndssökande flyttar till dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten kan den tidigare lägre hyran beviljas. Prövning av skälig levnadsnivå ska alltid göras.

Inneboenderum

Vad som anges i detta avsnitt gäller inte inneboende hos nära släkting eller delad bostad med någon typ av hushållsgemenskap. För att betraktas som ett separat hushåll i normberäkningssammanhang ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden.

Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärden. Den faktiska hyran ska beviljas om den inte är oskäligen. Vid bedömning av skäligen kostnad ska kostnaden för studentrum eller rum på hotellhem som huvudregel vara vägledande.

Vid inneboende i någon form bör hembesök göras för att kontrollera avtalets riktighet, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande bör vara folkbokförd på adressen.

Förälder boende hos barn eller Vuxet hemmaboende barn

Förälder boende hos barn

Endast om bostaden införskaffas för att föräldern ska få plats och boendekostnaden då ökat ska bistånd till hyresdel beviljas. Hyresdelen beräknas då som för hemmaboende vuxet barn enligt nedan.

Hushåll endast med barn över 18 år

Inkomst av bostadsbidrag bortfaller när den unge fyller 18 år eller avslutar gymnasiet. Hyresdel för den unge kan beviljas med samma summa som det tidigare bostadsbidraget.

Hushåll med barn både under och över 18 år

Föräldrarna söker bostadsbidrag som barnfamilj. Försäkringskassan räknar ut en hyresdel som det vuxna barnet ska betala vilket minskar föräldrarnas hyra och bostadsbidrag. Bistånd till hyra kan beviljas med den summa som Försäkringskassan fastställt som hyresdel.

Ungdom som avslutat skolgång men inte tidigare betalt hyresdel till föräldrarna

Huvudregeln är att bistånd till hyresdel inte ska beviljas. Undantag görs när den unge är medlem i en familj som har försörjningsstöd eller som annars skulle bli i behov av det, vilket kan bli aktuellt på grund av att förälders bostadsbidrag minskar eller dras in.

Ungdom/vuxet barn som tidigare betalt hyresdel till föräldrarna

Hyresdel beviljas om den sökande tidigare en period själv betalt hyresdel. Perioden ska inte ligga mer än tre månader bakåt i tiden och vara av minst tre månaders varaktighet. Hyresdel räknas ut enligt det beräkningssätt som Försäkringskassan använder:

Beräkning av hyresdel

Köket läggs till antalet övriga rum multiplicerat med två. Hyresdelen fås när dubbla hyreskostnaden delas med denna summa.

Exempel: Lägenheten är 4 r.o.k. med 4 200 i hyra. Kök plus 2 x 4 rum = 9. Dubbel hyreskostnad = 8 400. Hyresdel: $8\,400/9 = 934$ kronor.

Ungdom under 21 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran. Undantag kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen.

Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn eller båt, inneboende hos kamrat som bor i 2:a hand, hotell, etc. Bistånd till boendekostnader ska i dessa fall prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande har mycket stora svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda något alternativ.

Hemförsäkring

Bistånd beviljas med faktisk kostnad till grundförsäkring som omfattar rättskydd, ansvar, överfall och egendomsskydd. Egendomsskydd beviljas maximalt för ett lösöresbelopp på 300 000 kr. I de fall den sökande har års- eller halvårsinbetalningar ska denne uppmanas begära månadsinbetalningar. Möjlighet till nedsatt premie via fackförening ska beaktas.

Extra försäkringar såsom allrisk-, oturs- och hemplusförsäkring etc. ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring.

Alla som är folkbokförda på en adress täcks av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, till exempel unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna eller syskon eller kamrater som delar lägenhet. Personer som bor inneboende eller har andrahandskontrat utgör undantag och ska uppmanas skaffa en egen hemförsäkring.

Hushållsel

Bistånd beviljas till faktisk skäligen kostnad. Utgångspunkten vid bedömning av skäligen kostnad ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. För att förebygga uppkomsten av elskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel styrka att föregående periods elräkning är betald. Bistånd till elkostnad ska prövas av den förvaltning där den sökande är aktuell vid räkningens förfallodatum. Vid behov ska vägledning för billigare elkostnad erbjudas den sökande.

När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet och sammanboendebelopp utifrån hushållsstorlek används får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras. Den fasta avgiften för abonnemanget ska dock alltid lägenhetsinnehavaren stå för. Övriga i hushållet kan beviljas bistånd till

sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer, inklusive barn, i hushållet.

Ekonomiskt bistånd vid utlandsvistelse

Huvudprincipen är att bistånd inte beviljas vid utlandsvistelse. Undantagsfall är bland annat en kortvarig resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning i Sverige. Det kan undantagsvis också finnas rätt till bistånd under vistelse utomlands om det exempelvis är nödvändigt i samband med sjukdom.

Ekonomiskt bistånd vid vistelse på institution

Bistånd beviljas vid vistelse på institution eller i familjehem om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Institutionsnormen inkluderar fickpengar, klädnorm, eventuell avgift till fackförening eller a-kassa samt eventuella arbetsresor. Det är dock viktigt att ta reda på vad som faktiskt ingår i vårdkostnaden i det enskilda fallet och göra en individuell bedömning.

I vissa fall kan även kostnader för egen bostad under placeringstiden ingå i försörjningsstödet och beroende på vilken typ av placering som är beslutad kan egenavgift för kost och logi ingå.

Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm.

Egenavgift vid vård och behandling

Egenavgiften vid placering för vård och behandling av vuxna missbrukare i HVB och familjehem är densamma som vid sjukhusvård. Om personen inte har tillräckliga egna inkomster att betala avgiften med ska avgiften sättas ned eller efterges i samband med placeringsbeslutet. Försörjningsstöd ska inte beviljas till egenavgift vid placering för vård och behandling.

Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende

Vid stöd och hjälpåtgärder i form av olika boenden ska den enskilde betala egenavgift för mat och logi. Till dessa boenden räknas inackorderingshem, skyddat boende för misshandlade kvinnor, arbetskooperativ, familjehem samt härbärgen eller andra korttidsboenden. Om den placerade saknar egna inkomster kan egenavgift för kost och logi beviljas i form av försörjningsstöd. Kostnader utöver egenavgiften ska betraktas som kostnad för omvårdnad och betalas via konto för vårdkostnader.

När det gäller egenavgiften för nattlogi på härbärge ska så långt det är möjligt sedvanlig inkomstprövning göras. Ibland kan det dock finnas sociala skäl som talar för bistånd till avgiften på härbärge även om egen inkomst funnits. Vid boende på inackorderingshem kan den del av egenavgiften som utgör boendekostnad ge rätt till bostadsbidrag.

Fickpengar

Fickpengar beviljas vid vistelse på exempelvis behandlingshem eller sjukhus om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Fickpengar är försörjningsstöd där normposterna lek och fritid, hälsa och hygien och dagstidning och telefon. Aktuellt månadsbelopp för fickpengar fås genom summering av beloppen i dessa normposter.

Fickpengar till barn ska inte beviljas då föräldern har barnbidrag.

Eventuellt extra aktivitetsbidrag ska ingå i vårdkostnaden.

Kläder och skor

Bistånd till inköp av kläder och skor prövas separat och beviljas med beloppet för motsvarande post i riksnormen. Det kan vara lämpligt att göra en överenskommelse med den sökande om att biståndet till detta utbetalas klumpvis för 2-4 månader åt gången, beroende på årstid och behov.

Kostnader i samband med egen bostad

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad ingår även kostnader med anknytning till bostaden i försörjningsstödet, d.v.s. hyra, abonnemangskostnad för hushållsel och telefon, hemförsäkring och TV-avgift. Biståndet beviljas efter sedvanlig prövning. Bistånd till TV-avgift beviljas om vistelsen på sjukhus eller behandlingshem understiger två månader. Om vistelsen planeras bli längre kan den sökande begära avgiftsbefrielse.

Tillfällig vistelse i kommunen

En medellös person som tillfälligt vistas i kommunen kan i en akut situation beviljas bistånd till enkel biljett till hemkommun inom Norden. För beviljande av biljett hem krävs ansökan av den enskilde. Efter ansökan kan matpengar för en dag beviljas om ankomsten till bostadsorten infaller på kvällstid. Om hemresan kan påbörjas först nästa dag kan nattlogi beviljas efter särskild prövning. (Dessa ärenden handläggs av Socialjouren)

Gällande utländska personer som tillfälligt vistas i kommunen, se avsnittet om "Utländska medborgare".

Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om en sökande hävdar att nödsituation föreligger. Bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan då beviljas efter individuell prövning.

Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet och deras situation ska särskilt uppmärksammas. Föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär och utgångspunkten att de som inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa nödvändiga levnadsvillkor för barnet.

Vid avslag på försörjningsstöd

Om den sökande hävdar nöd kan denne efter bedömning i det enskilda fallet ha rätt till reducerat försörjningsstöd för att tillgodose basala behovsposter för livsuppehållet inom försörjningsstödet såsom exempelvis mat och hyra för att ge sökanden möjlighet att reda upp den omedelbara situationen. Observera att nödprövning inte ska göras rutinemässigt vid avslag på försörjningsstöd då all utredning och alla beslut rörande ekonomiskt bistånd måste utgå från en ansökan från den enskilde. Däremot kan socialtjänsten informera om möjligheten att ansöka om detta.

Sökanden har haft tillräckliga inkomster

Situationer kan uppstå där den sökande haft tillräckliga inkomster till sin försörjning, antingen egna eller tidigare beviljat försörjningsstöd, men har använt dem på annat sätt, tappat dem eller blivit bestulen och därför saknar medel till uppehälle. Efter bedömning i det enskilda fallet kan extra bistånd tillfälligt beviljas för att tillgodose de mest nödvändiga behoven som exempelvis mat och bostad för att ge sökanden möjlighet att reda upp den akuta situationen. Bistånd registreras i detta fall som övrigt ekonomiskt bistånd - *Bidrag till utgift som ingår i försörjningsstödet (Extra bidrag - har EGT)*

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska uppvisas.

Är tiden mycket knapp bör i vart fall följande överväganden göras:

- Är det en akut nödsituation?
- Finns barn i familjen?
- Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?
- Har sökanden medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?

- Känner sökanden till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?
- Kan sökanden få hjälp från underhållsskyldig?
- Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?

Akut bistånd till hushåll som regelmässigt har inkomster över försörjningsstödsnivå ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation.

Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om det kan finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Tappad plånbok är i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polisanmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Endast nödprövning görs. Uppföljning av eventuella utbetalningar från försäkringsbolag behöver göras. Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om det trots detta upprepas igen kan ansökan om bistånd avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdiga. Detta gäller även i andra fall då beskrivningen av en situation uppenbart inte stämmer.

Till personer som är förvirrade eller har ett pågående missbruk, och där socialtjänsten är förvissad om att beviljat bistånd inte går till rätt ändamål, kan matlådor, matrekvisition eller hänvisning till speciell restaurang vara lämpligt bistånd. Denna möjlighet ska tillämpas restriktivt och det är viktigt att det inte leder till att socialtjänstsekretessen till skydd för den enskilde bryts. I dessa situationer kan det också behövas hjälp till kontakt med hälso- och sjukvården.

Övrigt reducerat försörjningsstöd

Om det är uppenbart att den enskilde inte har vissa kostnader som ingår i försörjningsstödet eller att biståndet inte används till avsett ändamål, exempelvis vid aktivt missbruk, kan försörjningsstödet reduceras med kostnaderna för detta. Bistånd registreras i detta fall som ändamål *Reducerat försörjningsstöd – (Har ej EGT)*

Beslut som löper över flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig över flera månader, exempelvis gällande en omfattande tandvårdsbehandling. Rätten till ekonomiskt bistånd prövas månad för månad och när beslut fattas som gäller flera månader måste en omprövningsklausul ingå. Beslutet kan annars inte omprövas under perioden, till exempel om omständigheterna som beslutet

grundar sig på ändras. En sådan ändring skulle innebära att myndigheten ändrar ett för den enskilde gynnande beslut till hans eller hennes nackdel, vilket inte är tillåtet enligt förvaltningslagen (27 § FL). Följande omprövningsklausul ska läggas till alla beslut som sträcker sig över mer än en månad: "Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas "

Löpande beslut

Ett beslut om löpande ekonomiskt bistånd innebär flera på varandra följande utbetalningar med samma innehåll, betalningsmottagare och belopp. Löpande beslut ska användas mycket restriktivt.

6. Bistånd till livsföring i övrigt

I detta avsnitt ges riktlinjer för ändamål utöver försörjningsstödet som det enligt erfarenheten är vanligt att ansökan om ekonomiskt bistånd gäller. Ändamålen står i bokstavsordning. Vissa ingår vanligtvis i skäligen levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska beaktas vid prövningen.

Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, dvs. föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners, inkomster eller tillgångar. Sammanboende omfattas dock inte av denna skyldighet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska tas till tillgångar exempelvis i form av försäkringar. Begravningskostnader ska som huvudregel endast beviljas vid ansökan från dödsbodelägaren eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne.

För begravningskostnader för asylsökande ansvarar Migrationsverket. I de fall en avliden utlännings ärende handläggs av socialtjänsten enligt 1 § punkt 3 LMA kan särskilt bistånd enligt 18 § LMA beviljas för begravningskostnaden. Detta ska återsökas från staten.

Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet, exempelvis obetald hyra, hushållsel, telefon eller kostnader för utflyttning och städning av bostaden. Rätten till bistånd bedöms utifrån dödsboets ekonomiska situation och inte dödsbodelägarnas, med undantag för dem som var försörjningspliktiga för den avlidne. Socialtjänsten kan emellertid beakta om den avlidne exempelvis strax före dödsfallet givit bort eller sålt tillgångar till en dödsbodelägare förmånligt. Socialtjänsten ska även vara uppmärksam på hur tillgångarna i dödsboet är värderade. Begravningskostnader ska alltid beviljas mot återkrav enligt 9 kap. 2 § st. 1 SoL och en överenskommelse ska upprättas i samband med ansökan (se sid. 21). Detta då det kan visa sig finnas försäkringar som faller ut och som kan vara en tillgång i dödsboet. Det är ofta osäkert om det finns försäkringar eller andra tillgångar och det kan visa sig först senare att sådana finns och kan täcka begravningskostnaderna helt eller delvis.

Alla kända tillgångar i dödsboet som finns på dagen för dödsfallet ska avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnad, även eventuella kommande inkomster som exempelvis skatteåterbäring. Som huvudregel ska kända inestående inkomster inte förskottas utan sökanden ska begära avbetalning hos begravningsbyrån.

Ekonomiskt bistånd ska inte beviljas till begravningskostnaden när begravningen ordnas av socialtjänsten inom ramen för dödsboförvaltning enligt 18 kap. 2 § ÅB eller enligt 5 kap. 2 § BegrL när det inte finns något sökande dödsbo.

Att det föreligger förutsättningar för dödsboanmälan medför inte självklart att det finns förutsättningar för att bevilja ekonomiskt bistånd till begravningskostnaden. Rätten till bistånd ska alltid utredas i vanlig ordning innan beslut om bistånd fattas.

Om det är utrett att dödsboet saknar tillgångar, helt eller delvis, bör socialtjänsten bevilja bistånd som möjliggör en värdig begravning. Den avlidnes och anhörigas önskemål och formerna bör respekteras om kostnaden ligger inom ramen för skäligen levnadsnivå. Bistånd till begravningskostnad bör motsvara kostnaden för en begravning i Sverige och som regel inte vara högre än cirka 50 % av gällande prisbasbelopp, för skäliga faktiska kostnader som ska styrkas. Kostnadsposter som godkänns är:

- Grundtjänster från begravningsbyrå (riktvärde cirka 25 % av basbeloppet), dvs. begravningsbyråns arvode, kista med enkel dekoration, bisättning (i bisättningen ingår normalt svepning och kistläggning, utkörning av kista till bårhus, bärare vid bisättning och transport av kistan till kyrkogårdsförvaltningens kapell) urna samt representant vid begravningen.
- Gravsten/ inskription på befintlig gravsten (riktvärde cirka 15 % av basbeloppet)
- Viss blomdekoration och enklare förtäring (cirka 5 %)
- Dödsannons (70 mm) (cirka 5 %)

I förekommande fall beviljas även bistånd till officiant vid borgerlig begravning. Kostnaden för detta bör inte överstiga vad en låginkomsttagare normalt har råd med.

Bistånd beviljas inte för kostnader som tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften, dvs. förvaring av kista hos kyrkogårdsförvaltningen, lokal med eller utan religiösa symboler för begravningsceremoni, kremering, gravöppning, gravplats för kista eller urna under 25 år, gravsättning, alternativt spridning eller nedgravning av aska i minneslund, samt transport av kista från begravningsceremonin.

Bistånd till kostnad för balsamering beviljas i allmänhet inte. De anhöriga kan alltid välja att begära balsamering, men får då själva stå för kostnaden. Om balsamering är nödvändig på grund av att kroppen ligger längre än 14 dagar på bårhuset kan läkare besluta om att balsamering måste göras och i dessa fall ansvarar landstinget för kostnaden. Vanligtvis räcker det dock med kylförvaring. I undantagsfall kan det dock ändå finnas skäl att bevilja bistånd till balsamering. Det är i så fall viktigt att utreda vem som är beställare, då det påverkar vem som ska stå för kostnaden. Intyg på att balsamering skett ska inhämtas.

Rätten till bistånd omfattar kostnader som är nödvändiga för att begrava den avlidne. Merkostnader för att begravningsplatsen på annan ort / eller utanför Sverige inte ingår i rätten till bistånd. Bistånd till kostnader som överstiger den kostnad som skulle ha beviljats om begravningen ägt rum på hemorten beviljas inte. Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresan är det antingen personens hem- eller reseförsäkring, eller de anhöriga, som får betala kostnaden för transport av den avlidna till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport, ordnar ambassaden en enkel och värdig begravning i det land där den avlidne befann sig vid dödsfallet.

Personakt läggs i ärenden rörande begravningskostnader upp på den avlidnes personnummer och familjetypen dödsbo. Detta undantaget minderårigt barn som avlidit, där akten läggs upp på föräldrarna eller om den avlidne var gift eller registrerad partner där akten läggs upp på den efterlevande.

Bredbandskostnad/Internetuppkoppling

Bistånd bör beviljas till familjer med barn som går i skolan för att barnen ska kunna delta i skolarbetet. Bistånd beviljas till faktisk skälig kostnad. Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig.

Övriga biståndssökande kan i särskilda fall beviljas efter individuell prövning.

Dator

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till dator om det finns specifika och sociala skäl. Utgångspunkten är vad en låginkomsttagare har råd med och vilka möjligheter personen har att själv spara och planera för inköp av dator.

Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med läkarintyg och behovet inte kan tillgodoses genom exem-

pelvis handikappersättning, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

Flyttkostnader

Bistånd kan beviljas till sökande som har försörjningsstöd eller inkomster i motsvarande nivå om behovet av att flytta är motiverat av hälsoskäl eller sociala omständigheter som att sökandens möjligheter att bli självförsörjande genom flytten skulle öka eller att flytten skulle medföra att sökandens boendekostnader skulle minska.

Vid flytt till annan ort av arbetsmarknadsskäl ska även utredas om behovet kan tillgodoses genom bidrag från Arbetsförmedlingen.

Kostnad beviljas för hyra av släpkärra eller mindre lastbil inklusive kostnader för bensin och försäkring mot uppvisande av kvitto. Endast om särskilda skäl finns kan bistånd beviljas till anlitan- de av flyttfirma. Bistånd till kostnad för flyttning utanför Norden beviljas inte. Bistånd kan även vid behov beviljas till kostnader för flyttning av abonnemang för telefon.

Innan bistånd till flyttkostnad beviljas ska den sökande styrka att den gamla bostaden har sagts upp.

Färdtjänstavgift

För färdtjänst beviljas som huvudregel grundavgiften. SL-kort beviljas inte samtidigt. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala.

Förskole- och skolbarnsomsorgsavgift

Bistånd till avgift för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg (årskurs 1-3) och öppen fritidsverksamhet (årskurs 4-6) beviljas sökande som uppbär ekonomiskt bistånd eller har inkomster i nivå med försörjningsstödet. Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens.

Glasögon eller kontaktlinser

Den sökande ska uppvisa intyg och kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för är lägsta paketpris som erbjuds av optiker. Bistånd till kostnad för ögonlinser beviljas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt genom läkarintyg.

Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas inte, om behovet inte är styrkt av läkarordination.

Bistånd till den extra kostnaden beviljas om speciell slipning eller behandling är det enda alternativet för att korrigera sökandens synfel.

Hemtjänstavgift

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till kostnad för hemtjänstavgift. Den enskilde ska alltid ha ett skäligt belopp kvar till sina utgifter efter det att hyra och hemtjänstavgift betalats, s.k. förbehållsbelopp.

Om en person som betalar hemtjänstavgift ansöker om bistånd till glasögon eller tandvård ska de i första hand uppmanas att ansöka om nedsättning av hemtjänstavgiften. Görs beräkning för bedömning av bistånd till annan utgift som ingår i begreppet skälig levnadsnivå utgör hemtjänstavgiften en godkänd kostnad i den ekonomiska beräkningen.

Hemutrustning

Komplettering

Bistånd till löpande komplettering och reparation av befintlig hemutrustning beviljas vid behov till sökande med mer än sex månaders behov av ekonomiskt bistånd. I biståndet bör det ingå hemutrustning för att tillgodose behov som till exempel matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring och information via radio eller TV. En utredning ska göras av när behovet har uppstått och om behovet hade kunnat tillgodoses vid tidpunkten när det uppkom och om behovet kan tillgodoses på annat sätt. Prisnivån hos ett möbelvaruhus i Stockholm har använts som riktmärke vid fastställande av procentsatserna nedan. Utbudet av andrahandsaffärer kan rekommenderas som ett alternativ.

Grundutrustning

Bistånd till grundutrustning ska bedömas mer restriktivt och beviljas endast om det finns särskilda skäl eller om behovet är akut och inte kan tillgodoses på annat sätt. För att kunna bedöma behovet kan det ibland bli nödvändigt att göra hembesök. Följande ska övervägas:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökanden med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
- Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.
- När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns hos barnen
- Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?

Unga människor som flyttar hemifrån ska normalt inte kunna få bistånd av samhället till grundutrustning.

Flyktingar eller utländska medborgare som fått uppehållstillstånd på grund av anknytning till flykting, ska hänvisas att ansöka om hemutrustningslån hos CSN.

I samband med grundutrustning beviljas normalt bistånd till radio. Barnfamiljer beviljas också bistånd till TV. Även ensamstående med långvarigt biståndsbehov (minst ett år) kan av sociala skäl beviljas bistånd till TV. För barnfamiljer med längre behov av bistånd (minst sex månader) beviljas bistånd till dammsugare.

Begränsad grundutrustning

Begränsad hemutrustning beviljas vid behov personer som har tillfälligt behov av bistånd men inte kan vänta med inköp tills de har egen inkomst. Biståndet syftar till att den sökande ska kunna ta en lägenhet i besittning och innefatta möbler i kök och sovrum samt husgeråd.

Begränsad hemutrustning består av säng, lampor, köksbord och köksstolar. Beviljas för en vuxen med 8 % av basbeloppet, för två vuxna med 12 % av basbeloppet och med 3 % av basbeloppet per barn.

Husgeråd består av köksredskap, städartiklar, sängutrustning, handdukar etc. Beviljas för en vuxen med 10 % av basbeloppet och för varje ytterligare person i hushållet med 4 % av basbeloppet.

Hel grundutrustning

Avser en mer omfattande grundutrustning som ska användas under lång tid. Beviljas endast till personer som inte inom överskådlig tid kommer att kunna förbättra sina inkomster och själva bekosta en grundutrustning till exempel personer med mycket svåra psykosociala problem eller äldre med låg eller ingen pension.

Hel grundutrustning består av möbler till kök, sovrum och vardagsrum. Dessutom av lampor, husgeråd, sängutrustning, handdukar och mattor samt städartiklar och dammsugare, TV och radio. Beviljas för en vuxen med 58 % av basbeloppet, för två vuxna med 68 % av basbeloppet och för varje ytterligare person i hushållet med 10 % av basbeloppet.

Juridiska kostnader och stämpelavgifter/identitetskort

Advokatkostnader

I första hand ska den sökande utnyttja det rättskydd som ingår i hemförsäkringen. Detta rättskydd gäller till exempel för tvister angående vårdnad och underhåll men inte för tvister som rör äktenskapsskillnad, upplösning av samboförhållanden eller bodelning.

I vissa fall kan rättshjälp från staten beviljas om det finns behov av mer omfattande insatser av juridiskt ombud. Hjälpen prövas utifrån den enskildes ekonomi och är numera avsevärt begränsad.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till självrisken vid rättskydd och till den kostnad som tillkommer sökanden vid statlig rättshjälp om målet gäller familjerättsliga ärenden. Bistånd i övrigt till advokatkostnader beviljas endast om det av sociala skäl är mycket viktigt att en person får behålla sin bostad.

Stämpelavgifter/identitetskort

Huvudregeln är att bistånd till *stämpelavgifter* inte beviljas. I enskilda fall, om det är viktigt att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs, kan även stämpelavgifter beviljas.

Undantag är kostnader till *identitetskort* som vid behov bör beviljas. Kostnader för pass beviljas som huvudregel inte.

Kostnader i samband med ansökan om *svenskt medborgarskap* beviljas inte. Migrationsverkets avgifter för *ansökan om uppehålls- och/ eller arbetstillstånd* beviljas inte eftersom skyddsbehövande och sökande av humanitära skäl inte behöver betala för det. För asylsökande i Sverige och för make, make eller sambo samt barn under 18 år som vill återförenas med en utlänning som har fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande eller av humanitära skäl tas ingen avgift ut. Flera stora medborgargrupper och vissa studerande är också undantagna från avgift.

Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Klädutrustning inför institutionsvistelse

Extra bistånd till kläder och skor beviljas som huvudregel inte. Sökande som placeras för vård eller behandling kan vid akut behov av klädustrustning få bistånd till kläder och skor inom försörjningsstödet ram utbetalt i en klumpsumma för 2-4 månader framåt, vilket därefter justeras med normposten för motsvarande tid. Löpande komplettering av kläd- och skoutrustning beviljas därefter som en del av försörjningsstödet.

Behov av särskilda kläder eller skor

Här avses engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning. Alla normala utgifter för kläder och skor ingår i normen. Ansökan ska prövas utifrån detta och eventuellt bistånd endast ges till merkostnader.

Läkarvård och medicinkostnad

Omfattar avgift vid läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet. Biståndet kan omfatta till exempel besök hos distriktssköterska, sjukgymnast, psykolog eller annan öppenvårdsbehandling. Endast kostnader för av staten rabatterade läkemedel ska godkännas. Kostnad för faktureringsavgift godkänns inte.

Kostnader för naprapatbehandling kan beviljas om behovet av naprapat är ordinerat av läkare om behovet inte kan tillgodoses genom någon behandling som omfattas av högkostnadsskyddet. Kostnader för naprapatbehandlingen kan beviljas för upp till sju behandlingar per år.

Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av bohag kan beviljas den som har löpande försörjningsstöd om den sökande inom tre månader kommer att få en ny bostad. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid behov. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman.

Bedömningen ska även grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasineringen överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

Psykoterapikostnader mm.

Psykoterapi är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som söker sådant bistånd ska hänvisas till vårdcentral eller närmaste öppna psykiatriska mottagning.

Undantag kan göras för den som i en *krisituation* har behov av terapeutiska samtal och inte omedelbart kan erbjudas detta genom landstinget. Det ska stå klart att behovet är akut och att det kan få svåra konsekvenser för den enskilde om det inte tillgodoses. Dessa förhållanden ska vara styrkta med läkarintyg. Bistånd kan i dessa fall beviljas i form av ett begränsat antal behandlingar hos legitimerad psykoterapeut tills dess landstinget kan överta ansvaret för behandlingen. Besked ska inhämtas från landstinget om när övertagande kan ske, varvid även kostnadsfrågan tas upp.

Behandling av spelberoende, etc.

I propositionen till socialtjänstlagen (prop. 2000/01:80, sid. 93) anges att behandling av spelmissbruk i vissa fall kan vara en insats som ligger inom socialtjänstens ansvarsområde. Högsta Förvaltningsrätten har dock i dom meddelad 2005-06-01, mål nr 4582-03, slagit fast att det missbruk som avses i socialtjänstlagen är missbruk av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel. För att socialtjänstens långtgående ansvar när det gäller personer med missbruksproblematik ska utsträckas till områden av annan karaktär krävs en uttrycklig lagändring, oavsett om den enskildes problem kan betecknas som missbruk av något slag.

Det är därmed landstingets ansvar att vårda sådana yttringar av psykisk ohälsa som kan ge upphov till olika former av beroenden och missbruk som inte avser alkohol eller drogmissbruk, till exempel spelmissbruk, matmissbruk, shoppingmissbruk och sexmissbruk. När det gäller spelmissbruk är huvudregeln att bistånd till kostnad för sådan behandling inte ska beviljas från socialtjänsten eftersom behovet kan tillgodoses genom landstingets försorg. Beroendecentrum Stockholm erbjuder kostnadsfri öppenvårdsbehandling för ungdomar, vuxna och anhöriga till spelberoende.

Resor

Rekreationsresor

Huvudprincipen är att bistånd till rekreationsresor inte beviljas. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när det finns mycket starka sociala eller medicinska skäl för en resa till anhörig i rehabiliterande syfte.

Rekreationsresa kan beviljas för barnfamiljer med särskilda behov som har haft försörjningsstöd minst tre år och som inte beräknas få egna inkomster inom överskådlig tid. Behovet ska prövas utifrån barnets behov av miljöombyte och extra stödinsats. Bedömning ska även göras huruvida behovet av rekreation kan tillgodoses genom lek och fritidsposten i riksnormen. Nivån på det beviljade biståndet ska prövas utifrån vad barnfamiljer med låga inkomster i allmänhet har råd med.

Lägerverksamhet mm. för barn

Med utgångspunkt från barns behov kan bistånd beviljas till kostnad för exempelvis lägerverksamhet, idrottsresor eller kolonivistelse utanför skolans ram, utan att det finns särskilda sociala skäl om kostnaden är skälig. Biståndet ska reduceras med beloppet för matpengar för motsvarande antal dagar.

Resa till begravning

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas inte utan synnerliga skäl och då endast avseende återförening av förälder och minderårigt barn som inte bor tillsammans med en vårdnadshavare. När Röda Korset beviljat hjälp till reskostnaden för barn som ska förenas med föräldrarna i Sverige kan bistånd beviljas till egenavgiften.

Återvändningsresor

Utländska medborgare som kommit till Sverige som flyktingar kan söka återvändningsbidrag hos Migrationsverket. Bidraget ges dels i form av reskostnad, dels som en allmän schablon per person.

Ibland önskar en person rekognosera i hemlandet innan eventuell återvandring. Inte heller i dessa fall ska kommunen gå in med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen till reskostnad.

Resor i samband med umgänge med barn

Behovsprövningen ska innefatta:

- Barnets behov av umgänge.
- Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar.
- Skäligheten av kostnaden för resan.

Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Den förälder som ska utöva umgänge har dock huvudansvaret för kostnaderna. Även barn med förälder som vistas i fängelse har rätt till umgänge med denne.

Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas, kan bistånd till kostnad för umgängesresa beviljas.

Reskostnaderna ska jämföras med vad en inkomsttagare i allmänhet har råd att bekosta, dock minst en resa per månad som huvudregel inom Norden.

Reparationskostnader

Avser kostnader för reparation på grund av onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet. Bistånd ska prövas mycket restriktivt och endast beviljas om kostnaden utgör ett hinder för den sökande att genomföra en flyttning. Det ska finnas medicinska och/eller sociala skäl till bostadsbytet.

Skolkort – SL

Skolkort hos SL för barn i grundskolan prövas och beviljas av skolan. Ekonomiskt bistånd till skolkort kan beviljas om skolan avslagit ansökan och om skolan ligger på sådant avstånd från hemmet att resor är nödvändiga. Vid flytt kan skolkort övergångsvis beviljas innan barnet hinner byta skola.

Bistånd till SL-kort för gymnasieungdomar ska inte beviljas eftersom gymnasieelever i ungdomsgymnasiet vanligtvis erhåller SL-kort från skolan. I annat fall kan behovet tillgodoses genom det extra tillägg till studiebidraget som gymnasieungdomar i familjer med låga inkomster har rätt till.

Skulder

Bistånd till skulder som avbetalning på studielån eller banklån, kontokortskulder, privata skulder, etc. samt böter och underhållstöd beviljas inte. Undantag ska endast göras om lån tagits för att undanröja en akut situation och där den sökande annars skulle ha beviljats bistånd. Om sökanden på grund av skulder har dålig kontroll över sin ekonomi ska han eller hon erbjudas hjälp av budget- och skuldrådgivare.

Undantag kan göras för *hyresskuld* i följande fall:

- Skuld som uppstått under tid då sökanden av godtagbara skäl ej haft egna inkomster som räckt till hyra. Om ansökan hade gjorts när hyresskulden uppkom hade han eller hon haft rätt till bistånd.
- Då de sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning.
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.
- Om eventuell avhysning riskerar medföra social utslagning och/eller försämrad möjlighet till egen försörjning.

Vid upprepade hyresskulder ska restriktivare bedömning göras. För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld så långt det är möjligt följas upp. I samband med reglering av en hyresskuld i en barnfamilj ska en förändringsplan för hur uppföljningen ska genomföras upprättas tillsammans med den sökande.

Det ska särskilt uppmärksammas om hyresskulderna kan vara ett uttryck för omsorgssvikt från förälderns sida och om det därmed finns anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Undantag kan också göras för bistånd till skuld för *hushållsel* i de fall där avstängning medför alltför stora sociala konsekvenser för hushållet. Även i detta sammanhang ska barnets situation uppmärksammas särskilt.

I ärenden som rör barnfamiljers hyres- och/eller elskulder är det särskilt angeläget att utförliga barnkonsekvensanalyser görs.

Skuld för *avgift för förskoleverksamhet* behandlas normalt som andra skulder. Den sökande har möjlighet att göra upp en avbetalningsplan med förvaltningen. Hotas ändå barnet av uppsägning från plats i förskoleverksamheten och det är viktigt att så inte sker ska ansvarig för förskoleverksamheten kontaktas. Har barnet av sociala skäl behov av platsen får den enligt skollagen och stadens regelverk inte sägas upp. Det är viktigt att varje förvaltning upprättar rutiner för hur dessa situationer praktiskt ska hanteras.

Spädbarnsutrustning

Den som en längre tid, minst sex månader, haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen kan beviljas bistånd till del av eller full grundutrustning för spädbarn. Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandens egna möjligheter att tillgodose behovet, exempelvis genom arv från större syskon eller lån av utrustning från anhöriga.

Bistånd till hel spädbarnsutrustning beviljas med maximalt 11 % av basbeloppet och innefattar en grunduppsättning kläder, säng med sängutrustning och begagnad barnvagn. Kostnaden för barnvagn beräknas utgöra ungefär halva beloppet och kostnad för säng med utrustning ca en fjärdedel.

Bistånd till begagnad sittvagn kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses genom försäljning av befintlig liggvagn.

Tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård men bör även beviljas till skäliga kostnader för nödvändig tandvård. Hitt räknas också förebyggande åtgärder mot karies och tandlossning. Om den biståndssökandes behov av ekonomiskt bistånd bedöms vara kortvarigt och denne själv kan tillgodose sitt behov inom en rimlig tid, bör detta naturligtvis vägas in i bedömningen av hur omfattande biståndet till tandvård skall vara. Det kan gälla till exempel tandvård som inte är brådskande. Förutom rent medicinska aspekter bör socialnämnden beakta de sociala konsekvenser som kan uppstå vid utebliven tandvård. Ett beslut om bistånd till tandvård sträcker

sig ofta över flera månader men ska alltid tidsbegränsas. Rätten till ekonomiskt bistånd ska prövas månad för månad och när beslut fattas som löper över flera månader ska en omprövningsklausul alltid skrivas in i beslutet. Se avsnittet "Beslut som löper över flera månader" sid 84.

Akut tandvård

Med akut tandvård avses ofrånkomligt behov av behandling vid värk, infektiösa tillstånd och traumaskador. Exempel på behandling kan vara tandutdragning, akut rotbehandling, temporära fyllningar, enstaka fyllningar för att undanröja värk samt proteser. Detta är behandling som oftast måste utföras omedelbart. Den får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det ska av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut. Det bör uppmärksammas att det faktum att det står "akut besök" på räkningen inte i sig innebär att behovet av behandling var akut.

Nödvändig uppehållande tandvård

Vid längre tids beroende av ekonomiskt bistånd kan även annan tandvård än akut beviljas om det är nödvändigt för att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus och är en förutsättning för att fungera socialt och kunna arbeta. Vid behov av annat än akut tandvård bör den sökande lämna in ett kostnadsförslag till socialtjänsten för utredning innan bistånd beviljas. Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Omfattningen av tandvården och kostnaden ska jämföras med vad en låginkomsttagare har råd att kosta på sig.
- Behandlingen ska omfattas av statligt tandvårdsstöd enligt 3§ kap. 1 lagen om statligt tandvårdsstöd. Att en föreslagen behandling omfattas av statligt tandvårdsstöd, eller godkänts i Försäkringskassans förhandsprövning, innebär dock inte att detta kan ligga till grund för om ekonomiskt bistånd enligt SoL ska beviljas till kostnaden eller ej.
- Gällande referenspriser för de åtgärder som debiteras ska vara vägledande.
- Tandvården ska utföras av tandläkare som är uppförd på Försäkringskassans förteckning.
- Kostnadsförslag ska begäras in och innefatta kopia på eventuellt beslut på förhandsprövning av Försäkringskassan.
- Oberoende tandläkare ska konsulteras vid ansökningar om dyrare eller mer omfattande tandvård. Om förvaltningen inte har avtal med egen konsulttandläkare kan den sökande till exempel uppmanas att på förvalt-

ningens bekostnad skaffa kostnadsförslag från folktandvården för jämförelse.

- En individuell bedömning ska även göras av den enskildes förmåga att sköta sin tandhygien, exempelvis i samband med missbruk.

Avgift för narkos eller annan motsvarande smärtlindring kan ingå i tandvårdskostnaden för personer med extrem tandvårdsrädsla. Denna ska vara styrkt med läkarintyg eller med resultatet av ett psykometriskt test som utvisar att en person uppfyller kriterierna för extrem tandvårdsrädsla. Det ska även vara styrkt att personen inte kan tillgodogöra sig landstingets terapi-program för behandling av tandvårdsrädsla inom ramen för den öppna hälso- och sjukvårdens avgiftsregler och högkostnadsskydd.

Sökande som har egen inkomst över försörjningsstödsnivå men ändå söker bistånd till tandvårdskostnad kan beviljas bistånd för nödvändig tandvård i vissa fall. Om kostnad och omfattning är skäligt beviljas bistånd till den del av kostnaden som överstiger vad han eller hon själv kan betala med sitt normöverskott under sex månader. I första hand ska den sökande dock hänvisas till avbetalning hos tandläkaren.

Tekniska hjälpmedel

Bistånd beviljas efter sedvanlig ekonomisk prövning till egenavgiften för läkarföreskrivna hjälpmedel som till exempel hörapparat, batterier, etc., om behovet inte kan tillgodoses via landstinget eller Försäkringskassan.

Telefonabonnemang

Bistånd till öppning av nytt telefonabonnemang beviljas endast hushåll med styrkt behov av stationär telefon. Mobiltelefon med telefonkort kan jämställas med och utgöra ett billigare alternativ till fast installation. I följande fall kan behov av stationär telefon motiveras:

- Personer som på grund av ålder, sjukdom eller skada inte har förmåga att använda en mobiltelefon.
- Fast telefoni är en förutsättning för att läkarföreskrivna tekniska hjälpmedel, som exempelvis trygghetslarm, ska kunna installeras.

Kostnader för telefoninstallation på grund av intensivövervakning med fotboja ska inte beviljas då detta bekostas av kriminalvårdsmyndigheten.

Alla löpande kostnader för telefon ingår i riksnormen.

Depositionsavgift

För de hushåll enligt ovan som kan beviljas ekonomiskt bistånd till fast telefonabonnemang kan det bli nödvändigt att också bevilja bistånd till gammal skuld och till depositionsavgift om den sökande har akut behov av fast tele-

foni och inte inom rimlig tid kan reglera eventuell skuld och betala depositionsavgift.

Depositionsavgiften betalas direkt av förvaltningen till teleleverantören. Det ska anges på beställningen av abonnemanget vem som betalt depositionsavgiften och vart den ska återbetalas. Om ny skuld uppkommer under tid som depositionen gäller kan teleleverantören ta ur depositionsavgiften för reglering av skulden. Det är därför viktigt att löpande följa dessa hushålls betalningar av telefonräkningarna.

8. Bilagor

FÖRSÖRJNINGSHINDER

Försörjningshindret anger den direkta anledningen till att den/de vuxna personen/personerna i ett hushåll är förhindrade att försörja sig själv och sin familj. Handläggaren ska välja och registrera det försörjningshinder som bäst beskriver den sökandes situation bland de av staden fördefinierade alternativen nedan.

I paraplysystemet anges respektive försörjningshinder för båda sammanboende vuxna i hushållet. Observera att försörjningshindret kan vara olika för dessa båda personer.

I de fall samhörigheten består av

- en kvinna och en man så registreras alltid kvinnan som person 1.
- två kvinnor eller två män registreras alltid den äldsta som person 1.

Försörjningshindren är indelade i huvudkategorier, arbetslös, sjukskriven, sociala skäl etc. i enlighet med socialstyrelsens modell för statistikinsamling. Indelningen har även en koppling till vilka insatser som är lämpliga för att undanröja den sökandes hinder för självförsörjning.

Försörjningshinder per kategori	
ARBETSLÖS	
Arbetslös, otillräcklig ersättning A- kassa/Alfa	
Arbetslös, otillräcklig ersättning AF	Till exempel aktivitetsstöd
Arbetslös, väntar ersättning A-kassa/ Alfa/ AF	
Arbetslös utan ersättning	
Arbetslös utan ersättning – i aktivitet	Aktivitet (insats/program) i statlig eller kommunal regi
Flykting i Introduktion	Ersätter SFI-studerande
Flykting i Introduktion - i heldagsaktivitet	Ersätter SFI-studerande i heldagsaktivitet
SJUKSKRIVEN MED LÄKARINTYG	
Sjukskriven, otillräcklig sjukpenning	
Sjukskriven, väntar sjukpenning	
Sjukskriven, Ingen sjukpenning	
SJUK- ELLER AKTIVITETSERÅTTNING	
Sjuk- eller aktivitetsersättning, otillräcklig	
Sjuk- eller aktivitetsersättning, väntar	
ARBETSHINDER, SOCIALA SKÄL	
Sociala/medicinska skäl	Ej arbetsför, saknar läkarintyg
VÅRD AV BARN	
Föräldrapenning, otillräcklig	
Föräldrapenning, väntar	
Sökt och väntar barnomsorgsplats	
ARBETAR DELTID, OFRIVILLIGT	
Deltidsarbete, ofrivilligt	

Deltidsarbete, ofrivilligt, väntar Inkomst av lön	
ARBETAR HELTID	
Heltidsarbete, otillräcklig Inkomst	
Heltidsarbete, väntar Inkomst av lön	
UTAN FÖRSÖRJNINGSHINDER TILLFÄLLIGT BEHOV	
Utan försörjningshinder – har Inkomst över norm	
ÖVRIGA	
Flykting med varaktigt nedsatt arbetsförmåga eller över 60 år vid UT	Förväntas inte bli självförsörjande av arbete (arbetsförmåga ska vara styrkt med läkarintyg). Bistånd återsöks från staten.
Över 65 år med ingen eller låg ålderspension	Hänvisas till äldreförsörjningsstöd PM
Fotboja	
Indragen ersättning/utförsäkrad från FK -- första ansökan	Används bara en gång (vid första ansökan), därefter väljs annat försörjningshinder.
LMA -- (ej ekonomiskt bistånd)	
Utlämnning med ersättning enligt LMA	Utgivna ersättning ska återsökas från staten. Asylsökande ska hänvisas till Migrationsverket

ÄNDAMÅL

Ändamålet anger vilket bistånd som ansökan och beslut avser. En ansökan kan innehålla flera ändamål.

Ändamål	Kommentarer
FÖRSÖRJNINGSSTÖD	
Försörjningsstöd	Enl. SoL 4:3. Inkluderar norm, hyra, hushållsel, hemförsäkring, fack-/a-kassa och arbetsresor samt förhöjd norm
Försörjningsstöd på institution	Enl. SoL 4:3. Inkluderar institutionsnorm (fickpengar och klädnorm), egenavgift kost, egenavgift logi, fack-/a-kassa och arbetsresor samt förhöjd norm
Reducerat försörjningsstöd	Används vid nödprövning för personer som saknar tillräckliga inkomster, men inte bedömts vara berättigade till försörjningsstöd, som beviljas matpengar, hyra etc.

ÖVRIGT EKONOMISKT BISTÅND	
Bidrag till utgift som ingår i försörjningsstödet	Används vid nödprövning för personer som har tillräckliga inkomster, egna eller i form av försörjningsstöd, som beviljas extra matpengar, hyra etc.
Akut tandvård	
Barnomsorgsavgift	
Begravningskostnader	
Boendekostnad på hotell	
Boendekostnad på härbärge	Avser ej egenavgift (som ingår i försörjningsstödet)
Boendekostnad på vandrarhem	
Ej akut tandvård	
Flyttkostnader	
Färdtjänst	
Förmedlingsavgift bostad	
Glasögon	
Hemtjänstavgift	
Hemutrustning	
Litteratur/ kursavgifter	
Läkervård	
Magasineringsskostnader	
Medicinskostnad	
Medicinska hjälpmedel	
Psykiatri	
Rekreation	
Rättshjälpskostnader	
Sjukvårdsresor taxi	
Skuldsanering el	
Skuldsanering övrigt	
Skuldsanering, barnomsorgsavgift	
Skuldsanering, hyror	
SL-resor, ej arbetsrelaterade resor	
Spädbarnsutrustning	

Stämpelavgifter	
Telefon deposition	
Telefonabonnemang/Installation	
Umgängesresor	
Övrigt	
ERSÄTTNING ENLIGT LMA	Utbetalas till personer som omfattas av LMA 1 § punkt 3. Asylsökande ska hänvisas till Migrationsverket.
Används enbart i kombination med försörjningshinder:	Utgiven ersättning skall återsökas från staten.
Utlämnning med ersättning enligt LMA	
Dagersättning	Beslut enligt LMA 17 § Inkluderar livsmedel, kläder och skor, hygien- och förbrukningsvaror, fritidsaktiviteter samt hälso- och sjukvård mm.
Särskilt bidrag	Beslut enligt LMA 18 § Staten är mycket restriktiv när det gäller att återbeta- tala av kommunen utgivet särskilt bidrag enl. LMA.
Kosttillskott	
Glasögon	
Handikapputrustning	
Spädbarnsutrustning	
Vinterkläder vid ankomst	
Resor till offentligt biterade på annan ort	
Begravningskostnader	
Övrigt särskilt bidrag	

AVSLUTSORSAKER

När ett ärende avslutas inom förvaltningen registreras anledningen

Avslutsorsak	Kommentar
Börjat arbeta	
Börjat studera	
Beviljats aktivitetsersättning	
Beviljats sjukersättning/ pension/ äldreförsörjningsstöd	
Beviljats A-kassa/Alfa-kassa/aktivitetsstöd	
Beviljats annan ersättning	
Engångsansökan - är självförsörjande	
Flyttat från stadsdelen	
Kriminalvård	
Avliden	
Okänt	
Registrering av ny samhörighet mm.	Administrativ orsak, ärendet avslutas inte i egentlig mening. Används vid ändring av samhörighet, om annan förvaltning skall göra en efterutbetalning mm.